

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a patrologie

Bc. Tibor Šavel

**Člověk Adam, člověk Kristus podle
sv. Augustina**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. David Vopřada, Dr.

Praha 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Tibor Šavel

Bibliografická citace

Člověk Adam, člověk Kristus podle sv. Augustina: diplomová práce / Tibor Šavel; vedoucí práce David Vopřada. – Praha, 2023. – 75 s.

Anotace

Diplomová práce se bude zabývat pohledem na stav člověka v ráji a stav člověka v okamžiku porušení, které nastalo úkonem lidské vůle od projevené vůle Stvořitele vůči tvoru používající rozum a vůli. Bude popisovat stav člověka, kterého svým vtělením přijal Boží Syn, a to Ježíš Kristus. Vtělení je dějinnou událostí, které vybízí člověka k následování toho, který se vtělil. Tímto následováním se člověk může podílet na budování Božího království již zde na zemi. To všechno bude psáno podle antropologie sv. Augustina, která je zachycena v jeho písemnostech.

Klíčová slova:

člověk, porušenost, hřích, vůle, svoboda, uzdravení, oslavení.

Annotation:

This thesis will address the view of the state of man in paradise and the state of man at the moment of disobedience that occurred through an act of man's will contrary to the manifested will of the Creator communicated to the creature through reason and will. It will describe the condition of man who, through his incarnation, was accepted by the Son of God, namely Jesus Christ. This incarnation is a historical event and encourages man to follow the one who incarnated him. In doing so, man can participate in building the kingdom of God here on Earth. All this will be written according to the anthropology of St. Augustine, as described in his writing.

Key words:

man, disobedience, sin, will, freedom, healing, celebration.

Počet znaků (včetně mezer): 189 429.

Poděkování

Velmi děkuji za vedení mojí osoby při psaní této práce a hlavně za přístup docenta Davida Vopřady, bez kterého by vůbec k sepsání této diplomové práce nedošlo.

Obsah

Úvod	6
1. Svatý Augustín, stručné představení světce	8
První část: člověk Adam	
2. Dějiny člověka v Ráji	10
2.1. Stvoření jsoucná	10
2.2. Člověk	13
2.3. Tělo člověka v Ráji	14
2.4. Duše člověka v Ráji	15
2.5. Úloha člověka v Ráji	16
2.6. Porušení přirozenosti člověka v Ráji	17
3. Dějiny člověka od vyhnání z Ráje k události potopy	21
3.1. Představení dvou obcí rozumem obdařených tvorů	21
3.2. Založení pozemské obce	23
3.3. Založení nebeské obce putující po zemi	26
4. Dějiny člověka od potopy k příchodu Mesiáše	30
4.1. Od Noema k Abrahámovi	30
4.2. Abrahám, praotec věřících	32
4.3. Izák	39
4.4. Mojžíš	43
4.5. Doba proroků	46
Druhá část: člověk Kristus	
5. Dějiny člověka po příchodu Krista	52
5.1. Ježíš Kristus	52
5.2. Jediný prostředník života a spásy.....	55
5.3. Slovo	58
5.4. Kněz	59
5.5. Obec oslavená po Kristu	60
5.6. Obec putující po Kristu	61
6. Završení dějin v eschatonu	65
6.1. Příchod Eliáše a obrácení Židů	65
6.2. Pronásledování od Antikrista	66
6.3. Soud	67
6.4. Vzkříšení mrtvých	68
6.5. Rozloučení dobrých a zlých	69
7. Závěr	71
Seznam literatury	74

Úvod

Důvodem sepsání této práce je má potřeba a nutnost pochopení toho, kdo je člověk a jaké je jeho místo ve světě. K poznání a nahlédnutí této otázky je lidem poskytnuto Písmo svaté. Písmo, které je inspirováno Duchem svatým a sepsáno fyzickou rukou člověka. Na otázku, která zní: *Kdo je člověk?*, se budu ptát spolu s Augustinem, který se Písmem velmi vážně zaobíral a měl ho jako svůj opěrný bod k obdobnému bádání. Velmi vhodným materiálem pro zodpovězení otázek o původu člověka je dílo sv. Augustina „O obci Boží“. Vlastní práce bude realizována postupným zachycením dějin člověka zde na zemi od prvního člověka Adama k druhému Adamovi, a to je Kristus.

Metoda bude následující: nejprve představíme popis okamžiku stvoření, jak jej zachytil ve svých dílech sv. Augustin, a to na základě Písma (Písmo věnuje stvoření světa celkem nepatrnou část, ale stvoření člověka a zvláště jeho další dějiny jsou obsáhlé). Následuje popis pobytu prvních lidí v ráji – svědkové již nežijí, ovšem věk dožití Adama nebyl malý natolik, aby o skutečnosti pobytu v zahradě nemohl informovat svoje potomstvo dostatečně dlouho. Po změně přirozenosti člověka směrem k horšímu – a to následkem hříchu – je Adam Hospodinem vyhnán z Ráje a následuje popis společenství lidí již mimo tuto zemi blaženosti. Postupným způsobem popisu prvotních dějin člověka a jeho potomků se dostanu k mezníkům v dějinách člověka tak, jak jsem je našel v Augustinově Boží obci. Bude nutné použít poznatky zachycených znalostí dalších soudobých nebo již nežijících autorů, kteří se Augustinem zabývali nebo zabývají. Nyní sice žijeme v době přítomnosti Krista mezi lidmi, což je umožňováno prostřednictvím katolické církve, jeho těla, ale je očekáván ještě poslední mezník cesty člověka, a to bude také završení této práce v posledním dni, což je soudný den. Tímto soudným dnem nic nekončí, naopak dějiny člověka pokračují, ale způsobem, který ve své představivosti nemůžeme nalézt, protože jsme odkázáni na vjemy z tohoto hmotného světa a ten pomine – nebo spíše bude přeměněn.

Vnímám celkem jasně, že při holém popisu dějinného putování člověka bude muset být některá otázka lidské přirozenosti precizována. Jedná se totiž o celkem obsáhlou a přitom celkem důležitou věc, a to je poznání sebe sama. Jak říká Augustin, duše sama sebe zná, ale jaksi při sestupu do hmotného těla podstoupí zapomenutí dřívějšího života.¹ Je to snad důvod k rezignaci? Podle mého názoru tato indispozice ducha není důvodem k rezignaci na možnost poznání smyslu bytí. O možnosti participace ducha, ale již i s tělem na blaženosti, nás ujišťuje Písmo, a to i svou obsáhlostí, kterou Bůh otázce člověka věnuje. Proč by to jinak dělal.

„Božská prozřetelnost se nestará jen jaksi soukromě (privatim) o jednotlivé lidi, ale také jakoby veřejně (publice) o celý lidský rod. Co koná s jednotlivci, ví jak Bůh sám, tak i ti, jichž se to týká. Co však koná s lidským rodem, chtěl nám ukázat v (biblických) dějinách a prorocích.“²

Roli člověka ve světě je možné rozpoznat podle již proběhlých dějin nebo nastávajících událostí. Jsou tím tyto dějiny také potvrzením stálosti příklonu Boha k člověku na zemi.

1. Svatý Augustin, stručné představení světce

Svatý Augustin se narodil 13. listopadu roku 354 v Thagaste, která se nacházela v tehdejší Numidii, dnes náleží do Alžírsko a nese jméno Souk Ahrus. Narodil se křesťanské matce, která byla později prohlášena za svatou, a otci vyznávajícímu pohanství. Jeho otec se nechal pokřtít až v posledních letech svého života. Augustin se narodil jako římský občan, rodičům, kteří byli také římského občanství. Augustinovi se dostalo v tehdejší době klasického vzdělání, které u jeho osoby trvalo od jeho sedmi let až do jeho devatenáctého roku života. Jeho vzdělání bylo především latinského

---

¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*. III, XX, 57 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 237). Zapomenutí své důstojnosti u duše je těžko zodpověditelná otázka, kdy a za jakých okolností k jisté sleposti u ducha dochází. Je snad nutné vynaložené úsilí o vědomost sebe základním atributem ducha, nebo je trestem za hřích? V každém případě nad ducha nic není kromě toho, kdo ducha stvořil a tuto skutečnost Augustin uvádí jako dar a tedy je nutné projevování vděku Stvořiteli za ducha, který i tělo vyvádí ze smrti, která je trestem za hřích.

² KARFÍKOVÁ, Lenka. *Duše zrcadlo: Studie ke Kappadočanům, Augustinovi a Abélardovi*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2016, s. 164, původním pramenem citace je *De vera rel.* 25, 46 (CCL 32, 216).

a literární typu. Pokud se jednalo o řecké prameny, spoléhal se především na jejich latinský překlad. Vzdělání v obecné rovině znamenalo především ovládnutí gramatiky, dějepisu, znalost antických klasiků (básníka Vergilia bylo v té době skoro nezbytné znát z paměti, jelikož na těchto autorech právě probíhala výuka) a v neposlední řadě a zcela zásadní bylo umění rétoriky.³ V osmnácti letech se Augustin setkal s krásou filosofie při četbě Ciceronova dialogu Hortensius, část díla se nazývala „Povzbuzení k filosofii“. Pokud při používání rétoriky, ve které Augustin vynikal, šlo především o formu vznesené řeči, tak u filosofie se především dbalo o obsah vyřčeného. Uchvácení láskou k pravdě je světec poznamenán na celý zbytek života.

„Tato kniha změnila mé city k tobě, Pane, změnila mé modlitby a učinila zcela jinými i moje přání a mé touhy. Náhle pro mě ztratily hodnotu všechny prázdné naděje a s neuvěřitelným žářem v srdci jsem zatoužil po nesmrtelnosti, jakou dává moudrost.“⁴

Augustin nejspíše celý život miloval Ježíše, nyní se setkal s krásou hledání pravdy, ovšem u Cicerona zmínku o Ježíši nenalezl,⁵ i když věděl, že bez Ježíše se patrně pravdy nedopátrá.⁶

Začal tedy číst Písmo a zde hledal odpovědi na své otázky po pravdě. Při četbě Starého zákona byl velmi zklamán jeho obsahem. Při líčení válek a ostatních reálií obsažených v Písmu nenalézal ani náznak krásy vznešené filosofie. Ovšem bez Boha žít nechtěl, hledal tedy seskupení lidí, které by odpovídalo jeho touze po hledání pravdy. Tak upadl do sekty manichejských. Manichejští byla sekta lidí, kteří se představovali jako křesťané. Ovšem jejich pojetí křesťanství bylo statické a odmítali jakýkoliv proces růstu v poznávání moudrosti.⁷ To neodpovídalo Augustinovu chápání úlohy intelektu jako cesty k uchopování pravdy. Syntézu mezi filosofií, racionalitou a vírou v Krista (Logos)

---

³ Marrou, Henri. *Svatý Augustin*. Řím: Křesťanská akademie, 1979, s. 16.

⁴ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, III, 4 (př. O. Koupil, M. Kyrálová, P. Mareš, s. 74).

⁵ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, III, 4 (s. 75).

⁶ Benedikt XVI. *Otcové církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 173.

⁷ Brown, Peter. *Augustin z Hipponu*. Praha: Argo, 2020, s. 81.

nalezl až v rámci katolické církve. Již jako katechumen a poté jako katolický křesťan pochopil smysl Starého zákona, což popisuje následovně:

*„Našel tam klíč k porozumění kráse a hloubce – i té filosofické – Starého zákona a pochopil jednotu tajemství Krista v dějinách a také syntézu mezi filosofií, racionalitou a vírou v Logos, v Krista, ve věčné Slovo, které se stalo tělem.“*⁸ Tuto úlohu Krista a období po jeho příchodu na svět velmi důkladně později popsal ve svém díle „O obci Boží“.

Od svých dvaceti let byl nucen po smrti svého otce hledat zaměstnání, které by ho již jako hlavu rodiny uživilo. Začal vyučovat a této činnosti vyučování se věnoval celých třináct let a to až do své konverze ke katolické církvi. Během těchto třinácti let prošel různými zkušenostmi od daru narození syna, který se narodil ze vztahu trvajících devět let, až k užívání si poct světských, kterých se mu dostávalo pro jeho nesporný talent řečnický, čerpající z jeho velmi dobrého vzdělání. Všechny tyto záležitosti, které Augustin prožíval ve světě, nemohly zcela nenaplnit jeho touhu po pravdivém pojetí života. Žádné požítky, vědění, úspěch ho nezanechaly spokojeným a naplněným. Jeho nepokojný duch hledal definitivní ukotvení v pravdě a lásce, jak také vyjádřil ve svém díle „Vyznání“: *„Pozdě jsem Tě miloval, Kráso tak stará a přece tak nová, pozdě jsem Tě miloval!“*⁹

Po své konverzi ke katolické církvi, ke které došlo v rámci jeho pobytu v Miláně, kde naslouchal tamějšímu biskupu Ambrožovi, odjíždí z Říma, kam se předtím přemístil z Afriky, a sice do svého rodného Thagaste. V Thagaste Augustin prodává svůj majetek s touhou vzdát se světského ruchu a dání přednosti rozjímavého stylu života. Chce v klidu a tichu rozjímat o filosofických a náboženských záležitostech.¹⁰ Ovšem po třech letech takto vedeného života stranou světa je přiměn vzít úřad kněze. Stalo se tak při

---

⁸ Benedikt XVI. *Otcové církve*, s. 175.

⁹ Augustin, svatý. *Vyznání*, X, 27 (s. 275).

¹⁰ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, VI, 14 (s. 159).

jeho návštěvě kostela v Hippo Regius, kdy tamní biskup Valerius vyzval přítomné věřící k výběru vhodného kandidáta na pozici pomocníka biskupa v oblasti kázání. Augustin neměl mnoho na výběr a následovalo jeho vysvěcení. To se stalo v jeho třiceti šesti letech a o pět let později byl vysvěcen na pomocného biskupa Valeriovi, biskupu hipponskému. Po smrti Valeria se stává sídelním biskupem v Hippo Regius a na tomto postě zůstává až do své smrti roku 430.

I když byl biskupem a věnoval se pilně pastoraci své obce věřících, nevzdal se zcela svého záměru vést kontemplativní styl života. Zakládá u svého kostela místo, kde pobýval se svými jáhny, kněžími a jinými kleriky, kteří zde v tomto společenství dodržovali jím sepsanou řeholi. Z této komunity vzešlo později mnoho kněží i biskupů, kteří byli prodchnuti ideálem řeholního života s láskou k pravdě.

Augustin je autorem mnoha písemností, jedná se o 113 spisů, 218 dopisů a více než 500 dochovaných kázání.¹¹ Jeho díla jsou k velikému užitku katolické církve všech dob.

---

¹¹ Marrou, Henri. *Svatý Augustin*, s. 33.

První část: Člověk Adam

2. Dějiny člověka v Ráji

2.1. Stvoření jsoucna

Dějiny člověka je nutné zasadit do určitého rámce v prostoru stvoření, pokud chceme pochopit, kdo je člověk, jaký je účel jeho výskytu, jaký je účel jeho bytí. U Augustina se jednalo o otázku základního poznání pravdy o celku stvoření. V této kapitole bude tedy popsán zevrubně průběh založení světa, stvoření člověka a jiných duchem obdarovaných tvorů, jak je Augustin zachytil ve svých spisech. Zejména bude popsáno, jaké kvality dosahuje člověk v rámci stvoření, jaký je vztah člověka k tomu, kdo ho stvořil, a jaký vztah má Stvořitel k člověku v rámci tohoto stvořeného jsoucna. Pokud se týká stvoření od člověka jiných rozumem obdařených tvorů a stvoření celého světa, včetně kosmu, není podle Augustina, čerpajícího z Písma, jasný rozsah času, který Stvořitel nechal vynaložit k realizaci viditelného a neviditelného světa.¹² Oproti tomuto je zajímavý fakt, že u dějin člověka, který pobývá na zemi, je vedena v Písmu evidence počtu patriarchů, včetně jejich dožitého věku. Tímto faktem je možné celkem přesně datovat časový úsek dějin světa již s přítomností člověka na zemi.¹³ Dále v této kapitole bude alespoň zevrubně popsán člověk jako bytost skládající se z ducha a hmotného těla – ducha, který je vyšší složkou člověka, a těla, které vykazuje služebnou úlohu duchu, který v něm sídlí. Dále bude popsáno, jakou kvalitu měl celý člověk v Ráji do okamžiku pádu a jak na člověka působí jeho vlastní pád. Augustin ve svém díle „O obci Boží“, ale i v jiných svých písemnostech, této záležitosti stavu člověka věnoval poměrně mnoho pozornosti.

Prostředí, do kterého je člověk zasazen, se nazývá svět. Tento svět byl vytvořen dříve, než do něj vstoupil v rámci stvoření člověk. Svět byl stvořen pro člověka, aby v něm pobýval a tento svět zpravoval v souladu s řádem do celku světa vloženého, a to tím, kdo tento svět stvořil.¹⁴

---

¹² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 18 (př. J. Nováková, s. 407).

¹³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 11 (s. 399). „Ačkoli ze svatých Písem si můžeme vypočítat, že od stvoření člověka uplynulo ještě necelých šest tisíc let.“ Pozn. aut.: Augustinova precizace doby výskytu člověka na zemi vyřčená v polemice s pohanským nebo jiným vnímáním v této otázce.

¹⁴ Srov. svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XVIII, 29 (př. M. Kyralová, P. Mareš, O. Koupil, s. 41).

Důvod, proč stvořil Bůh něco z ničeho, je podle Augustina nutné hledat přímo u osoby Boha. Na tuto otázku o důvodu stvoření dává Augustin odpověď, že:

*„Žádný lidský rozum nemůže pochopit tento božský důvod, pro který se tak stalo.“*¹⁵

Augustin konstatuje, že Bůh měl jistě pevný a nehybný důvod, neboť u Něho není nic nahodilého, nechtěného nebo proměnlivého.¹⁶ Augustin se také zabývá umístěním světa tam, kde je dnes daný. Otázka souvisí s tím, kdo je Bůh a kde přebývá, jestli existoval nějaký prostor, kde Bůh přebýval předtím, než něco z ničeho stvořil, jestli je Bůh limitován svým prostorem – kam by tento svět umístil, kdyby ho mohl dát i jinam, než je On, a zda vůbec by bylo kam svět umístit, pokud tam nebyl On.¹⁷ Nebo jestli prostor, kde je On, lze nazvat nekonečným a v tom případě, jestli je více světů stvořených od Něho.¹⁸ Opět a podobně, jako u důvodu pro vlastní úkon stvoření, je hledáno konkrétní umístění tohoto světa u vlastní osoby Boha.¹⁹

Jednotlivé etapy stvoření jsou v Písmu zaznamenány formou dní. Těchto dní je celkem sedm, v šesti dnech Bůh tvořil a sedmého dne si Bůh od činnosti na stvoření odpočinul. Jistě nepoužil odpočinku ke zotavení z námahy při stvoření – vždyť jen „řekl a stvořeno bylo.“ (Žl, 148,5) Tedy Bůh neodpočívá, není zasazen v čase, je nadčasový a časem není omezen.²⁰ Je neustálý. Pokud je psáno, že Bůh odpočívá, tedy je člověku jako Jeho obrazu řečeno: Jsi s Bohem a konej tak, jak koná On. Máš šest dní na tvorbu a sedmého dne věnuj Bohu nebo také – a plněji – buď s Tvůrcem, který tě pro sebe utvořil a pozvedl k činnosti v šesti dnech na stvořeném, ale sedmého dne se věnuj nestvořenému, tomu, které nepomíjí a trvá.²¹ V odpočinku, nebo také pokoji, je

---

¹⁵ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 5 (s. 359). To ovšem nedává člověku pozici pasivního příjemce stvořených věcí, ale úloha člověka je mnohem obsírnější (viz dále). Jinak by ani Augustin a ostatní myslitelé nadarmo vynakládali intelektuální úsilí za účelem „chápání, nahlížení“ skutečností stvořeného i nestvořeného.

¹⁶ Srov. Aurelius, Augustinus. *O velikosti duše*, 34, 77 (př. L. Karfíková, s. 130).

¹⁷ Augustin, svatý. *Vyznání*, XIII, 38 (s. 406). „*My vidíme to, co jsi stvořil, protože to existuje – a existuje to proto, že to vidíš ty. A my vidíme zvenku, že to je, a uvnitř, že je to dobré – tys to ale viděl už jako stvořené tam, kdes viděl, že by se to mělo stvořit.*“

¹⁸ Augustin, svatý. *Vyznání*, XI, 6 (s. 307). „*Jakým způsobem jsi, Bože, stvořil nebe a zemi? Určitě jsi nebe a zemi nestvořil ani na zemi, ani ve vzduchu nebo ve vodách, protože i ty patříš k nebi a zemi. Nestvořils ani svět v celém světě, protože předtím, než vznikl, aby byl, nebylo, kde by vznikl.*“

¹⁹ Augustin, svatý. *Vyznání*, XIII, 11 (s. 376). „*Ale až v těch věcech něco najde a řekne to, ať se nedomnívá, že už našel to, co je nad těmito věcmi a co je neproměnné – co neproměnným způsobem je i neproměnným způsobem ví i neproměnným způsobem chce.*“ Pozn. aut.: Augustin evidentně hledá původ a důvod a chtění, nebo místo konání Boha u Něj samého. Kdo mohl radit Bohu s něčím, když nic nebylo? A když je stvořeno, tak je stvořeno všechno?

²⁰ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XI, 14 (s. 313); Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 8, s. (361).

²¹ Lichner, Miloš. Kontextuální pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustina. Trnava: teologická fakulta Trnavské university, 2015, s. 58.

konečný cíl člověka, po činnosti, kterou předtím konal v průběhu svého života zde na zemi, pokud v této činnosti zachovával příkázání dané Hospodinem, a to příkázání tvorů s hmotným tělem a člověku mající dar rozumu, konajícího dobré skutky.²²

V knize Genesis je uveden počáteční první den jako den, ve kterém bylo stvořeno nebe, byla stvořena země²³ a také bylo stvořeno světlo.²⁴ Toto světlo bylo v tom samém dni odděleno od tmy.²⁵ V tomto dni ještě nebylo stvořené slunce, které, jak jsme zvyklí, odděluje den od noci. Svítidlo slunce bylo totiž stvořené až čtvrtého dne, jak je uvedeno v Genesis. Pokud tedy Augustin uvažuje o tom, jaké to bylo světlo, patrně náš vjem o tomto světle bude mimo naši lidskou představivost.²⁶ Buď se jedná o hmotné světlo někde mimo naši možnost toto světlo vidět a je možné, že toto světlo je možným původcem dnešního Slunce, nebo se jedná o oddělení andělů dobrých, kteří jsou světlem, od andělů zlých, kteří jsou tmou.²⁷ Podle Augustina s odvoláním na apoštola Pavla se tedy patrně bude jednat o počátek obce svatých andělů a blažených duchů v označení jedněch světlem a druhých tmou – to jsou ti zlí duchové, kteří od Boha odpadli. Toto oddělení světla od tmy je definitivní a konečné pro ty, kterých se toto rozdělení týká. Jedná se o rozdělení duchových bytostí na dobré a zlé.

Člověk jako vrchol stvořeného hmotného světa není stvořen pro noc,²⁸ ale pro den, večer a jítro. Ve dne je míněné poznávání Boha lépe, večerem je míněno postupné poznávání Boha, které ústí do dalšího dne jítrem, a tedy světla, tudíž začátku nového dne.²⁹ Rozhodně člověk není, pokud jeho bytí trvá v hmotném stvořeném světě, určen k oddělení od Boha, ale naopak je člověk určen k poznávání Boha ve vztahu, a to postupným způsobem a formou. „*Neboť vy všichni jste synové světla a synové dne; nenáležíte noci, ani tmě.*“ (1Sol. 5,5)

---

²² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 8 (s. 361); Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XIX, 11, (s. 261).

²³ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XII, 8 (s. 339); Augustin, svatý. *Vyznání*, XII, 20, (s. 352–355).

²⁴ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XIII, 8 (s. 373).

²⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 19 (s. 371).

²⁶ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XI, 7 (s. 360).

²⁷ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XIII, 3 (s. 370). Pozn. aut.: V tomto prvním dni (etapě) došlo k definitivní proměně duchových stvoření, které přilnulo k Bohu a stalo se světlem (je osvěcováno Bohem). Toto duchové stvoření mělo život, ale pod řečeným „Buď světlo“ se stalo blaženým tím, že patří na Boha, který je světlo, a to již bez možnosti o světlo přijít. Druhé duchové stvoření spadlo od Boha, a tím pádem není osvěcováno Bohem a je tmou, a to definitivně a jistě.

²⁸ LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. *Vybrané pohledy na latinských autorův křesťanského starověku III*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2016, s. 63. Nemluvě o 7. dni, na konci věků, kdy nebude (není) ani večera ani noci, ale bude tehdy pokoj a ten bude trvat navěky.

²⁹ Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci*, XI, 7 (s. 360).

Andělé nebyli stvořeni mimo čas a mimo stvořený svět. Jsou zasazeni do času a prostoru. Jsou totiž stvořeni prvního dne a to po stvoření nebe a země.³⁰ Nelze říci, že byli andělé stvořeni mimo čas, ale lze říci, že byli po všechen čas. Čas začíná být, až s někým, kdo má rozum a kdo může mít nějaké proměnlivé pohyby, a může se tedy čas počítat a vnímat. Bez stvoření by nebyla skutečnost proměnlivá a pohyblivá. Před úkonem stvoření bylo vše nehybné a neproměnné, nejvýše jednoduché a dokonalé, bytí samo o sobě. Andělé tedy jako stvoření, nejsou souvěční s Bohem, ale jsou zasazeni v čase, který se jejich výskytem začal realizovat. Nesmrtelnost andělů je taková, že nelze počítat u nich s minulým, současným nebo budoucím. Ale přece jejich pohyby přecházející z budoucna do minula uskutečňují čas, ale tento ovšem čas není souvěčný s Tvůrcem všeho stvořeného.³¹

Druhého dne je stvořeno nebe okolo země a v tomto nebi jsou odděleny vody nad nebem od vod, které jsou pod nebem.

Třetího dne dochází k vysušení země a vzniku nadvodních zemí a vytvoření pevnin ohraničených mořem. V tomto dni dochází také ke stvoření rostlin se semeny a stromů s plody majícími také semena. Vzniká zeleň s pestrostí barev.

Čtvrtého dne dochází ke vzniku světla na nebi a začíná počítání času v souvislosti se střídáním dne a noci. Jsou ustanovena dvě hlavní svítidla, jedno větší ve dne a to menší jako odraz světla většího. To svítí v noci. Také jsou stvořeny hvězdy, které jsou jasně viditelné pouze za noci.

Pátého dne vytvořil veškerou havěť žijící ve vodě a množící se ve vodě a létající ptáky na zemi, kteří se množí na zemi.

Šestáho dne země vydala zemská zvířata a zvěř, dobytek a plazy. V tomto dni Bůh také utvořil i člověka ze země ke svému obrazu a podle své podoby. Člověk měl panovat nad mořskými rybami, ptáky, zvířaty i plazy plazíci se po zemi. Člověk byl stvořen jako muž a žena a je mu určeno, aby byl plodný a množil se.³² Jeho úlohou bylo tedy naplnit

---

³⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 9 (s. 362).

³¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 16 (s. 406).

³² AUGUSTINUS, Aurelius. *O dobru manželském*, II (In: AUGUSTINUS, Aurelius. *O lži a jiné úvahy*. Př. Ing. Ivan Nykel, s. 107). Tak by mohly i skrze spojení takových těl existovat generace, které by až do jisté míry přibývaly, přece by se však ani nechýlily ke stařecké slabosti, nebo by se chýlily až ke stáří, avšak přeci ne až ke smrti, až by se naplnila země oním násobením požehnání. Jestliže tedy předkům Izraelitů poskytoval Bůh po čtyřicet let bez jakékoli újmy výhradní postavení, oč více by poskytoval tělům, poslušným jeho příkázání jakési neplodnější spojení jistého stavu, dokud by nebyla změněna

zemi a tuto zemi si podmanit a starat se o ni, kultivovat svoje prostředí, které mu bylo svěřeno do péče.

Jak byly dlouhé dni a jak dlouho trvaly, to Písmo neuvádí. Jestli se jednalo o dni, jak je známe, nebo je těmito dni naznačena etapovost a řád použitý v tvůrčím procesu, není jasně napsáno. Země jako taková a obyvatelé její, mimo člověka se zdá, byly připravovány v dlouhých časových obdobích, velmi pečlivě a s láskou, aby člověk s láskou a pečlivostí také ke stvoření přistupoval a užíval jej.³³

2.2. Člověk

Člověk byl stvořen šestého dne jako poslední ze stvoření, po tomto úkonu Bůh již odpočíval, i když, jak bylo řečeno v předchozí kapitole, je činný neustále.³⁴ Pro člověka je tedy stvořena celá země, patří mu vše to, co se pohybuje na zemi nebo se pohybuje ve vodě. Dá se s jistotou říci, že Bůh stvořil člověka velmi bohatě obdarovaného. Už od začátku výskytu člověka mu vše patří a vykonává svoji vládu nad tím, co dostal od Hospodina. Je majitel, lépe řečeno správce všeho, co mu Bůh dal.

Celý člověk se skládá ze dvou složek. Je tvořen složkou tělesnou, to je složka společná s celým stvořeným hmotným světem. Druhá složka člověka je duch. Člověk má navíc oproti jiným tělesným stvořením složku ducha, která se nazývá intelekt. Tělo je úroveň a náležitostí svého složení totožné se zvířaty. Nemá nějakou část nebo prvek, který by jiné hmotné pohyblivé stvoření nemělo, nebo nemá ve svém těle nic, co by jiné tělo mělo. Ostatní hybná těla pozbývají oproti člověku tedy pouze kvalitu ducha, kterou je člověk podoben Bohu – k této podobě Bohu byl člověk stvořen.³⁵

2.3. Člověk v Ráji

Člověk žil v blaženém stavu v Ráji, to je na místě, které mu Bůh určil za místo k pobytu a také jako místo k rozmnožení jeho druhu. Člověk nebyl stvořený v hojném počtu

---

v lepší; ne lidskou smrtí, ve které je tělo opuštěno duší, ale blaženou změnou ze smrtelnosti k nesmrtelnosti, z kvality živočišné k duchovní.

³³ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XII–XIII (s. 334–407).

³⁴ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, XI, 14 (s. 360). „*Neexistoval tedy žádný čas, kdy bys něco netvořil – protože tys stvořil i čas. A neexistují časy, které by byly stejně věčné jako ty, protože ty setrváváš, a kdyby setrvaly ony, nebyly by to časy.*“ Bůh tedy je a nelze říci, že je minulý, současný, budoucí – lze pouze říci, že je.

³⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*. XI, 28 (s. 382). Podle Augustina jsou lidé stvořeni k obrazu svého Stvořitele, jenž má pravou věčnost, věčnou pravdu, věčnou a pravou lásku. Tyto stopy obrazu jsou nejzřetelnější v nitru člověka, kde je také možné obraz Boží nalézt.

jedinců, ale byl stvořen jako jeden člověk, v jednotě muže a ženy. Podle Augustina chtěl Hospodin z jednoho člověka vytvořit jedno lidstvo jako připomínku a vzpomínku na svornost jednoty v mnohých.³⁶ Člověku v Ráji nic nechybělo, žil v nadbytku hodnot, neměl se čeho bát. Nebyla smrt, choroba tělesná, žádný strach nebo bolest. Nebylo člověku ani nic utajeno, co by mohlo tělu nebo duši uškodit. Lidé měli neochvějnou lásku k sobě navzájem a neochvějnou lásku k Bohu Stvořiteli. Neustále požívali toho, koho milovali. Tento stav nestrádání tělesnými nesnázemi a nemající žádné škodlivé duševní vzruchy by přešel na celé lidské pokolení, pokud by nedošlo k porušení vztahu člověka k Bohu a tím také k porušení vztahů lidí k sobě navzájem. Naplňovaly by zemi plnění příkaz Hospodina: „*rostte a množte se.*“ (Gn, 1,28) Až by byl doplněn počet spravedlivých a dobrých andělů, kdy počet spravedlivých je určen od založení světa. Potom by lidé dostali větší štěstí ve společenství svatých andělů a už v bezpečné jistotě, že nikdo nezhřeší a nikdo nezemře. Tento život by člověk získal bez námahy, bolesti a smrti.³⁷

V tomto Ráji měl člověk k dispozici celé stvoření a to mělo člověka, jako svého pána a společníka. Tedy zvířata dělala společníka člověku, k němu bylo vše živé zaměřeno a jemu ostatní stvoření podléhala v souladu a harmonii, bez možnosti vzájemné disharmonie nebo krivdy. Adam měl pouze jedno místo a jednu záležitost, kterou měl zapovězenou a měl jasně stanovené, co nesmí s touto věcí provádět. Jednalo se o strom poznání dobra a zla a z tohoto stromu nesměl požit ovoce – a to pod trestem smrti.³⁸ „*A Bůh Jahve dal člověku tento příkaz: „Smíš jíst ze všech stromů v zahradě. Ale ze stromu poznání dobra a zla nebudeš jíst, neboť v den, kdy z něho pojíš, propadneš smrti.“*“ (Gn, 2,16,17)

Ostatní plody země byly člověku určeny ke stravě a užitku, pouze tento jediný strom byl určen mimo člověkovu působnost. Celé bohatství země s jediným malým zakázaným místem bylo člověku dáno k pobytu a k žití v blaženosti.

---

³⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci I*, XII, 28 (s. 418).

³⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci I*, XII, 22 (s. 414).

³⁸ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci I*, XIII, 12 (s. 430). Podle Augustina by se jednalo nejen o smrt těla, tj. odloučení duše od těla, ale jednalo by se i o oddělení duše od Boha, a tedy v důsledku se jedná i o konečnou „druhou smrt“, poslední smrt, po níž nepřijde už žádná další (v této smrti po požití ovoce stromu jsou tedy obsaženy všechny druhy smrti pro toho, kdo porušil příkaz daný lidem ohledně přístupu ke stromu poznání dobra a zla; jinými slovy, lidská přirozenost se stává zlou a tělo smrtelné, s tím, že v duši člověka stále zůstává Boží obraz a je zachována spása člověka v možnosti).

První člověk byl stvořený ze země „v duši živou“. Tělo bylo v Ráji udržované v nesmrtnosti dalším stromem, a to stromem života. Tělo tedy nebylo nesmrtné samo o sobě, ale bylo udržováno prostřednictvím tohoto konkrétního stromu. K zahnutí hladu a žízně člověk užíval plodů ze stromů v zahradě nebo ze zemských rostlin. Člověk v Ráji nepojídal žádnou masitou stravu, na zemi totiž vládli klid a mír a mezi živočichy a člověkem byl všeobecný pokoj a řád nerušený ničím a nikým.

Augustin se pozastavuje a objasňuje pojem „člověk stvořený v duši živou“. Znamená to podle něj obecný soulad mezi složkou člověka nižší, a to je tělo, a složkou člověka vyšší, a to je duch. Dodržování hierarchie těchto složek v člověku působí soulad, řád a blaženost. Nižší složka člověka, a to je tělo, je podřízené té vyšší složce člověka, a to je duch. V tomto uspořádání nebylo v člověku ani náznak vzdoru, povýšenosti, rozkladu, nesouladu nebo rozporu.

Tělo bylo poslušné pokynů lidského ducha a v souladu s vůlí člověka vykonávalo veškeré úkony, které člověk chtěl konat. Nebyl stav, ani nijaký budoucí, ani minulý moment, kdy by docházelo k nesouladu mezi těmito dvěma složkami člověka. Veškerou činnost člověk vykonával volným způsobem podle řádu vloženého do stvoření, a tedy i do něj samotného.

Tělo jako takové bylo a je tvarem a uzpůsobením určeno ke službě rozumné duše. Není sehnuté nebo plazící se jako u zvířat, je vzpřímené a tyčí se k nebi, čímž také tělo nabádá duši k smýšlení nadzemskému. Má sice některé smysly méně dokonalé než zvířata, ale jako celek je tělo uzpůsobené k vyšším úkonům ducha, jako je mluvení, psaní, k výkonu všech řemesel a provozování umění. Tělo jasně ukazuje, komu je služebníkem, je to být ve službě duši³⁹ a celý člověk je ve službě Bohu, a to tím, že pouze je a v tomto bytí plní Jeho nařízení, která neponižují, neuráží, ale naopak pozvedají člověka k lepšímu.

Duše člověk je složka, která tvoří celého člověka, ten se skládá tedy z již zmíněného těla a ducha. Duch člověka je utvořen úkonem Boha, který každou jednotlivou duši vdechuje do konkrétního těla⁴⁰ a to tělo bylo vytvořené z prachu země. To jistě platí

---

³⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XXII, 24 (s. 423).

⁴⁰ Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, XXI, 59 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světce*, s. 238). V této písemnosti Augustin uznává nerozvinutost původu duší v Písmu, ale uvádí zde čtyři možnosti vzniku ducha člověka: vznik z rodičích těl, nebo je duše posílána odjinud, kde již existuje, nebo svým volným jednáním se vtěluje z místa čekání, nebo duch pochází

u těla jménem Adam. Tento muž byl totiž jako jediný z lidí při stvoření Stvořitelem zhotoven z částic země. Z prachu země Hospodin tehdy utvořil Adamovo tělo. Tělo ženy je utvořené z těla muže, z jeho masa a kostí.⁴¹ Neznamená to, že by žena nebyla stvořená z prachu. Její tělo má stejnou povahu, jako má samotný prach země, jak tomu je u muže, tak i ženy.

Duch tvoří vyšší část člověka, tělo jakožto nižší část člověka ducha nese a je duchu podřízené. Duch oživující tělo dává tělu formu a duch jako vyšší forma člověka je blíže tomu, kdo člověka stvořil. Duch je tedy prostředníkem mezi svrchovaným životem, který je nejvyšším dobrem a moudrostí, a tím, co je stvořené a hmotné – a to je tělo. Pokud by toto prostřednictví neplatilo, byl by duch na stejné úrovni, jako je tělo, ale to není.⁴²

Tělo tedy vzniká díky duši, a ne naopak, tělo zaniká, pokud ji duch opustí. Pokud tělo zanikne, nezaniká tímto zaniknutím těla duše, která dávala tělu formu a bytí. Tímto přirozeným pořádkem je srozuměno, kdo koho vede a kdo koho řídí a kdo je komu podřízen. Bůh tvoří duši, tu vdechuje do těla, a tělo je tedy prostřednictvím ducha podřízeno Bohu v jasném pořádku, že mocnější předává formu slabšímu.

Duch, pokud je tvořen přímo Bohem, nemůže být zbaven bytí jiným než tím, kdo jej vytvořil, a to je Bůh. Není jiné entity, která by mohla ducha přivést k nebytí. Duše je tedy nesmrtelná, protože nemůže zaniknout, protože z Boha odvozuje svoji přímou existenci,⁴³ a dokonce obraz a podobu. Právě v té podobě a obrazu nese svoji nesmrtelnost, a tudíž neproměnnost na věčnosti, do kteréž podoby a bytí v Bohu dorůstá.

---

z jednoho pokolení duší. Pozn. aut.: pokud je tělo člověka oživováno duchem od počátku bytí, vypadá to spíše na zmíněné vdechnutí ducha v okamžiku tvoření těla. Ponechána dále v textu tato varianta, tak i podle Augustina.

⁴¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 28 (s. 418). Proč tělo ženy je vytvořené z těla muže je veliké tajemství; podle Augustina ukazuje tento Boží úkon na společenskou povahu člověka a také na velikou cenu svazku manželského. Toto pojetí jednotného lidstva je podkladem pro Augustinovu nauku o dědičném hříchu. Dále se podle Augustina jedná o první zázrak, vznik ženy vpravdě totiž nenastal přirozeným během věcí, ale zásahem Boha do již stvořeného světa se svými zákonitostmi. Dalším „prvním“ zázrakem se dá nazvat narození Krista, jeho způsob početí z neposkvrněné Marie (týkající se tedy ženy), kdy začal nový způsob bytí člověka v Kristu jako potomka z jednoho. Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XVII, 48 (s. 232).

⁴² Srov. Aurelius, Augustinus. *O nesmrtelnosti duše*, 15, 24 (př. L. Karfíková, s. 73).

⁴³ Srov. AURELIUS, Augustinus. *O velikosti duše*, 34, 77 (př. L. Karfíková, s. 130).

Tedy v Ráji byl člověk „duší živou“ a rád jako celek v člověku s tělem nebyl rušen.⁴⁴ Porušení mohlo nastat jen v případě odpadu od určení, ke kterému byl člověk určen.⁴⁵ Pokud by došlo k odklonu vlastního určení člověka od plánu Hospodina s člověkem, docházelo by k nesprávnému pořádku věcí. Tento nesoulad se projevuje tím, že se zaměřují nejvyšší dobra za dobra nižšího služebného řádu. Vše stvořené bylo totiž dáno člověku do správy a toto stvořené měl užívat bez vady a v souladu. To by činil volně, pokud by člověk neodpadl od svého určení.

2.5. Úloha člověka v Ráji

Člověk byl stvořený jako střed mezi světy andělů a nerozumných živočichů, jako bytost mající rozum. Bůh člověka stvořil jako svůj obraz, když mu vdechoval duši, ne patrně předtím vytvořenou, ale při vlastním vdechnutím stvořenou. Dal mu pomocníci v bytí a v plození, které pochází z boku člověka. Měl používat stvoření pro něj vytvořené a měl se v trpělivosti a poddanosti Hospodinu rozšířit po celé zemi, aby potomstvo z člověka stvořeného se z něj jediného rozšířilo po celé zemi. Dále byla do člověka vložena záležitost lepšího poznávání Stvořitele, které by bylo naplněno v jistotě bytí u Něho samého. Po těchto úkolech, nebo v jeho průběhu, měl být bez zkušenosti smrti⁴⁶ přenesen na jiné, ještě lepší místo. To byla celá úloha prvního člověka, žití v dokonalém řádu a vykonávání a prohlubování ctnosti pokory.⁴⁷

---

⁴⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIX 4 (s. 253).

⁴⁵ Markus, A., R.: Marius Victorinus a Augustin. In A. H. Armstrong (vyd.). *Filosofie pozdní antiky, dějiny filosofie, svazek 4*. Praha: OIKOYMENH, 2002, s. 403.

⁴⁶ LICHNER, Miloš. *Timor mortis – křesťan a strach ze smrti: Pohľad svätého Augustina na problematiku křesťana zoči-voči smrti*. In: *Teologický časopis*, roč. XI, 2013, č. 1, s. 37–40. Strach člověka ze smrti podle Augustina ukazuje na nepřirozenost smrti pro člověka, smrt člověka nebyla určena mezi základní atributy lidí v existenci na zemi nebo někde jinde (pokud by tedy nezhřešil). Strach a smrt tedy není nic dobrého. Člověku je vlastní nesmrtelnost celého člověka s tělem i duší, navíc strach ze smrti je i důkazem dobroty lidského těla a tento strach tedy neukazuje na nedokonalost člověka. I Kristus měl strach ze smrti a tím tento strach posvětil – podle pravidla církevních otců „co Kristus nepřijal, neposvětil“.

⁴⁷ LICHNER, Miloš. *Teologická analýza diela De correptione et gratia a možnožné nové chápanie problematika milosti*. In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1, s. 45–48. Podle Augustina ctnost pokory měl Adam pěstovat v milosti neodvracení se od Boha. Adam měl milost néstát se zlým neustále, na rozdíl od dnešních lidí, kteří milost stát se dobrými získávají jen prostřednictvím Krista. Dnešní lidé také musejí pěstovat ctnost pokory, jako náš předek Adam, ale již v modlitbě o milost příklonu k Bohu. Adam měl tedy v Ráji vyvinout úsilí o stálosti v bytí v milosti, a to cestou pokory a uznání pořádku vyššího nad nižším (on neměl rozpor mezi tělem a duchem, jako dnes je realitou, a tudíž se jednalo u Adama spíše o trénování vytrvalosti v bytí v milosti). Dnes: modlitba o milost; Adam: modlitba chvály. Pokora pochází z Ráje a je chválou Boha od člověka, který vyznává, že Stvořitel je Bůh a stvořil člověka pro sebe.

Podle Augustina byla dána člověku svobodná vůle⁴⁸ k přilnutí ke svému Stvořiteli. Hospodin stvořil člověka jako bytost vykazující jednotnost se svým druhem, vždyť všichni lidé pocházejí z jednoho člověka a jejich rozmnožení na Zemi bylo dáno v principu svorné soudržnosti s Adamovou ženou, která se měla s Adamem spojit. A tak se lidstvo rozvinulo z jediného člověka.⁴⁹

2.6. Porušení přirozenosti člověka v Ráji

Člověk v neporušeném stavu komunikoval s Bohem přímo, bez prostředníka, nebylo třeba hledat vhodnou formu nebo hledat místo, kde bude komunikace probíhat. Bohopocta spočívala ve formě probíhajícího života a v neporušení jednoho zákazu. Sám probíhající život v Ráji stačil k blaženému životu, a tím k oslavě Boha a člověka.⁵⁰ Požehnaní udělené Hospodinem: „*Bůh jim požehnal a řekl jim: ‚Budte plodní, rozmnožte se, naplňte zemi a podrobte si ji; vládněte mořským rybám, nebeským ptákům a všem živým tvorům, kteří se pohybují po zemi.‘“* (Gn, 1,28) Příkaz daný také Hospodinem: „*ale ze stromu poznání dobra a zla nebudeš jíst, neboť v den, kdy z něho pojiš, propadneš smrti.‘“* (Gn, 2,17)

Člověk však odpadl od Boha a upadl do hříchu a ztratil spočinutí, které měl v Boží přítomnosti. Odpadl od Boha, který stvořil všechno dobré a spravedlivé. Jednalo se o věci velké, malé, nejvyšší nebo nejmenší. Celý vesmír věcí, Slunce, Měsíc, hvězdy, Zemi a vše, co na ní je. Všechno, co je v moři, vše, co je na nebi i co je pozemské. Viditelné věci i ty, co nevidíme a jsou duch, který oživuje těla rostlin i živočichy.⁵¹ Do tohoto harmonického stavu celého stvoření, kde probíhala volná komunikace člověka se stvořeným a člověka se Stvořitelem, vchází nesoulad a porušení pokoje, který je darem Hospodina celému stvoření jako celku. Od tohoto dobrého Boha, který dává pouze dobro, odpadl člověk, protože porušil jediný příkaz, který dostal. Odpadnutí nastalo vlivem tvora, který sám byl odpadlý od neměnného dobra svou vlastní vůlí.

⁴⁸ Srov. Augustinus, Aurelius. O svobodném rozhodování, II, 6-III, 7 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 155–156). Svobodná vůle jako dar k poznávání Hospodina. Člověk má rád jen to, co poznává nebo poznal jako dobré, a k tomuto svobodně přilne.

⁴⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 22, (s. 414); Srov. také, Augustinus, Aurelius. *O dobru manželském*, I, 1 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 264).

⁵⁰ BRUNING, Bernard. *Existuje protiklad mezi komunitním a aktivním životem?* In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1, s. 18, 19. Důležitá poznámka Augustina: Chválou člověka směrem k Bohu je samotné společenství, ve kterém přebývá také Bůh a které samotné společenství nám nařídil jako Jeho první kult. Milovat Boha je milování druhého člověka, protože v tom druhém přebývá Bůh a ten je láska. Bůh je někdo rozdílný od člověka, Bůh je uctíván v nás a pro nás. Tyto teze uplatňoval ve svém řeholním společenství a jsou sepsány v jeho díle *Řehole pro komunitu*.

⁵¹ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů XVIII*, 29 (s. 41).

„K hříchu člověka totiž svedl padlý anděl. Tento padlý anděl v závisti k člověku stojícímu, ježto sám byl padlý, se vloudil do citu člověka v místě, kde člověk žil s ostatními živočichy. K tomuto účelu si vybral zvíře kluzké, pohybující se v klikatých záhybech, a to hada, který byl vhodný k d'áblu záměru. Toho ovládl svojí vyšší duchovní podstatou formou úskoku a mluvil šalebně k ženě, k nižší složce člověka. Postupoval proti ženě, nemyslíce si, že by muže cizím bludem ošálil a přes ženu chtěl dosáhnouti vše, čeho chtěl dosáhnout. A to je odpadnutí od Boha. Svedena tedy byla žena a Adam nebyl sveden, souhlasil ovšem s porušením Božího příkazu ze společenské nutnosti, i když věděl, že tímto souhlasem s ženou, porušují oba dva Boží příkaz. Výrokem ‚žena, kterou jsi mi dal, ta mi dala, a jedl jsem‘ oba dva lidé a jeden člověk zajati v d'áblova tehata a ocitly se v jeho zajetí.“⁵²

Z celého člověka nezhřešilo pouze tělo, ale především jeho duch.⁵³ Člověk stvořený Bohem jako spravedlivý tvor s dobrou vůlí byl ošálen d'áblem, který člověka spravedlivého svedl,⁵⁴ aby i člověk byl od blaženosti oddělen, jako je svědce oddělen od věčného světla. Tento hřích, který způsobil upadnutí člověka do hříchu a do vlivu padlých andělů, přechází na všechny lidi vzhledem k jejich společnému původu lidstva rozšířeného z jednotlivce Adama, ve kterém tak zhřešili všichni jeho potomci.⁵⁵ Zde je kořen Augustinovi nauky o dědičném hříchu. Dědičný hřích není trestem pro následující pokolení lidí, ale je důsledkem jednotnosti lidí vzcházející z jednoho člověka. Jak říká Augustin: „Proč by totiž měl být jaký trest u těch, u kterých není co trestati?“⁵⁶

Problém tkví ne tak v hříchu potomka, ale ve způsobu předávání života, kdy ti, co byli trestáni smrtí, to jsou první lidé, předávají ostatním, následujícím lidem to, co jsou oni sami. Není totiž další lidstvo tvořené úkonem Hospodina z prachu země, ale je tvořeno z těla rodiče.⁵⁷ Otázka původu lidského ducha je již v rukou Boha Stvořitele, ne tak v rukou rodičů. Tuto složitější otázku a to, kdy se tedy stává i duše člověka zasažena hříchem, se snažil Augustin také pojmenovat a určit.⁵⁸

⁵² Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XIV, 11 (s. 40).

⁵³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, I, 1 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světce*, s. 195). Hříšný pohyb vůle, která se odklání od Boha, vzniká pouze ze svobodného rozhodování, které je úkonem vůle, protože vůle se rozumná bytost rozhoduje.

⁵⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*. (In: AUGUSTINUS, Aurelius. *Říman-člověk-světce*, III, IX, 28–31, s. 217–219). Dva zdroje hříchu: spontánní úvaha a přesvědčování ze strany druhé osoby. V obou je vždy nutný souhlas ve vůli k hříchu. Kývnutí na přesvědčování je lehčí forma hříchu, i když také vyžaduje trest a poddanost tomu, kdo přesvědčil ke zlu. Člověk tedy zhřešil méně než d'ábel, což mu pomáhá k možnosti spásy od vyššího, než je člověk sám, a to je Bůh.

⁵⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XVI, 27 (s. 129).

⁵⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci I*, XIII, 3 (s. 421).

⁵⁷ KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2006, s. 180. „Tělesné plození je tak podle Augustina místem předávání děděného hříchu, ba je pro svou libidinózní povahu (pohlavní údy se vymykají kontrole mysli) i pravým médiem jeho přenosu: vše, co se tímto způsobem zrodí jako plod konkupiscence hodné studu, nemůže být než ‚tělo hříchu.‘“ (caro peccati)

⁵⁸ Tamtéž, s. 214–223.

Člověk, který byl Bohem povýšen nad ostatní živočichy, se úkonem hříchu stal dokonce podřízený nižším složkám stvoření a ve svém porušeném pořádku, kdy ve své osobě provádí bohopoctu těmto nižším stvořením nemajících na rozdíl od člověka rozumovou složku ducha. Jisté je, že člověk svedený ďáblem se odklání od Boha a je ďáblu podřízený, ovšem člověk, který se obrátí ke Stvořiteli, je nadřazen ďáblu a nebude spolu s ním k porážce odsouzený.

Bůh o přestoupení zákazu prvních lidí předem ve své všemohoucnosti věděl. Bůh také věděl, že z lidského pokolení vzejdou mnozí svatí a tito svatí spolu s jeho dobrými anděly budou hledat chválu pro Něho, a ne pro sebe a budou žít věčně v blaženosti, a to milostí Boží.⁵⁹

Malým zákazem v kontrastu s velikostí stvoření a možností toto stvoření opanovat a užívat chtěl Bůh pouze připomenout nutnost poslušnosti člověka a jejího projevování pouze Bohu, a ne jinému, kdo je také stvořený, ale v nižším řádu. Bylo tedy toto nařízení a příkaz daný od Hospodina spíše k ochraně člověka a připomenutí jeho lidské důstojnosti, kterou má od Tvůrce, a ne od nijakého jiného stvoření.

Porušení takto malého příkazu nejedení ze stromu života a snadné dodržení tohoto nařízení vyžádalo podle Augustina z hlediska spravedlnosti veliký trest. A to trest takový, že člověk zachovávající přikázání se měl stát i co do těla duchovním, stal se i co do mysli tělesným, jelikož se ve své pýše sám sobě zalíbil, byl Boží spravedlností sám sobě vydán. A to tím způsobem, že již není sám sobě ve vlastní moci, ale je sám sobě se sebou v rozporu. Namísto svobody, po níž člověk svou vůlí zatoužil,⁶⁰ člověk se ocitá v otroctví pod tím, ke komu se hříchem přiklonil, a je ve své vůli mrtvý a proti své vůli je smrtelným tělem, zběhlým od věčného života, pokutován i věčnou smrtí, pokud ho neosvobodí milost.⁶¹

Samo tělo ukazuje člověku svoji neposlušnost a že již není ovládáno vůlí, a to ihned po spáchání hříchu, ne až v momentě hovoru Hospodina s Adamem. „*A otevřely se oči obou a poznali, že jsou nazí, i sešili fíkové listí a urobili si zástěrky.*“ (Gn, 3,7)

---

⁵⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 28 (s. 418).

⁶⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *Proti Felikovi*, II, 11 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 112). Člověk úkonem svobodné vůle souhlasil se svůdcem, a tudíž se stal společníkem svůdce v trestu. Trest mohl udělit pouze Bůh, odpuštění trestu je v uznání hříchu člověkem a hřích je možný vymazat Kristem, který hřích vynesl v těle na dřevo kříže.

⁶¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIV, 15 (s. 44).

Tělo, ta složka člověka, která je nižšího řádu, neposlouchá ducha, který je vyššího řádu, neposlouchá jeho vůli.⁶² Tělo již není zcela ovládáno duchem, ale je proti vůli vzněcováno a ukazuje svoji tělesnou neposlušnost.⁶³ Člověk je zahanben svoji neposlušností a urobí si zástěrky, poznali totiž lidé na svém těle svědecký trest vlastní neposlušnosti.⁶⁴ Od této neposlušnosti těla pociťuje člověk stud a snaží se tyto záležitosti nesouladu vůle a těla zakrýt. Před hříchem nebyla nutnost pociťovat stud, jelikož všechny údy těla byly poslušny vůli člověka. Stud je tedy ochranným pocitem a připomínkou něčeho, co bylo před tímto studem.

Trestem za hřích je také nutnost podstoupení smrti tělesné, ta by nebyla možná, pokud by nedošlo k porušení Božího nařízení první dvojice lidí. Tento trest je obsažen v daném příkazu: „*Ale ze stromu poznání dobra a zla nebudeš jíst, neboť v den, kdy z něho pojiš, propadneš smrti.*“ (Gn, 2,17)

První lidé tedy neměli okusit smrt ani tělesnou újmu jakéhokoliv druhu. Tím, že zhřešili, předávají plozením dalších potomkům to, co jsou sami. I když jejich potomci žádnou vinu za hřích nemají, a tedy není zde smrt jako důsledek chování, ale důvodem smrti je přijatá přirozenost od rodičů. Další lidé nejsou již tvořeni úkonem Stvořitele z hlíny, potom by člověk hříchu neměl, Bůh tvoří jen dobré věci, ale člověk je rozen z rodičů, podle těla, tedy po pádu vždy s porušenou přirozeností.⁶⁵ Tělesná smrt je tedy trestem za porušení tak malého zákazu v porovnání s tím, co Bůh prvním lidem daroval. Pokud by v zachovávaní příkazu vytrvali, byl by člověk pozdvižen dokonce na jiné, lepší místo.⁶⁶ Podle Augustina je nutné si uvědomit, co člověk obdržel, to je celá Země a sám Hospodin, jeho přítomnost, nepopsatelná dobrota, ze které se těší i dobří andělé v nebi. Dokonce s příslibem něčeho ještě lepšího, než v současnosti požíval. Jak veliká byla pýcha člověka, který toto vše vydal všanc a tím pozbyl stávající blaženost.⁶⁷

---

⁶² Srov. Svatý Augustin. *O zdrženlivosti*, IX, 23 (In *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Překlad Verzich, Maurus O.S.B. Úvod a poznámky napsal Vodička, Timotheus, str. 99). Augustin nezpochybňuje krásu člověka, tj. celku ducha a těla. Jen mezi těmito složkami člověka dochází k nesouladu v žádosti něčeho, co chtít nemá, a nechtění toho, co člověk má chtít. To znamená, že dochází k nedodržování hierarchie hodnot ve složkách lidí, kdy nižší, a to je tělo, vede vyšší, a to je duch člověka.

⁶³ BROWN, Peter. *Tělo a společnost*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 311.

⁶⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIV, 17 (s. 47).

⁶⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIII, 3 (s. 422).

⁶⁶ Srov. Svatý Augustin. *Enchiridion, Průručka o víře, nádeji a lásce*, 31, (př. M. Lichner, s. 249).

⁶⁷ Za zmínku stojí poznámka Augustina: Rozdělení v člověku: duše v nějaké její části vystupuje dopředu poněkud výše, aby poznala, které dobro má uskutečnit správně, avšak jiná, pomalejší a s tělem spjatá část není ve shodě s první částí náležitým způsobem a z této nesnáze vzniká nutnost povzbuzení a pomoci

K možnosti odmítnutí takových darů Augustin uvádí dva možné přístupy a to platí jak u člověka, tak u anděla. Jeden přístup je jasný vzdor dobrému Bohu a řečení „nebudu sloužit“ a ten druhý je možný omyl v neuposlechnutí dobrého Boha, omyl spočívající v nedostatku uvědomění si dopadu vlastního jednání. V kontrastu k tomuto omylu je ovšem nutno brát v úvahu velikost obdarování a prožívaný stav blaženosti obdarovaného od toho, kdo jediný může svrchovaně obdarovat druhého, který je o řád nižší. I v omylu se jedná o odvrhnutí toho, kdo je odplata a dar všech svých věrných.⁶⁸

Po provedení hříchu je člověk z Ráje vyhnán a pohybuje se od jednoho zla k druhému a jako celek je určen k zavržení. Bůh po spravedlivém trestu, který si člověk na sebe přivolal a je Božím soudem správně odsouzen, projevuje ihned svoji další vlastnost a to je milosrdenství. Mohl člověka zahubit, ale jako na příkladu andělů, z nichž část zůstala věrná Bohu, tak i v případě lidí volí část z počtu zavržených lidí k novému životu a dává novou šanci tělesným lidem obdařeným rozumem k doplnění té části andělů, kteří od Boha odpadli. Jedná se o milost, která není nezapříčiněna dobrými skutky lidí, ale jedná se pouze a výlučně o milost dobrého Stvořitele vůči tvoru neschopnému používat svobodnou vůli takovým způsobem, aby sám sebe osvobodil svými skutky ze smrti.⁶⁹ Augustin o stavu vůle po hříchu požívá příměr o dokonané sebevraždě člověka. Ten svobodnou vůlí provede sebevraždu a tím přestává žít, protože spáchal sebevraždu. Vítězství hříchu způsobuje ztrátu svobodné vůle bez možnosti návratu k životu již ničím.⁷⁰ Pokud člověk ještě existuje ve světě, je to pouhá milost toho, kdo člověka stvořil, protože pouze v Boží milosti je znovu obnovována jeho padlá lidská přirozenost tíhnoucí tvora tělesného, obdařeného rozumem ke ztrátě dobra v definitivnosti. Trefně je popsána definice stavu člověka po pádu v Ráji následnou citací z Augustinova díla *Enchiridion*.

„24. Toto je tedy prvním zlem rozumného stvoření, to znamená prvotní nedostatek dobra. Potom už nechtěně z naší strany vznikla neznalost těch věcí, které je potřebné konat, a žádostivost po škodlivých

---

podpůrce a původce jejího počátku, aby tím pevněji v milosrdenství setrvala a spásy dosáhla. Je-li tato vlastnost duši dána od počátku, nebo tuto tvrdohlavost získala po pádu, není jisté. Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, XXI, 64 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 155–156). Tato poznámka ukazuje na nutnost člověka v jakékoliv situaci spoléhat na Hospodina, Adam s díkem, padlý člověk s prosbou o milost.

⁶⁸ Srov. Svatý Augustin. *Rozhovory duše s Bohem*, 21 (př. A. P., s. 63).

⁶⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *Dopis o milosti Boží*, II, 3-III, 8 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 310–312). Jakýkoliv čin bez milosti zasluhuje trest, čin je konán zavrženým a zavrženým nemůže konat dobro. Pozn. aut.: vyjádření Augustina v návaznosti na herezi Pelagia o nutnosti zásluh k získávání Boží milosti. Milost Boží podle Pelagia spočívala hlavně v události stvoření člověka, Pelagius totiž neuznával pokažení lidské přirozenosti v ontologickém smyslu.

⁷⁰ Svatý Augustin. *Enchiridion, Průručka o víře, nádeji a lásce* 30 (s. 247).

věcech. K těmto se jako společníci přidaly omyl a bolest, a když je bezprostředně cítíme, tak nepokoj duše, která před nimi utíká, se nazývá strach. Když se duše naplní žádostivostí po věcech, které jsou pro ni škodlivé a zbytečné, a protože omyl jí brání to cítit, tak je buď přemožená škodlivým potěšením, anebo je rozptýlena prázdnou radostí. Z těchto škodlivých věcí, které jsou pramenem nouze, a ne přebytku pochází celá bída rozumné přirozenosti.

25. Přece však tato přirozenost vzhledem k tomu, že se nachází uprostřed svých zel, nemohla ztratit touhu po blaženosti. Všechny tyto zla jsou společné lidem a andělům, kteří jsou pro svoji zlobu odsouzeni Pánovou spravedlností. Člověk však má vlastní i trest, kterým je potrestaný, a tím je tělesná smrt. Bůh ho totiž varoval tímto trestem v případě, že by zhřešil. Tak mu totiž udělil svobodnou vůli, aby ho vedlo její ovládnutí a obával se její ztráty. Umístil ho do rajske blaženosti v stavu podobném stínu života, a kdyby dodržel spravedlnost, byl by pozdvihnutý na lepší místo.⁷¹

Dílo Stvořitelovo, které bylo hodnoceno po každé tvůrčí etapě jako dobré, a dokonce ve svém celku už se stvořeným člověkem hodnoceno jím samým jako velmi dobré: „*Bůh viděl vše, co učinil, a bylo to velmi dobré.*“ (Gn, 1,31) Je narušené padlým člověkem, který svým porušeným stavem ovlivňuje také to, co je mu dáno do opatrování, a to je obyvatelný stvořený svět. Člověk, který byl stvořený ne pro smrt, stal se postižený smrtí, člověk který byl stvořený společenským, je v důsledku porušení své přirozenosti protisociálním,⁷² jak se posléze ukazuje a bude uvedeno v následující kapitole.

3. Dějiny člověka od vyhnání z Ráje k události potopy

3.1. Představení dvou obcí rozumem obdařených tvorů

Lidé tedy po spáchání přestupku v Ráji jsou vysídleni z tohoto místa pokoje, a tím pádem je jim také zamezen přístup ke stromu života. Stávají se smrtelnými a také se ocitají v moci hříchu. Jejich přirozenost bez Boží milosti není možné napravit nebo zlepšit k lepšímu. Bez milosti Boží by bylo celé lidstvo odsouzené k nejen ke smrti první, a to je smrt těla, ale upadlo by do propasti druhé, věčné a nekonečné smrti.⁷³ Následkem Boží milosti ve světě vznikly dvě skupiny lidského společenství, ty se můžou podle svědectví Písma a podle Augustina nazvat také dvěma obcemi. Jedna obec

---

⁷¹ Srov. Sv. Augustin. *Enchiridion, příručka o viere, nádeji a lásce*, 24, 25 (s. 239).

⁷² BROWN, Peter. *Tělo a společnost*, s. 303.

⁷³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIV, 1 (s. 23).

je žijící podle těla, druhou skupinou jsou lidé žijící podle ducha. Obě dvě obce jsou založeny na lásce. Jedna má lásku k pozemským věcem, až k odpadu od Boha, a druhá žije v lásce k Bohu, až k zavržení sebe a světa. První obec hledá uznání od lidí, pro druhou obec je největší chloubou Bůh. První společenství hledá nejvyšší dobro v tělesných nebo duševních záležitostech, případně v obojích, a ta druhá má nejvyšší dobro u Stvořitele všeho dobra. Lidé v první obci se tímto hledáním dobra u stvoření stávají služebníky tvorstva, zaměnili totiž Boha za stvořené věci a těmto věcem projevují poctu. Těmto stvořeným věcem prokazují úctu a klanění, a pokud se jedná o mudrce žijící podle člověka,⁷⁴ svádí touto zvráceností svých hodnot na scestí bezbožnosti také druhé lidi, kteří se člověku nebo jinému tvorů klaní. Druhá obec nemá vyššího dárce moudrosti a zbožnosti, než je uctívání Boha a žití podle Boha v očekávání spolu se svatými anděly odměny, kterou je: „*aby byl Bůh všechno ve všem.*“ (1. Kor, 15,28)

O obci Boží je podle Augustina také psáno již ve Starém zákoně, a to v žalmu: „*Slavné věci byly o tobě řečeny, obci Boží.*“ (Žl, 86,3) V jiném žalmu stojí psáno: „*Veliký jest Hospodin a velmi hoden chvály v obci našeho Boha, na jeho svaté hoře, zvyšuje radosti veškeré země.*“ (Žl, 47,2nn) V tomto městě na Svaté hoře Bůh přebývá s jejími obyvateli a obyvatelé tohoto Božího města (obce) čerpají a mají radost z přítomnosti Hospodina. Zakladatel tohoto města je Stvořitel, který dává sám touhu po přebývání v této obci a to komu chce On a k tomuto přebývání dává lidem také mocnost touhy k přebývání tím, že chce touhu budoucím obyvatelům obce dát.

Druhá obec touhu být v přítomnosti Boha na určeném místě nemá a raději volí pozici nebýt těmi, kdo se klaní Bohu, i když při té samé příležitosti nemůžou být bez Boha. Sama se tímto stává tím, kdo se klaní něčemu nebo někomu, kdo není Bůh.

Různost obce pozemské a nebeské je již dána v existenci různosti andělů.⁷⁵ Ve skutečnosti stvoření totiž není nic lepšího nad duchy, jež Stvořitel obdařil rozumem a schopností nazírat a chápat a spojil je v jedno společenství, která se nazývá svatá a nebeská obec. Tím, kdo jim dává život i blaho, je pro ně On sám, je jejich společnou výživou a životem. Dal jim také svobodnou vůli, aby se sami rozhodli, jestli chtějí

---

⁷⁴ KARFÍKOVÁ, Lenka. *Duše zrcadlo: Studie ke Kappadočanům, Augustinovi a Abélardovi*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2016, s. 160. Autorita a rozum – naslouchání autoritě uchováající nauku a tuto nauku jí sdělenou následně rozumem prozkoumávat a uchopovat je cesta k uzdravení nemocné duše. Pokud tuto nauku autorita nemá, není ostatním tato autorita ku prospěchu, ale spíš k prohloubení nemoci ducha.

⁷⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 1 (s. 355).

v Jeho přítomnosti zůstat, nebo chtějí ze své pýchy od Něho odejít. Část andělů přítomností Boha opovrhlo a chtěli se sami sobě stát jistotou a bytím. Ve své vševědounosti Bůh o jejich odpadu věděl, ale zvolil raději ponechání svobodné vůle i těmto pyšným andělům – vida, že je lepší ponechat zlo k lepšímu vyniknutí dobra než nenechat ke zlu dojít.⁷⁶ Po odpadu od jediného, kdo je stvořil a nad něhož není nikdo lepší, se tedy stávají odpadlí andělé zlími, a to na věčné časy. U zbylých andělů, kteří neodpadli od Stvořitele, původce jejich žití, dochází k obdarování od Boha, a to v jistotě věčného setrvání ve zdroji blaženého života. Rozdělení andělů je charakterizováno v Písmu hned na počátku stvoření, a to v rozdělení světla a tmy.

Oddělení světla a tmy nastalo až po úkonu Stvořitele, kdy pravil „budiž světlo“. První je tedy světlo, kterým byli všichni duchové, bytosti. Světlo jako úkon Boha, kdy tvoří účastenství na tomto světle, které je sama neproměnnost Boží moudrosti, skrze kterou je všechno stvořeno. Andělé ozáření tímto světlem, které je Boží slovo, byli sami světlem a při osvětlení moudrostí neproměnného Boha se stali dnem. Pokud ovšem nejsou ozáření světlem – Božím synem –, stávají se tímto nedostatkem tmou a nemají již účast na dni a ztrácejí bytí v dobru a stávají se zlem.⁷⁷

I když jsou andělé nejdokonalejší bytosti ve stvoření jsoucna, je pro ně odpad od Boha, který je nejvyšší a jediný stvořitel všeho z ničeho, nejvyšším zlem a trest za odpad je úměrný jejich dokonalosti. Tento jejich odpad od Boha ovšem nic nemění na úmyslu Stvořitele, který vše stvořil. I když někteří andělé odpadli od věčné blaženosti a již nejsou schopni jakéhokoliv dobra, přesto je dobrý Bůh používá k dobrému,⁷⁸ a tedy zachovává jejich existenci až do doby soudu.

3.2. Založení obce pozemské

Založení pozemské obce lidí je v Písmu zaznamenáno, a to příběhem prvních potomků prarodičů Adama a jeho ženy Evy.

Ze dvou prarodičů lidského pokolení se první narodil Kain, patřící k lidské obci, až později se narodil Ábel, patřící k obci Boží. Podle apoštola Pavla a výkladu Augustina

---

⁷⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XXII, 1 (s. 383).

⁷⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 10 (s. 363).

⁷⁸ Augustinus, Aurelius. *Dopis o milosti Boží*, II, 4 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světlec*, s. 310). Ztracenému se dostává zasloužený trest a spasenému milost. První si nemůže stěžovat a druhý se nevychloubá, že je hoden milosti. Spasený vidí, z čeho byl osvobozen, toto osvobození platí jak pro člověka, tak i pro anděla. Otázkou je u člověka hodnota zásluh v tělesném životě, které dobré skutky jistě následují až po udělení milosti.

je vidět na těchto dvou bratrech, že: „*není dříve to, co jest duchovní, nýbrž to, co jest živočišné, potom, co je duchovní.*“ (1. Kor, 15,46)

Proto každý člověk rodící se do tohoto světa je nejdříve rodu odsouzeného, je po Adamovi zlý a tělesný, potom jestli se znovuzrodí z Krista a v tomto Kristově životě pokročí, je duchovní a nakonec dobrý. Pokud se mluví o založení obce, je řeč pouze o zakladateli Kainovi, protože Ábel žádnou obec nezaložil. Obec Boží již byla založena Stvořitelem a její domov je v nebi, kde dlí svatí andělé a ti, kdo jsou již spolu s Hospodinem. Tedy Ábel a další svobodní lidé obdarovaní milostí Boha, kdo budou v budoucím čase účastníky království, které je zaslíbené na konci věků. Zde na Zemi Boží obec, která je nahoře, rodí své občany jako cizince putující po Zemi, dokud nenajde čas jejího kralování, až tito cizinci země vstanou z mrtvých ve svých tělech.⁷⁹

Tedy zakladatelem pozemské obce je bratrovrah Kain, který zabil svého bratra ze závidění, ne pro nějaký hmotný zisk. Nezáviděl mu žádnou hmotnou věc, Kain totiž nenáviděl Ábela pro jeho dobrotu. Hospodin o Kainovu sklonu ke zlu věděl, dokonce ho Bůh sám oslovuje, ne přes prostředníka, ale tím způsobem, jak mluvil k lidským prarodičům. Přímo a jasně mu říká, jak je zaznamenáno v Písmu: „*I pravil Hospodin Kainovi: ,Proč jsi smuten a proč věšíš hlavu? Což nemáš hřích, jestliže obětuješ správně, ale nesprávně děláš? Ustaň; neboť se obrátí k tobě a ty nad ním budeš panovat.*“ (Gn, 4,6nn)

Výklad tohoto textu podává Augustin následovně: oběť Kainova byla správně vybrána, na vhodném místě realizována, provedena patřičným způsobem, bez vady, která by u Hospodina vzbudila nelibost. Problém je ve slovu „dělení“, a to znamená, že něco ze sebe má člověk obětovat pro Boha samého, a ne pro svoje vlastní obohacení. To dělají všichni, kdo nežijí ze srdce upřímného, ale ze srdce zvráceného a jejich oběť je pro ně zárukou zavázání si Boha pro sebe. Oběť nepřinášejí jako lék na svůj hřích, ale jako dar, který jim má zaručit úspěch v tomto světě. Neužívají světa, aby požívali Boha, ale užívají Boha, aby užívali světa.⁸⁰

Napomenutí od Boha Kain nevyslyšel, i když nebyl napomínán někdo, kdo je diametrálně jiný, než komu Kain záviděl. Vždyť Ábel byl stejné přirozenosti, jako byl Kain, rozdíl byl jen v úmyslu přinesení a vykonání oběti.

---

⁷⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 2 (s. 60).

⁸⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 7 (s. 66).

„Opanováním hříchu“ je míněna nutnost zápasu člověka s hříchem, který se ocitá uvnitř člověka. Výzva k ustání závisti a provedení dobré Bohopocty je jediný lék na lepší a svobodnější život Kaina. Jedná se tedy o čistě preventivní napomenutí od Boha směrem k tomu, koho má rád a na kom mu záleží. To samé platí i o dalších lidech a jejich vztahu ke hříchu, který je v nich. Podle apoštola Pavla: „*Nedělám to já, nýbrž hřích, který přebývá ve mně.*“ (Řím, 7,17)

Fakt hříchu v člověku jako důsledek porušení zákazu v Ráji je věc daná. Pokud člověk hříchu nenaslouchá a nestává se jeho nástrojem a vykonavatelem hříšných pohnutek, hřích se nemůže neprojevat navenek a i uvnitř člověka si hřích postupně navykne se stávat nepohnutý pod vládou řídící mysli a rozumu.⁸¹ Ovládnutí zla v osobě člověka ovšem není možné, pokud člověka k této činnosti a k tomuto postoji nepovolá a nevyzbrojí Bůh sám.

Něco podobného bylo řečeno i ženě po provedeném hříchu v zahradě, když jí Bůh říká: „*A ke svému muži se obrátíš a on bude nad tebou panovati.*“ (Gn, 3,16)

Muž tedy, pokud chce poslechnouti hlasu Hospodina, má být podobný duchu, který ovládá nebo opanovává své tělo. Svátý apoštol Pavel proto také říká: „*Kdo miluje svou manželku, sám sebe miluje; nikdo totiž nikdy neměl těla svého v nenávisti.*“ (Ef, 5,28nn)

Bohužel Kain na Hospodinovo napomenutí nedal a bratra ze závisti zavraždil a stal se tímto úkonem zakladatelem pozemské obce. Písmo uvádí jména následovníků v rodě Kaina, aby byla zřejmá cesta obou obcí, jak pozemské, tak i té nebeské, která je realizována v rodě Seta, který byl dán náhradou za zavražděného Ábela. Jedna má za cíl pobytu na tomto světě, kde je zde na zemi člověk doma a je spokojen v jejím časném blahu a pokoji. Druhá má za cíl patřit k obci nebeské mající za cíl blaho v pobytu u Boha stvořitele, kde člověk zakusí pravý pokoj, který je možné zažívat již v tomto životě uprostřed hořkých obtíží, pokud si zamiluje člověk dárce pravého pokoje a Jeho nařízení.⁸²

Vyjmenováním potomků Kaina i Seta až k momentu potopy světa je v Písmu detailně popsáno, jak oni lidé existují a jakým způsobem putují obě obce dějinami vedle sebe. Pokud jsou ovšem obě obce ponechány volným způsobem vedle sebe a tyto obce se

---

⁸¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 7 (s. 67).

⁸² Srov. Svátý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů* XVI, 24 (s. 39).

navzájem setkávají a míchají, dochází tímto ke zkažení dobrých od zlých, a to až k nutnosti vyhlazení všech lidí, a to vyjma jediného spravedlivého, patriarchy Noa s jeho rodinou. Zlo ve zkažení celého lidstva v tomto případě opět přichází na scénu skrze ženu. Ne takovým způsobem jako v Ráji úskokem svedené ženy od někoho, ale tím, že od počátku zkažené příslušnice pozemské obce jsou milovány od synů Božích. (Gn, 6,2) Společnice synů pozemské obce jsou milovány příslušníky nebeské obce pro jejich krásu tělesnou.⁸³

Augustin podává k tomuto faktu následující komentář. Krása sama o sobě není špatná, jedná se přece o dar od Boha, ale nesmí se této tělesné kráse dávat přednost před Hospodinem. Hospodin je vyšší krása, než je nejvyšší krása, kterou je možné spatřit nebo užívat. U dcery pozemské se jedná o dobro stvořené, ale časné. Dá-li se jí přednost před Bohem, který je věčný, dochází k záměně vnímání hodnot a tím ke zvrácení lásky k něčemu. Nemůže tedy za odpad synů Božích od Boha krása tělesná, ale záměna v dání přednosti před Bohem, který tuto krásu stvořil.

Láska také není původcem míšení dobrých lidí se zlými lidmi, tím pádem důvodem pádu dobrých, ale důvodem pádu je neuspořádaný řád lásky k něčemu. Vždyť láska jako taková je dobrem a je nástrojem směřujícím člověka ke Stvořiteli. Je-li skutečně milován Stvořitel, nemůže být milován špatně, pokud není místo Něho někdo jiný milován víc. Jedná se o takzvaný řád lásky,⁸⁴ který je ctností,⁸⁵ tedy záležitost je daná v neustálém zlepšování a zdokonalování v průběhu života zde na Zemi a dokonalost sama v této ctnosti je dosažena v nebeském království. Také se za tuto ctnost přimlouvá Kristova nevěsta, obec Boží: „*uspořádej ve mně lásku.*“ (Pís, 2,4) Uspořádaná láska a provozování této lásky ve správném řádu jistě tedy nakonec není samozřejmostí, ve

---

⁸³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 22–23 s. (89–93).

⁸⁴ ANDORKOVÁ, Marcela – BRAUNSTEINER, Gloria. *Aurelius Augustinus*. In: *Antológia – Patristika a scholastika*. Trnava: Dobrá kniha, 2009. s. 39, 40. Souvisí s ctností pokory, kdy se vyznává správná hierarchie hodnot v nedávání přednosti nižšímu před vyšším. Pokora v dodržování řádu lásky k něčemu nebo někomu. Duch ví jako celý, ale neví všechno. Ví o sobě celý, že něco ví. Duch pokud něco hledá, tak hledá celý, ale jako celý hledá ještě něco, co není on, protože část jeho, co se nezná, není on. Koho tedy duch hledá? Duch nachází ve svém srdci krásu, a to je Bůh. Tuto krásu si chce člověk ponechat, nechce být podobný Bohu, ale chce být sám sebou tou krásou a tím se odvrací od Boha. Pokud se odvrací od Boha, který jediný člověku vystačí, ztrácí bezstarostnost a uvědomění si sebe sama. Duch by měl sám sebe znát a měl žít podle své přirozenosti. Žít podle pořádku v sobě znamená být nad tím, nad čím má být a být podřízen tomu, komu má být podřízen.

⁸⁵ LICHNER, Miloš, KARABOVÁ, Katarína. *Vybrané pohľady na latinských autorov kresťanského staroveku III*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2016, s. 57. Ctnost: kráčet životem ve víře, naději a lásce, a to mocí výlučně Ducha Svatého označuje Augustin jako cestu křesťana ke spáse. Dochází v pěstování ctnosti u člověka k žití podle ducha (Ducha).

volným ponechání lidského jednání a náтуры dochází k defektnímu jednání ze strany člověka.

Porušením řádu tedy synové Seta, kteří předtím plodili své syny pro nebeské království berouce si manželky z obce pozemské pro jejich krásu tělesnou, plodí syny pro obec světskou a nerozumnou,⁸⁶ určenou k zániku již zde na zemi a v čase budoucím v pobytu na věčnosti s ostatními padlými bytostmi.

3.3. Založení nebeské obce putující po zemi

Pokolení rodu Setova, toho, který byl dán Adamovi jako náhrada za spravedlivého Ábela, čítá počet deseti patriarchů. Desítka je číslo znamenající dokonalost v završeném počtu patriarchů od Adama přes spravedlivého Seta k Noemovi. Desítka je také číslo zákona. Od Noa potom vycházejí tři synové, z tohoto počtu tři synů jeden padl. Počet spravedlivých lidí až k praotci věřících Abrahámovi je tedy dvanáct a to je i počet apoštolů. Písmo svaté, podle Augustina, je plně symetrie, která odkazuje na dokonalý řád ve stvoření pocházejícího od dokonalého.

Některá jména Setova rodu také znamenají předobraz Krista a Jeho církve. Setovi se narodil syn a tomu dal jméno Enoch – jako „*ten, který doufal ve vzývání jména Pána Boha.*“ (Gn, 4,26)

Jméno Ábel znamená žal, jeho bratr Set znamená vzkříšení – jako přebraz smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Z této víry ve vzkříšeného se rodí nový člověk, doufající a vzývající jméno Pána Boha. V naději žije člověk, syn vzkříšení(ho); v naději žije, dokud dlí tady v cizině.⁸⁷ Jedná se o prorocký obraz budoucí církve, že zde na zemi bude lid vzývající Pána Boha. V textu totiž není uvedeno, že doufal v Pána Boha nebo vzýval jméno Pána Boha, ale je uvedeno: ten, který doufal ve vzývání jména Pána Boha jakoby v budoucím čase v souvislosti s životem vzkříšeného Ježíše Krista.

Sedmým v pořadí vystupuje v rodokmenu od Adama patriarcha Henoch, ten, který byl přenesen z důvodu zvláštního zalíbení své osoby Bohu. Sedm značí zasvěcení soboty pro přebývání s Hospodinem a také ustání od práce na stvoření. Henoch je v šesté

---

⁸⁶ Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, XXIV, 72 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světce*, s. 247). Člověk byl stvořen jako rozumný, jelikož mohl přijímat příkazy. Přijetím příkazu a jeho zachováním se stává moudrým, ovšem tato změna k lepšímu je nutná prostřednictvím použití vůle k zachování daného příkazu. Příkaz a moudrost je dar od Hospodina. Obec nerozumná je tedy ta, která nezachovává Boží příkazy a nepoužívá rozumu k přemítání o Boží moudrosti.

⁸⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 18 (s. 83).

posloupnosti po Setovi, v generaci jež se odlišuje od Kaina, občana pozemské obce, a šestého dne byl stvořen člověk podle knihy Genesis. Přenesením je naznačeno odložení našeho zasvěcení v přebývání v domě Božím, tam, kde se více neumírá. Stejně jako Kristus byl přenesen, tak i Henoch byl přenesen. Potom tedy zbývá ještě uskutečnit naše druhé zasvěcení pro pravou lidskou plnost v čase, kdy Kristus podruhé přijde. Tehdy budou všichni lidé vzkříšeni pro život, který nekončí.⁸⁸

V Genesis je po pasáži o Henochovi, proroctvím o lidu vzývajícího jméno Hospodina, znovu vyjmenován celý rodokmen od praotce Adama. Jedna linie končí jménem Noe a druhá linie, pozemská obec, končí jménem Lamech. Ve jménu Noe je zaznamenáno pokračování tohoto rodokmenu po potopě, kdežto ve jménu Lamech je celé jeho potomstvo zničeno potopou soudu. Spojením těchto linií od Adama je naznačena nezaslužnost těch, kdo jsou milostí Hospodina předurčeni ke slávě Boží, a tedy k přebývání ve věčné blaženosti u Něho a těch druhých, kteří tuto milost nedostali, i když přináleží k jednomu lidskému rodu od Adama. Lidé jsou sestaveni jakoby z jedné hmoty vydané zasloužené klatbě. Jedny nádoby hněvu dělá Bůh k nezdobě a druhé nádoby milosrdenství k ozdobě. (Řím, 9,21nn) K ozdobě je obec Boží putující zde na zemi jako v cizině a ve srovnání s druhou obcí, která je zde na zemi doma. Obec Boží je neustále v této realitě nabádána k nespolehání se na svoji vůli, ale aby doufala ve vzývání jména Pána Boha.⁸⁹

Z nádob k ozdobě a těch, co zbyly ze semene Setova, zůstává spravedlivý pouze Noe se svojí rodinou. Na zemi se pohybují lidé přemýšlející ve svém srdci o provedení zlých skutků a nedbající Božích záležitostí, nedbají tedy na vzývání jména Hospodinova. Písmo o těchto časech vypovídá: „*Pán Bůh vida, že se rozmohla zloba lidská na zemi a že jeden každý pomýšlí bedlivě ve svém srdci na zlé skutky po všechny dny, pomyslí si Bůh, že stvořil na zemi člověka, a rozmyslí se a řekl Bůh: „Vyhladím člověka, kterého jsem stvořil z tváře země, od člověka až po dobytčata a od plazů až po ptactvo nebeské, protože jsem rozhněván, že jsem je stvořil.““ (Gn, 6,5nn)*

K vyhlazení zlých lidí nedojde v mžiku nebo bez náležitého varování ze strany Hospodina. Bůh dává celému lidstvu čas sto dvaceti let na nápravu v jejich smýšlení. Celé lidstvo ovšem na toto varování a pobídku k nápravě sebe vůbec nedbá. Bůh o této

---

⁸⁸ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 19 (s. 85).

⁸⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 21 (s. 89).

nemožnosti nápravy lidského pokolení ve svém předzvědění ví, ovšem z důvodu svého milosrdenství varování lidem stejně, i když neúspěšně provozuje. Nesmíme si ovšem myslet, že tento neúspěch projeveného milosrdenství je něco, co Boha nějakým způsobem mrzí, nebo Ho nějakým způsobem uvádí do pohybu a tím do změny jeho smýšlení. Augustin používání těchto jako slov, jako je uvedené například „rozhněván“, dává do souvislosti s naším chápáním věci, a to tak, abychom jaksi zdomácněli v používání těchto slov v příležitosti sestoupení Božího slova k nám padlým. Důvodem používání těchto slov k srdci člověka je vyvolání mohutnosti citu v děšení pyšných, burcování netečných, cvičení hledajících a živení chápajících.⁹⁰ Proto Bůh je rozhořčen, pomýšlí, vidí, je rozhněván. Bůh tedy věděl, že by se lidé ani v budoucnu nenapravili a nevrátili se k Bohu. Ovšem pokud by tak udělali a vrátili se ke vzývání jména Pána Boha, jistě by je ušetřil, jako později ušetřil město Ninive, které učinilo pokání, když bylo městu zvěstována jeho budoucí záhuba, pokud pokání za svou zvrácenost neučiní.⁹¹ Ve své boží trpělivosti se zlými a dáváni času těmto zlým lidem k provedení nápravy dává Bůh návod dobrým⁹² lidem k trpělivému snášení těch zlých a k ponechání času k jejich záchraně, pokud začnou být lidmi spravedlivými po provedení změny jejich ve smýšlení a dojde k jejich zařazení k lidem dobrým.

Po těchto sto dvaceti letech, kdy byla stavěna archa, je na zemi způsobena potopa, která smete celý lidský rod i se zbytkem zvířat, které nebyly spolu s Noem v arše záchrany. Pokud byl někdo mimo archu záchrany a zahynul ve vodách a byl spravedlivý, jistě mu tato smrt neuškodila tak, jako škodí ta druhá smrt, která znamená společenství s padlými ve věčných mukách po posledním soudu.

3.4. Noemova archa, předobraz církve

Noe začal tedy na příkaz Hospodina stavět archu, která jej a jeho rodinu spolu se zvířaty, které Bůh do archy navedl, má zachránit před vodami soudu potopy. Noe je podle Písma shledán ve svém pokolení dokonalý, jistě ne tak, jak je dokonalý ten, který

---

⁹⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 25 (s. 94).

⁹¹ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 32 (s. 44).

⁹² Pozn. aut.: Slovo pro pojmenování člověka „dobrý“ je psáno pro zjednodušení v textu. „*Jediný dobrý je Bůh.*“ (volně Lk, 18,19) Spíše se bude hodit pojmenování těchto lidí jménem: povolání k přebývání s Hospodinem, dobrými se lidé stávají až v bytí u Boha, a to skrze Krista; Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, XVIII, 51–52 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 232–233). Kdyby byl člověk dobrý, kdyby jeho situace byla jiná – ale teď, protože tomu tak není, není dobrý, a ani není v jeho silách a moci být dobrý, ať již proto, že nevidí, jaký by měl být, anebo vidí a není schopen být takový, jakým vidí, že by měl být. Tento stav nebýt dobrým je trestem za přestupek člověka Adama.

přebývá ve společenství svatých andělů, ale tak dokonalý, jak může být člověk v maximální míře zde na zemi. Podle Augustina je archa předobrazem církve katolické, je provedena ze dřeva, jako je záchrana lidstva provedena skrze dřevo kříže, na kterém smírcí oběť za hříchy světa přinesl oběť Ježíš Kristus. Jako archa zachraňuje lidstvo před smrtí v potopě světa, tak i církev Boží zachraňuje lidstvo určené pro záhubu. Vchod do archy je realizován z boku archy tak, jako spása lidí přichází skrze bok probodeného Krista, z jehož boku vytryskly svátosti, jimiž se věřící posvěcují na cestě vodami světa.⁹³ Vody světa představují budoucí soud nad lidmi, kteří i po realizaci záchrany prostřednictvím dřeva a kříže budou naplňovat zemi, i když již byli jednou tímto křížem zachráněni, ale touto nabídkou záchrany opovrhují.⁹⁴

Další přebraz archy a její znamení, že se jedná o církev, je v jejím vlastním rozměru, ve kterém je stavěna podle pokynů Pána Boha. Je co do rozměrů podobná s rozměry lidského těla, shoduje se s ním co do proporcí. Archa je dlouhá v šestinásobku šířky těla měřeného od boku do boku. Je desetkrát tak dlouhá, pokud by se měřila šířka nznak ležícího člověka měřeného od boku od břicha do zad. Archa měřila v délce tři sta loket, byla o šířce padesáti loket a výšce třiceti loket. Církev katolická je osobou Ježíše Krista, společenství věřících spočívá v jejích údech, její hlavou je Kristus.⁹⁵

Událost Noemovy archy je podle Augustina historická událost, která se opravdu stala tak, jak je popsána v Písmu. Nejedná se pouze o obraznou událost nebo událost lokálního významu, ale reálnou záležitost, která se v určitém čase a místě stala. Světec bere vážně i uvedené rozměry archy uváděné v Písmu. Bere v potaz, že Mojžíš, jako pisatel Písma, žil v Egyptě a byl vyučen od egyptských geodetů a dalších učenců používat tamní běžně používané míry. Dává do poměru lokte římské a lokte egyptské a z toho vyvozuje skutečné rozměry lodě. Pokud by se rozměry počítaly v loktech římského typu, tak by byla loď dle Písma uvedených rozměrů příliš malá.⁹⁶

K historicitě a faktu pobytu Noema a zvířat, které Hospodin uvedl do archy, je u Augustina psáno: „*Že se však tato mnohonásobná znamení v podobě události*

---

⁹³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 26 (s. 95).

⁹⁴ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 32 (s. 44).

⁹⁵ LICHNER, Miloš, Kontextuální pohľad na sviatosť krstu c sermones svätého Augustina. Trnava: teologická fakulta Trnavské university, 2015, s. 160. „*Když svatý Pavel, ještě jako Šavel, potká Ježíše Krista, který se mu zjevil na cestě do Damašku, kde chtěl Šavel pronásledovat věřící křesťany, je osloven: „Šavle, Šavle, proč mě pronásleduješ? “ (Sk, 22,7) Toto je jeden z argumentů Augustina pro pojmenování křesťanů jako jednotlivých částí Kristova těla, tj. celé církve.*

⁹⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 26 (s. 94).

nevztahují k předobrazení církve, to si nemůže myslet nikdo, leda svárlivec. Neboť národové, čistí i nečistí, už tak naplnily církev, dokud nedojde jistého konce, a drží se jaksi roubení její jednoty tak, že pro toto jediné velejasné znamení nelze pochybovat ani o ostatních, která jsou vyjádřena značně temněji a která je těžší poznati. A je-li tomu tak, pak se žádný zatvrzelec neosmělí myslet ani že ty věci byly sepsány zbytečně, ani že neznamenají nic, ač se seběhly, ani že to jsou pouhá symbolická slova, ne události; nelze ani s pravděpodobností říci, že nemají co dělat s předobrazováním církve; ale spíše musíme věřit, že nejen bylo moudré zaznamenati je písemně pro věčnou paměť, ale že se i seběhly a že něco znamenají a že to ‚něco‘ jest předobrazem církve.“⁹⁷

Augustin nepřipouští zlehčování zaznamenaných záležitostí v Písmu a jejich význam pro spásu člověka. Jinak by přeci nebyla zaznamenány, pokud by nebyly potřebné pro poučení v generacích křesťanů, dokud bude Písmo promyšlené a žité a jeho autorita v plnosti respektována.⁹⁸

4. Dějiny člověka od potopy k příchodu Mesiáše

4.1. Od Noema k Abrahámovi

Lidstvo je po záhubě formou potopy světa obnoveno spravedlivým Noem a jeho syny. Tito Noemovi tři synové se jmenovali Sem, Cham a Jafet. V Písmu není zmíněno nic o žádném občanu Boží obce v době od Noema až k praotci Abrahámovi. Není možné říci, zda obec Boží trvá nepřetržitě, nebo jsou období vyložené bezbožnosti mezi lidmi až do časů spravedlivého Abraháma. Pouze v proneseném požehnání dvou synů a zlořečení prostředního syna Noa je možné vysledovat pozdější (po potopní) dějiny obce Boží. Tento úkon požehnání synů zazní při příležitosti zakrytí nahoty otce Noa, který se opil vínem a usnul nahý ve stanu. Nejstarší a nejmladší syn otcovu nahotu zakryli, aniž tuto nahotu viděli, pohybovali se totiž do stanu otočení zády k nahému otci

---

⁹⁷ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XV, 27 (s. 98).

⁹⁸ LICHNER, M.: De fide et operibus – O viere a skutkov. In NEMEC, Rastislav, LICHNER, Miloš, CHABADA, Michal, ANDOKOVÁ, Marcela, *Pluralita myslenia v tradícii krasťanského staroveku a stredoveku*. Trnava: Dobrá kniha, 2014, s. 59–61. Augustin bazíruje na používání Písma tak, jak je napsáno. Ovšem při výkladu své teologie také používá komplementární čtení několika úryvků Písma a porovnání jich mezi sebou a jejich vzájemné doplnění a objasnění. Tato praxe komplementarity byla velmi nutná při Augustinově setkání s dobovými herezemi, kdy heretik nebo schizmatik dává přemrštěný důraz na jeden význam úryvku z Písma bez přihlídnutí k jinému, který první úryvek objasňuje a zasazuje do kontextu věci. Ovšem u záležitosti archy Noema jako předobrazu církve není Augustin na pochybách o nutnosti přijetí plného významu příběhu záchranu lidí prostřednictvím archy, tedy církve, tedy Krista.

a jeho nahotu řešil zakrytím pláštěm. Kdežto prostřední syn tuto nahotu v nestydatosti viděl a otcovu nahotu také vynesl ven mluvíce o ní, jakmile ze stanu vyšel.

Jména dobrých synů jsou tedy Sem a Jafet; Sem znamená slovatný, z jeho rodu pochází Kristus, a jméno Jafet znamená širokost, to jsou ti, co přibyli do domu Božího z pohanů. Sem a Jafet značí Židy a Řeky určené k ospravedlnění. Když totiž poznali otcovu nahotu, která znamenala Kristovo umučení, přehodili si přes záda plášť, vešli s odvrácenou tváří a zakryli otcovu nahotu, aniž tuto nahotu viděli. V Kristově umučení totiž vyznáváme a uctíváme, co bylo pro nás vykonáno Kristem, a zároveň se odvracíme od zločinu Židů. Prostřední syn Cham, který byl zlořečen, jeho jméno znamená horký; to je plemeno bludařů ve víře, hořícím horkem ne moudrosti, ale horkem vzpoury k církvi. Ale i tato horka jsou dána oběma synům spravedlnosti k užítku. Mnoho článků katolické víry, které jsou napadány bludaři, jsou tím bedlivěji zkoumány i jasněji chápány, i tím horlivěji hlášány díky napadání právě od těchto bludařů.⁹⁹ Chování bludařů je tedy pobídkou ke srozumitelnějšímu a lepšímu hlásání Božích pravd, které Bůh ve svém milosrdenství lidskému pokolení sdělil, a určil k rozhlášení těchto pravd všem a po celém světě. Dá se také říci, že tito bludaři jsou ve službě hlásání evangelia tím, že trénují ostatní v trpělivosti a pokroku při učení se moudrosti.

Skoro pět set let od Noa není tedy vyjma tohoto popsaného proroctví o budoucí církvi zmínka o nějakých spravedlivých lidech a to až k Abrahámovi. V písmu je popsáno zevrubně rozšíření potomků synů Noa a také mimo jiného, ze kterého rodu pocházejí Hebreové. Hebreové jsou potomky syna Hebera, po kterém jsou také pojmenováni Hebreové, a Heber je potomek Sema. U nich by měl podle Augustina být zachován původní jazyk,¹⁰⁰ který používali všichni lidé ještě předtím, než jim byl jazyk k dorozumění zmaten. Zmatení jazyků nastalo z důvodu usnesení všech lidí o stavbě takového města a věže, které se v jejich pýše bude dotýkat nebe. To když viděl Pán Bůh, řekl: „*Hle, jednoho rodu a jednoho jazyka jsou všichni a tohle začali dělat a nyní nevyimizí z jejich středu všechno, co se pokusí učinit. Pojd'te, sestupme a zmaťme jejich jazyk, aby jeden nerozuměli řeči druhého.*“ (Gn, 11,7)

---

⁹⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 2 (s. 100).

¹⁰⁰ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIII, 39 (s. 223). Augustin mluví i o zachování původního písma u Heberů, kterým mluvili a psali před zmatením jazyků všichni lidé.

Po tomto zmatení jazyků již není možné, aby synové lidští dávali rozkazy všem¹⁰¹ a tím by mohli všechny uvést do společné záhuby bezbožné pýchy. Stavba věže nebyla totiž produkována k provozování vzývání jména Hospodinova, ale aby jejich jméno bylo věhlasné všem. A řekl druh druhu: „*pojďte, nadělejme cihel a vypalme je ohněm.*“ A cihly ztvrdly v kámen a klí jim bylo maltou i řekli: „*Pojďte, vystavme si město i věž, jejíž vrchol bude až k nebi, a udělejme si jméno, než se rozptýlíme po povrchu celé země!*“ (Gn, 11,4)

Lidé se po zmatení jazyků shlukují s těmi, kterým rozumí a kdo je jejich národem, a přemísťují se do svých území. Trest za zpupnost spočívající ve zmatení jazyků se tehdy nedotkl kmene a rodu Hebreá, kde zůstal zachován původní jazyk lidí, kterým mluvil i Abrahám, v jehož rodu, ke kterému náležel, se jako v jediném zachoval kult Boha Stvořitele.¹⁰²

4.2. Abrahám, praotec věřících

Další mezník v odkrývání a již v jasnějších barvách vyvedené zaslíbení existence budoucí církve je v osobě spravedlivého Abraháma. V tomto Abrahámově jménu dochází k obnově obecně zkaženého lidského pokolení, a to příslibem od samého Stvořitele. Nikde v Písmu není řečeno, že ve všech národech by nebyly od dob záchrany skrze Noa až k vyjití Abraháma žádní ctitelé pravého Boha nebo že mimo Hebreje nikdo nepřinášel jedinému Bohu pravou oběť. Zcela jistě byli lidé spravedliví, kteří zbožně hledali Boha a přemáhali ďábelskou pýchu. Tito vyznavači byli poučeni Duchem Svatým a jejich přirozenost byla v pozdějším dění uzdravena smírcí obětí Ježíše Krista.¹⁰³ Ovšem lidé v obecnosti tíhli k uctívání bezbožných pověr a klanění se výtvorům, ale jedině v Abrahámově rodu je zaznamenán kult jediného Boha, i když i on v Mezopotámii vykonával kult cizím bohům.¹⁰⁴ Jedině tedy v domě Tharově, ze kterého pocházel Abrahám, se tedy uchoval zárodek Boží obce, přičemž zbytek lidstva tíhl k záměně kultu od uctívání Boha k uctívání něčeho mimo Stvořitele. Abrahám byl vybrán, aby byl jako jediný otec budoucích synů fyzických, ze kterých vznikne národ

---

¹⁰¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 4 (s. 155).

¹⁰² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 12 (s. 115).

¹⁰³ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 33 (s. 44).

¹⁰⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 12, (s. 115).

Izrael. Co je ovšem mnohem důležitější, že je předobrazem jediného otce synů zaslíbení pocházejícího ze všech národů, a to prostřednictvím víry v Krista v katolické církvi.¹⁰⁵

Z pokolení Abraháma tedy vznikl fyzicky národ, který uctíval jediného Boha. Někteří z tohoto národa tehdy pro tělesné výhody vykonávali Bohopoctu a tělesné výhody jim Bůh dával, ale byla také v tomto národě hrstka spravedlivých, kteří v pokoře hledali a uctívali Boha pro Něj samého. Ti jsou připočteni k těm, co budou budoucí obětí Krista vtěleni do katolické církve. Tím dosáhli blaženosti u toho, kdo člověka stvořil.¹⁰⁶ Bůh s Abrahámem promlouval přímo a bezprostředně tak, jako to bylo na počátku u všech lidí. Jedna z konkrétních promluv od Boha k Abrahámovi zněla: „*I řekl Hospodin k Abrahámovi: ‚Vyjdi ze své země a ze svého příbuzenstva a z domu svého otce a jdi do země, kterou ti ukáži; a učiním z tebe veliký národ a požehnám ti a zvelebím tvé jméno – a budeš požehnaným – a žehnati budu těm, kdo tobě budou žehnat, a zlořečit budu těm, kdo tobě budou zlořečit, a požehnána budou v tobě všechna pokolení země.‘*“ (Gn, 7,1nn)

Abrahám uposlechl výzvy a vychází ze svého domova ve městě Charanu (dnešní Turecko) ve svých sedmdesáti pěti letech. S Abrahámem putuje také jeho žena Sára a Abrahámův synovec Lot s jeho rodinou. Bůh plní svůj příslib darování země k pobytu příchodem Abraháma do Sichemu v zemi Kannan (dnešní Izrael, Judsko a Samařsko). Tady se zjevuje Hospodin Abrahámovi a dává mu další předpověď: „*A zjevil se Hospodin Abrahámovi a pravil mu: ‚semeni tvému dám tuto zemi.‘*“ (Gn, 12,7) Tato předpověď mluví o Abrahámově otcovství celého izraelského národa, nemluví se zde o otcovství všech národů.¹⁰⁷

Další osudy Abraháma poznamenává hlad, který ho přinutil k vyjití ze země Kanaan do Egyptské země. Spolu s ním cestuje celá jeho rodina včetně jeho synovce Lota. Abrahám měl strach o svůj život z důvodu krásy jeho ženy Sary, proto ji prohlašuje za svoji sestru. Ani v tomto nelže, jelikož jeho žena Sára je jeho pokrevní příbuznou. A opravdu jakmile faraon uviděl jeho ženu Sárku, tak si ji ihned vzal k sobě. Po postižení domu faraona těžkými ranami je Abrahámovi jeho žena vrácena a on s celou rodinou je

---

¹⁰⁵ LICHNER, Miloš, KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2017, 4 Homília, 11, s. 225. Všichni svatí patří do církve.

¹⁰⁶ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 33 (s. 45).

¹⁰⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 18 (s. 120).

poslán pryč ze země, bohatě obdarován faraonem. Čest jeho ženy byla jistě zachována, jelikož byla dána do prozřetelnosti Boží.¹⁰⁸

Abrahám v Egyptě velmi zbohatl a po návratu do Kanaanu se rozdělil se svým synovcem a oddělili se od sebe. Byly totiž rozmíšky mezi Abrahámovou čeledí a čeledí Lota, které by mohly přerůst v nevráživost mezi nimi samotnými. Po rozdělení obou bratrů (blízkých příbuzných), kdy Abrahám je usazen v zemi Kanaan a Lot v Sodomsku, dostává Abrahám další předpověď od Hospodina, v pořadí již třetí.

„Rozhlédni se svýma očima a podívej se z místa, na němž nyní jsi, k severu a k jihu, k východu i k moři; neboť všecku zemi, kterou vidíš, tu dám tobě i semeni tvému až na věky a rozmnožím tvoje símě jako písek země. Dovede-li kdo sečíst písek země, bude spočítáno i tvoje símě. Vstaň a procházej zemi na délku i na šířku, jelikož ti ji dám.“
(Gn, 13,14nn)

Hospodin zde mluví o potomstvu, které je v počtu zrněk země a ty nelze snadno spočítat, pokud je vůbec možno tato zrna spočítat. Jestli se jedná pouze o tělesné potomky Abraháma, nebo je v předpovědi míněno i již potomstvo v pozdějších křesťanech, není známo. Obojí totiž nelze spočítat, neboť i tělesní potomci narození skrze jeho syna Jáкова naplnili všechny známé světadíly. Ve slově navěky je řečeno, že v zemi Kanaan dodnes žije mnoho potomků Abraháma podle těla, ale je zde i mnoho křesťanů, což jsou synové podle ducha, tudíž v zemi Kanaan je neustálá přítomnost těchto jmenovaných potomků.¹⁰⁹

Abrahám, když přebýval v Hebronu v doubravě Mambre, se dozvídá o zajetí svého synovce Lota, které se uskutečňuje po porážce sodomského krále, na jehož území Lot žil. Abrahám vzal tři sta osmdesát svých bojovníků (mužů ze svého domu) a umožňuje sodomským králům vítězství, osvobodí Lota ze zajetí a ze získané kořisti si neponechá vůbec nic, i když mu ji sodomský král nabízel. Král Šalemu, kněz nejvyššího Boha jménem Melchizedech při příležitosti vítězství Abrahámovi pronáší požehnání: *„Abrahámovi žehnej Nejvyšší Bůh, který stvořil nebe a zemi, a požehnaný buď Nejvyšší Bůh, jenž ti vydal do rukou tvé nepřátele.“* (Gn, 14,20)

---

¹⁰⁸ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 19 (s. 121).

¹⁰⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 22 (s. 122).

Při žehnání přinesl chléb a víno jako předzvěst o pravé oběti, kterou vykoná Boží syn Ježíš Kristus. O tomto Kristu a oběti chleba a vína je další předpověď v žalmu: „*Ty jsi kněz podle řádu Melchizedecha.*“ (Žl, 109,4) Již ne podle řádu Aronova, který měl být zrušen v záři nadcházejících věcí, které byly náznaky nastíněny.¹¹⁰

Po těchto událostech se Abrahámovi dostalo dalšího vidění a slyší hlas Hospodina. Ten na první námitku Abraháma o nemožnosti přivést na svět svého potomka ze své ženy Sáry je znovu vyzván ke spočítání hvězd na nebi jako přirovnání k počtu jeho budoucích potomků. Abrahám v té chvíli Bohu uvěřil a Bůh mu tuto víru opět počítá ke spravedlnosti. Abrahám je tedy prohlášen Hospodinem jako spravedlivý a to v momentě, když ještě Abrahám nebyl obřezaný. Tento argument byl později použitý apoštolem Pavlem, totiž aby obřezaný věřící nebránili neobřezaným v přístupu k víře v Krista. Pokračování zjevení je v příslibu Hospodina: „*Já jsem Bůh, který jsem tě vyvedl z kraje chaldejského, abych ti dal v dědictví tuto zemi.*“ Na otázku Abraháma, podle čeho pozná, že se již děje to, co mu Bůh přislíbil, Hospodin Abrahámovi říká, aby připravil obětní zvířata. Konkrétně Hospodin Abrahámovi řekl: „*Vezmi pro mne tříletou jalovici a tříletou kozu a tříletého berana a hrdličku a holubici.*“ (Gn, 15,9) První tři zvířata žádá Hospodin rozpůlit, opeřence ponechává vcelku.

Nastává večer a Abrahám čeká u rozpůlených těl zvířat, jednotlivé poloviny zvířat dal naproti sobě. Od těchto rozpůlených zvířat odhání Abrahám slétající se dravce. Na Abraháma spolu se západem slunce padá děs a napadá ho mráкотný strach.

V té chvíli Jahve řekl Abrahámovi: „*Dobře věz, že tvoje símě bude cizincem v zemi nevlastní, a zotročí je a budou je utiskovat ve čtyřech stech letech; avšak národ, kterému budou sloužit, budu soudit já. Potom však vyjdou sem s velikým majetkem. Ty se však odebereš v pokoji ke svým otcům, doživ se dobrého stáří. Ve čtvrtém pak koleně se sem navrátí. Dosud nejsou dovršeny hříchy Amorrhejských.*“ Když však slunce už zapadalo, vznikl plamen – a hle, kouřící výheň a ohnivě chocholy, které prošly středem těch půlí. Toho dne uzavřel Hospodin smlouvu s Abrahamem, řka: „*Semeni tvému dám tuto zemi, od řeky egyptské až po velikou řeku, řeku Eufrat, zemi Kinejských a Kanezejských, Kedmonejských a Chettejských, Ferezejských, Rafaimských, Amorrhejských, Kananejských, Evejských, Gergesejských a Jebusitů.*“ (Gn, 15,4nn)

---

¹¹⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 23 (s. 123).

Abrahámovi je předpovězeno zotročení jeho lidu v cizině a toto zotročení bude trvat po čtyři sta let, ovšem lid, který Abrahámovi potomky má za otroky, bude soudit sám Hospodin. Potom dojdou vysvobození a spolu s velkým majetkem se vypraví na cestu nazpět. Cesta domů bude trvat čtyři pokolení, dokud nebudou dovršeny hříchy Amoritů.

Rozpůlená zvířata znamenají podle Augustina rozdělené lidstvo pozemské, nerozdělené ptactvo je znamením lidí duchovních. Duchovní lidé žijí jako hrdličky straníce se lidského hemžení a shonu nebo jako holubice, které mezi lidmi žijí, přesto jsou oba ptáci nevinní a prostí. Oběť těchto ptáků značí přebývání lidí zaslíbení a dědiců království spolu, uprostřed izraelského lidu. Slétající se ptáci na rozpůlená zvířata neznamenaají nic dobrého, je to znakem útoků na tělesné lidi, na které útočí vzdušní démoni a snaží se z nich mít nějaký užitek pro sebe. Postava sedícího Abraháma odhánějící slétající se ptáky znamená trpělivé přebývání spravedlivých uprostřed mezi těmito tělesnými lidmi až do konce. Děs a mrákota Abraháma znamenají soužení věřících a spravedlivých lidí, které nastane na konci věků. „*Neboť tehdy bude soužení veliké, jakého nebylo od počátku.*“ (Mt, 24,21) Zapadnutí slunce znamená konec věku, který následuje po soužení věřících v posledních časech, spočívá v příchodu soudného dne, kdy budou tělesní lidé rozlišení ke spáse skrze oheň a ti druzí k odsouzení ohněm.¹¹¹

Po těchto událostech začíná historie Abrahámových synů. Na popud své manželky Saraj počne Abram se služkou Agar syna jménem Ismael. Služka začala být pyšná a pohrdala svojí paní Saraj, důvodem bylo, že ona dává Abramovi potomka, kdežto Saraj této plodnosti není schopna. Saraj se na služku rozhněvá a donutí ji ze svého domu prchnout. Tehdy ještě před samým narozením Ismaela Agar prchá do pouště. Na zásah Boží je Saraj navracena do Abramova domu a porodí syna. Abram má znovu vidění ve svých devadesáti devíti letech, ve kterém je mu opět udělen příslib od Hospodina o mnohočetnosti jeho potomků. Je mu nařízena obřizka, jako znamení uzavření smlouvy s Hospodinem, a je také Abram přejmenován na jméno Abrahám, které znamená otec mnoha národů, a jeho žena Saraj se od té doby bude nazývat Sára, to znamená princezna, z jejího rodu budou pocházet králové. Je mu také potvrzen příslib věnování potomka Bohem ze Sáry a jeho jméno bude Izák. Je mu také dán časový horizont

---

¹¹¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 24 (s. 126).

jednoho roku, kdy se mu slíbený syn narodí z jeho ženy Sáry. Ze syna mu má vzniknout početné potomstvo.

Tato nová úmluva stvrzená obřízkou a přejmenováním aktérů znamená podle Augustina příslib udělení novosti v Kristu. Obřízka je znamením obnovení přirozenosti, osmý den, kdy má být provedena, znamená zmrtvýchvstání Krista, který vstal osmého dne po sobotě. Obřízka se koná ještě před narozením Izáka a děje se rukou Abrahámovou v celém jeho domě jako znamení obnovy pro všechny, jak pro domácí, tak pro otroky žijící v Abrahámově domě.¹¹² Součástí tohoto vidění je také požehnání Abrahámovy syna Ismaela, ze kterého bude početné potomstvo. Zplodí dvanáct kmenů a bude z Ismaela veliký národ. I tento Abrahámův syn je obřezán ve věku třinácti let (Gn, 18,25) v rámci obřezání celého Abrahámovy domu, také bezprostředně po prodělaném vidění od Hospodina.

Obřízka nařízená Hospodinem je dána jako znamení nezbytné nutnosti znovuzrození člověka, protože se každý člověk rodí jako hříšník od počátku, a to z důvodu, že je potomek Adama. „*Za přestupníky pokládám všechny hříšníky země.*“ (Žl, 118,119)

Každý člověk je vinou Adamovou v ráji spáchaného přestoupení zákona: „*Kterého dne budete jísti, smrti zemřete.*“ (Gn, 2,17) Člověk je narozen jako hříšník, ne vlastní vinou, ale díky svému původu, a je nutná milost odpuštění hříchů, které by nebyly, pokud by nebyl přestupován zákon. Je také pravda napsaná podle apoštola: „*Kde není zákon, není ani přestoupení.*“ (Řím, 4,15) Ale zákon byl již prvním člověkem porušen.¹¹³ Bez obnovy je člověk tím samým zákonem odsouzen.

4.2.1. Zjevení u Mambre

Další zjevení Hospodina se koná v doubravě Mambre, kde praotec Abrahám přemýšlí pod stromem. Uvidí tři cizince, kteří se objevují přímo před ním. Nabídne těmto cizincům pohostinství, oslovuje tyto cizince jednotným jménem, a to Pane. Oslovení jednotným číslem ku třem mužům je zřejmé v Písmu, taktéž je zřejmé, že se dostavili tito tři muži k Abrahámovi ve fyzických tělech, vždyť je Abrahám pohostil a nabídl jim odpočinku ve stínu stromů. S největší pravděpodobností se jednalo v tomto vidění o přítomnost Božích andělů, kteří zvěštovali vůli Hospodina v předpovědi jednoho roku,

---

¹¹² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 26 (s. 128).

¹¹³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 27 (s. 129).

kdy se narodí Abrahámovi syn. Ten dostává již výše zmíněné jméno Izák, a to podle smíchu Sáry, co nezadržela po tajném vyslechnutí přímlyvy andělů k Abrahámovi o narození syna z devadesátiletého starce a staré ženy, již bez možnosti počnout potomka přirozenou cestou. Izák totiž znamená smíšek.

Po narození Izáka Sára vyhání Hagar i s jejím synem na poušť, kde se těchto dvou vyhnanců ujímá sám Hospodin. Toto vyhnání Ismaela, možnost a potom jistota pravého dědice je znamením dvou zákonů. Jednoho Starého zákona představeného v Ismaelovi a druhého Nového zákona, který je stanoven v osobě pravého dědice Izáka. Sára je tedy obrazem nebeského Jeruzaléma¹¹⁴ rodičího dědice Božího království a toto rození je podle Augustina možné nazvat obrazným rozením pro obec Boží, která bude žít věčně ve slávě Pána, zde na zemi vzývající Jeho jméno a na věčnosti bude s Kristem přebývat a kralovat. Plní se tím příslib o provedení dědictví v zaslíbení na pokolení narozeného z legitimní manželky a spravedlivého Abraháma.

4.2.2. Zkouška věrnosti Abraháma

Po všech těchto viděních a naplnění slibu Boha o narození Izáka a předpovědi, že z tohoto potomka vzejde veliký národa, byl Abrahám znovu zkoušen Hospodinem. Tato zkouška spočívá v přímé výzvě k obětování jeho narozeného syna Izáka. Abrahám tedy jde a plní příkaz daný Hospodinem, prokazuje tím svoji poslušnost věci Boží. Mohl i věřit ve zmrtvýchvstání svého syna, jelikož zde byl příslib Hospodina stran Izáka: „*Dle Izáka se bude nazývati tvoje potomstvo.*“ (Gn, 21,12n) Obětování Izáka ve víře ve zmrtvýchvstání je předobrazem oběti Boha „ *který vlastního syna neušetřil, ale za nás všechny ho vydal.*“ (Řím, 8,32) Z té příčiny je zde i nesení dřeva Izákem na místo oběti, na které měl být syn položen a obětován tak, jako nesl svůj dřevěný kříž Kristus.

„*A vztáhl Abrahám svou ruku pro nůž, aby zabil svého syna. Tu ho zavolal anděl Páně z nebe a řekl: ‚Abrahame!‘ On pak řekl: ‚Tu jsem.‘ I řekl: ‚Nevkládej svoji ruku na chlapce a nic mu nedělej; neboť nyní vím, že se svého Boha bojíš, a neušetřil jsi svého milovaného syna pro mne.‘“* (Gn, 22,10nn) Potom místo Izáka je obětován beran, zde umístěný pro tuto oběť. Jinotajem je i zachycení zástupné oběti za Izáka, tedy beránka za jeho rohy v trní. To značí podle Augustina trnovou korunu nasazenou Židy, kteří Ježíše zavraždili.

---

¹¹⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 31 (s. 133).

Podruhé na tomto místě oběti zazní hlas anděla Páně: „*Sám při sobě přísahám, praví Hospodin, poněvadž jsi splnil tento příkaz a nešetřil jsi kvůli mně milovaného syna svého, nesmírně požehnám a nesmírně rozmnožím tvoje potomstvo jako hvězdy nebeské a jako písek, který je na pokraji moře. A dědičně obdrží tvoje semeno města nepřátel a budou požehnáni v tvém semeni všichni národové země, protože jsi uposlechl mého hlasu.*“ (Gn, 15,18)

Zde je i pod přísahou vyřčené zaslíbení o povolání národů v semeni Abrahámově po oběti, která znamenala Krista. Přísahu Bůh pronesl ne, aby ztvrdil svoje sliby, ale jako výtku těm, co ne příliš pevně věří ve sliby Hospodina, jakousi výčitku nevěřícím.¹¹⁵

4.3. Izák

Dějiny pozemské Boží obce, které započaly Ábelem, pokračovaly Noem, pokračují dále v potomcích Abraháma.

Izákovi vybral manželku Abrahám, kdy pro ženu syna Izáka poslal služebníka ze svého domu do Mezopotámie. Při vyslání služebníka Abrahám pronáší zapřísahání k tomuto služebníku, aby nebral pro Izáka žádnou z dcer kananejských. Za manželku je tedy Izákovi vybrána Rebeka, vnučka jeho strýce z důvodu zachování pokrevní příslušnosti k rodině Abrahámově. Z tohoto těla Abraháma měl na svět přijít Pán Bůh nebe a Pán země, proto Abrahám tolik lpěl na zachování pokrevní čistoty ve svém potomstvu. Rebeku si Izák vzal ve svých čtyřiceti letech. Celých dvacet let čekali s Rebekou na potomky, Rebeka totiž byla neplodná. Rebeka otěhotněla až po úpěnlivých prosbách Izáka k Bohu. To se stalo v Izákových šedesáti letech. Rebeka, když byla těhotná, hodně trpěla od dvojčat, která nosila v těle, protože se v ní neustále pošťuchovala. Ptala se Hospodina, proč se toto v jejím životě děje, a dostala odpověď: „*Dva národové jsou v tvém životě – dva kmeny z lůna tvého vzejdou; a jeden národ přemůže druhý a starší bude sloužit mladšímu.*“ (Gn, 25,23)

Komentář apoštola a Augustina k tomuto výroku Hospodina je v tom, že aniž by oba zhřešili osobním hříchem, vždyť měli stejnou hříšnou přirozenost od Adama, je jeden z bliženců vybrán k vyvolení a druhý k zavržení.¹¹⁶ Pokud se jedná o službu, kdy starší bude sloužit mladšímu, je zde řeč o starších Židech, kteří budou sloužit mladším

---

¹¹⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 32 (s. 134).

¹¹⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 35 (s. 136).

křesťanům, což se za časů Augustina již dělo a děje se tak i dnes, kdy svými svatými Písmy dokazují platnost zaslíbení těch, kteří následují Krista, mesiáše, kterého oni neznají.

Po narození obou synů tito žijí společně a společně dospívají. Jednoho dne, když přijde starší Ezau z pole velmi hladový, vymění svoje prvorozenectví za polévku z čočky, kterou mladší syn Jákob připravil. Když sourozenců otec Izák zestárne a již mu neslouží zrak, chce pronést požehnání staršímu synu Ezauovi. Ovšem nevědomky požehná mladšímu synovi, který se převlékne za staršího (vezme si jeho šaty) a navleče na holá místa rukou a krku kozí kůži.¹¹⁷ Aby lest od Jákoba stran požehnání nebyla brána jako podlost a aby nebyl přehlédnut mystický náznak veliké věci, píše Písmo o synech Izáka: „*A byl Ezau dovedný lovec a člověk divoký; Jákob zase člověk prostý, bydlící ve staně.*“ (Gn, 25,27) Řecké slovo „aplastos“ je překládáno jako „prostý“, „bez přetvářky“, „bezelstný“.

Požehnání udělené Jákobovi znělo: „*Hle, vůně mého syna jest jako vůně plného pole, kterému požehnal Hospodin. A dávej ti Bůh z nebeské rosy a z žírnosti země i hojnost obilí i vína; ať ti slouží národové a ať se ti klanějí knížata; staniž se pánem bratra svého a budou se ti klanět synové tvého otce. Kdo ti zlořečí, buď zlořečen; a kdo ti požehná, buď požehnan.*“ (Gn, 27,27nn).

Tedy požehnání Jákoba je předpovědí Krista ve všech národech. Vůně jména Kristova plní celý svět vláhou Božích slov jako z rosy nebeské, z žírnosti země, to jsou národové celého světa. Obilí a víno je předzvěstí svátosti Kristova těla a krve. Kristu se klanějí synové jeho otce, to jsou synové Abraháma podle víry, Kristus sám je synem Abraháma podle těla. Kdo Kristu zlořečí, je zlořečen, kdo Jemu žehná, je sám požehnan. On je pánem svého bratra,¹¹⁸ protože Kristův lid panuje nad židy. Sami židé se Kristu klanějí,

---

¹¹⁷ LICHNER, Miloš, KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície, 4. Homília*, 14, s. 229. Zarostlý srstí je podle Augustina lid hříšný a druhý lid s hladkou kůží je lid, který žije ne tělesně. Jedná se o lid tvořící církev, kdy duchovní lidé musí trpělivě snášet tělesné lidi v církvi, kteří žijí světským způsobem života, a v tomto je tento duchovní lid podobný Kristu, který také snášel hříchy jiných.

¹¹⁸ LICHNER, Miloš, KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície, 5. Homília*, 11, s. 265. Dva druhy lidí smlouvy: Ezau – židé, kterým je království odňato a Jákob – křesťané, kteří dostávají království nade všemi. Žid (Ezau) dostává také požehnání, ale je vynucené a je určené k možnosti napravení a zanechání hříchů, k zanechání tělesného způsobu života, k duchovnímu rozpoznávání významu Písma a dále k rozvázání jařma u židů – znamená to být křesťan.

když zpívají Zákon a proroky, i když se domnívají ve svém bludu, že očekávají jiného.¹¹⁹

Rodiče Izák a Rebeka posílají syna Jákoba do Mezopotámie pro manželku. Opět je kladen veliký důraz na zachování pokrevní čistoty spočívající ve vyvarování se před ženami kananejských. Jákob si má vybrat z domu jeho strýce, přesněji z domu otce jeho matky. Tento strýc se jmenuje Laban. Na cestu Izák žehná Jákobovi požehnáním daného jeho praotci Abrahámovi v souvislosti s obýváním zaslíbené země a rozmnožením jeho potomků – doslova: „*A budou z tebe zástupy národů.*“ V tomto smyslu je vyjeveno budoucí potomstvo z rodu Izáka, které přísluší k Boží obci. Tímto požehnáním Izák přenáší přímé Boží žehnání dané Abrahámovi, přenesené na Izáka, a ten to přenáší na svého syna Jákoba. Ezaua se již tento příslib rozhojnění národů, které mají vzejít z Abraháma a budou členové Boží obce, netýká.

Na cestě do Mezopotámie Jákob usíná a obdrží od Hospodina proroctví prostřednictvím snu. Než Jákob usne, dává si pod hlavu kámen. Ve snu vidí žebřík sahající až do nebe a po tomto žebříku vystupují a sestupují andělé Boží. Hospodin pronáší tato slova:

„Já jsem Bůh tvého otce Abraháma a Bůh Izákův, neboj se; zemi, na které spíš, tu dám tobě a tvému semeni; a bude tvého potomstva jako zemského písku a rozšíří se přes moře a i na západ i na sever i na východ; a požehnána budou v tobě všechna pokolení země v tvém semeni. A hle, já jsem s tebou, ostříhaje tě na každé cestě, kterou půjdeš, a přivedu tě zpět do této země, protože tě neopustím, dokud neučiním všechno, co jsem ti pověděl.“ (Gn, 28,13nn)

Po probuzení se Jákob vyleká, že slyšel samotného Hospodina, vstane, vezme a vztyčí kámen, na kterém spal. Tento kámen pomaže olejem a místo setkání s Hospodinem nazve ho „*dům Boží*“. V tomto úkonu je naznačeno mysterium pomazaného, jelikož Kristus znamená „*pomazaný*“. Scénu výstupu a sestupu Božích andělů na syna člověka použije Kristus při setkání s Natanaelem, pravým Izraelitou. Pokud Kristus říká: „*Ejhle, pravý Izraelita, ve kterém není lsti*“ (Jn, 1,47nn) a míní tím Jákoba, ve kterém není lsti, a zároveň pojmenovává Jákoba jeho pozměněným jménem, kdy mu Bůh dal jméno

---

¹¹⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 37 (s. 138).

Izrael, a to po provedeném zápase mezi Jákobem a Božím andělem.¹²⁰ Tento zápas podstoupí Jákob při svém návratu z Mezopotámie.

Jákob si z Mezopotámie přiveze celkem čtyři manželky, i když miloval pouze jednu a o tuto jedinou velmi stál. Z tohoto mnoha ženství, které tehdy nebylo zakázáno, vzešlo celkem dvanáct synů a jedna dcera. Prostřednictvím svého syna Josefa, kterého bratři ze závidosti prodali do otroctví, se Izák dostává do Egypta. V Egyptě Jákob umírá a pronáší při této příležitosti požehnání svým synům. V rámci požehnání všem synům žehná Jákob Judovi a toto požehnání je zároveň proroctví o křesťanském lidu putující v rámci Boží obce, které zní:

„Judo, tebe budou chválit tvoji bratři. Ruce tvé budou na šíji tvých nepřátel; budou se ti klanět synové tvého otce. Lví mládě jest Juda; z výhonku jsi vystoupil, můj synu; uléhaje usnul jsi jako lev; kdo ho vzbudí? Nepomine kníže z Judy a vévoda z beder jeho, dokud nepřijde, co jest mu určeno; a on jest očekáváním národů; uvazuje k révě svoje oslátka a žíní mládě své oslice, vypere svoje roucho ve víně a v hroznové krvi svůj plášť. Zářivé jsou jeho oči od vína a jeho zuby jsou bělejší mléka.“ (Gn, 49,8nn)

Ve výkladu Písma ve slovech usnouti je předpovězena Kristova smrt, jako „lev“ je značena Jeho moc nad smrtí, a tedy dobrovolné dávání života a moc život daný opět přijmout. Ve slovech „kdo vzbudí“ je řečeno, že není nikoho mimo Krista, kdo dokáže přemoci smrt. Ve slovech „vystoupil jsi“ je zaznamenán jeho způsob smrti, kdy je Kristus vyvýšen na kříži ze země. Ve slovech „roucho vyprané ve víně“ je vyřčeno jediné možné očištění od hříchů, a to v krvi Kristově. Křesťané toto očištění zažívají ve křtu. Nepominutí králů z Izraele z kmene Judova je dáno až do doby, kdy přijde Kristus. Ve slovech „očekávání národů“ je značena spása pro všechny lidi, ne již podle těla, ale podle víry v Mesiáše, kterým je Ježíš Kristus.¹²¹

---

¹²⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 38 (s. 140); dále srov. LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície*, 5. *Homília*, 8 s. 271. Podle Augustina tělesný zápas Jákoba s andělem znamená, že církve v tomto čase vidí Krista tělesně. Výzva k puštění posla Jákobem znamená puštění tělesného chápání k duchovnímu chápání Krista. Jákob říká: „Nepustím“. Tak i křesťan nemá pustit Krista a vydržet to, co Adam neučinil, a získat požehnání a tím mít účast nazírání reality Krista (vždyť je to Bůh, který na sebe vzal tělesnost) skrze toto požehnání získané po tělesném zápase zde na zemi. Pozn. aut.: jedná se o temnější místo ve výkladu Písma. 2. Kor, 5, 16–18. *„Jestli jsme poznali podle těla Krista, nyní ho nepoznáváme. Staré se pomínulo. A hle, nastalo nové; všechno je však od Boha.“* Toto Pavel, podle Augustina, píše o svém nazírání Kristova tajemství.

¹²¹ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 41 (s. 143).

4.4. Mojžíš až k době babylonského zajetí

Do Egypta za časů Josefa a jeho otce Jákoaba přišlo celkem 75 lidí¹²². Po smrti Josefa, který se dožil sto desíti let, a za dalších sto čtyřicet let se Izrael v Egyptě neuvěřitelně početně rozrostl. Egypťané Izraelský národ perzekvovali ve zděšení z přílišné porodnosti tohoto národa. Egypťané se snažili redukovat počet izraelitů vyvražděním jeho nemluvňat mužského rodu. Zachráněný izraelita jménem Mojžíš byl přijatý do egyptského královského domu a byl podle obyčejů daných v této oblasti vychován. Mojžíš tento svůj izraelský lid vyvedl z egyptského otroctví mocí Boží. Bůh skrze Mojžíše udělal veliké věci pro záchranu izraelského lidu, jak ostatně slíbil již Bůh Abrahámovi. Po vyjití z Egypta izraelský lid čtyřicet let putoval pouští.

Na této poušti padesátý den po vyjití z Egypta dostává všechen izraelský lid Zákon, a to hrůzoplým způsobem, neboť Bůh byl velmi blízko lidu a pohled na Něj by znamenal smrt pro kohokoliv mimo ty, co si Bůh určil k možnosti patřit na Něho. Zákon byl dán padesát dní po vyjití, kdy na počátku cesty byla oslavena pascha provedením oběti ovce (hebrejsky „pascha“ znamená přechod). Pascha je předobrazem oběti Krista, kdy byl Nový zákon dán křesťanům, a sice padesátý den po Kristově oběti, kdy přišel z nebe Duch svatý, který je v evangeliu nazván Božím prstem, aby byly připomenuty předobrazené události v daru Starého zákona, který byl také psán Božím prstem. (Lk, 11,20)¹²³

Po smrti Mojžíše se ujímá vedení vysvobozeného lidu Josue a ten teprve dovede izraelský národ do zaslíbené země. Za zmínku stojí fakt, že do zaslíbené země neuvedl Izrael vůdce Mojžíš, který obdržel Zákon, ale Josue, kterému bylo jeho jméno na rozkaz Hospodina změněno na Jesus.

Příchodem do zaslíbené země dochází k jejímu dobývání a přivlastňování si zdejšího prostoru. K dobývání nedochází kvůli zásluhám Izraelců, ale spíše z důvodu zkaženosti a hříšnosti domácích obyvatel. Dochází k dalšímu naplňování zaslíbení daného Abrahámovi ve faktu vlastnění zaslíbené země a v předpovědi o jednom národu – ještě ovšem ne v té části zaslíbení, ve které je mýněno o všech národech a o celém světě, které se má naplnit až v Kristu, ne pro starozákonní obřady, ale pro víru v evangelium.

---

¹²² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 39 (s. 141).

¹²³ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 43 (s. 145).

Další dějiny Izraele po odchodu vůdců Mojžíše a Josue pokračují pod vedením soudců se střídavými úspěchy a neúspěchy, podle stavu hříšnosti hebrejského lidu a Božího milosrdenství.¹²⁴

Na žádost lidu v době soudce Samuela byl pomazán první král Izraele. Tímto králem se stal Saul, který byl i se svým potomstvem vyhlazen, aby uvolnil místo pro krále Davida, z jehož rodu pochází Kristus. Král David je mezníkem ve vývoji Boží obce, která se dostává podle Augustina do jakoby mužného věku; první období obce spadá do časů od počátku do času potopy, na toto období není příliš mnoho vzpomínek, jako u nemluvněte. Další je období od Abraháma do krále Davida, které je jakoby věkem dětským, kdy se naučí člověk používat řeč, je zachován hebrejský jazyk. V období od časů Davida a dále se jedná o jinošský věk, kde v tomto věku již člověk je schopný plodit.¹²⁵

Putování svaté Boží obce tedy pokračuje ve věku jinošství, kam spadá i doba proroků, která započala svatým prorokem Samuelem. Doba proroků trvá od Samuela přes babylonské zajetí a když se Izrael podle proroctví Jeremiáše vrací po sedmdesáti letech a obnovuje chrám, tak se toto období završuje proroky Malachiášem, Aggeem a dalšími, kteří bývají nazýváni „malými proroky“.

Proč se vyskytuje v tomto období obývání svaté země i babylonské zajetí, je dáno pro naznačení následujících událostí v putování nebeské obce. Celý starozákonní lid je totiž předobrazem nebeské obce v období novozákonní. Obraz pozemského království je obrazem nebeského království. V tomto království je založen Jeruzalém, nejslavnější město Boží, jako předobraz svobodného města, nebeského Jeruzaléma.¹²⁶ Jeho občané jsou všichni posvěcení lidé, všichni posvěcení duchové, všichni, kdo poslouchají Boha, ti, kteří nenásledují bezbožnou pýchu ďábla a jeho andělů. Králem tohoto svatého Jeruzaléma je Ježíš Kristus, Boží Slovo, kterým se řídí svatí andělé a je také vtělené, aby se jím řídily i lidé. Předobrazem Krista je v největší míře král David, z jehož rodu sám Kristus pochází a plní se tím proroctví o příchodu pravého krále právě z rodu Davida, krále Izraele.¹²⁷

---

¹²⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVI, 43 (s. 145).

¹²⁵ Srov. Tamtéž, (s. 146).

¹²⁶ Jeruzalém znamená „vidění pokoje“.

¹²⁷ Srov. Svatý Augustín. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 36 (s. 47). Zde k dohledání pojmu Jeruzalém a Babylon.

B předobrazu přebývání Izraele na určité období v zajetí babylonského království je také ukázána přítomnost Boží obce spolu s pozemskou obcí v dějinách tohoto světa. Boží obec je v době existence tohoto světa promíchána s bezbožnou obcí, kterou reprezentuje město Babylon.¹²⁸ Tyto dvě říše se spolu vyskytují pohromadě až do chvíle posledního soudu, kdy budou tyto dvě říše od sebe odděleny. I v tomto období přebývání Izraele v zajetí jsou události, které pohnuly některé babylonské krále ve vyznání pravého Boha. Tak se děje i dnes v koexistenci Boží obce spolu s bezbožníky, kdy přítomnost věrných svatých pohne některé členy bezbožné obce ke vzývání Hospodinova jména. Starozákonní prorok Jeremiáš nařizuje izraelskému lidu v období zajetí, aby svoje nadřízené krále poslouchali, v poklidu zakládali svoje živnosti a i jinak přispívali k poklidu a prosperitě země, kde žijí. Tak se děje i dnes, kdy apoštol nabádá spoluvěřící ke klidu a k přispívání ke společnému dobru věřících i nevěřících prostřednictvím práce i prostřednictvím modlitby za blaho státu.¹²⁹

Tedy naznačení posledních dní tohoto světa je v předobrazu babylonského zajetí, které končí návratem vyvoleného lidu do zaslíbené země a událostí obnovy Božího chrámu. Tento věk starého světa je pevně ohraničen v čísle sedmdesáti let (završení) a poté bude provedena událost obnovení.

V období proroků je velmi mnoho proroctví o příchodu Krista a příchodu Božího království, o vykoupení Izraele a odpuštění jeho hříchů, o změnách jeho smýšlení a obnově celku stvořením nové smlouvy, kterou Bůh osvobodí svůj lid. Uvedené jsou dále některé výroky proroků, jak je zachytil Augustin ve svém díle *O Boží obci*.

4.5. Doba proroků

Oseáš¹³⁰

Praví: „*A stane se, vy nejste můj lid, budou slouti i oni syny Boha živého.*“ (Os, 1,10)

Výklad je už od časů apoštolů takový, že bude povolán i pohanský lid; tento lid, nebo také obec, je podle víry a povolání potomek Abraháma a nazývá se Izrael. V Oseáši následuje: „*A sdruží se synové Judy a synové Izraelovi v jednotu, ustanoví si jediného knížete a vystoupí ze země.*“ (Os, 2,2)

---

¹²⁸ Babylon znamená „zmatek“.

¹²⁹ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, XIX, 37 (s. 48).

¹³⁰ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 28 (s. 209–210).

Synové Izraele jsou duchovně synové Abrahámovi pocházející z národů pohanských, synové Judy jsou tělesní Izraelité. To jsou tělesní židé, kteří dnes v Krista nevěří a uvěřit nechtějí, ale uvěří později, jak píše dále Oseáš:

„Mnoho dní zůstanou synové Izraele bez krále, bez knížat, bez oběti, bez oltáře, bez kněžstva, bez odznaků.“ (Os, 3,4)

To je popis stavu, jaký je dnes u tělesných židů; dále:

„A potom se navrátí synové izraelští a hledati budou Hospodina, svého Boha, a svého krále Davida; a budou žasnouti v Pánu a v jeho dobrech za posledních dnů. Davidem je zde míněn Kristus, který je také nazýván Synem Davidovým, neboť z jeho semene pochází.“ (Řím, 1,2) O tomto Synu Davidu je také předpovězeno jeho zmrtvýchvstání a že toto zmrtvýchvstání nastane třetího dne.

„Uzdraví nás po dvou dnech, třetího dne vstane.“ (Os, 6,2)

K tomuto proroctví se vyjadřuje apoštol a praví: *„Jestliže jste povstali s Kristem, hleďte toho, co jest nahoře.“ (Řím, 1,3)*

Isaiáš¹³¹

U velkého¹³² proroka Isaiáše je proroctví o Kristu a o církvi ve větší míře, než je u ostatních proroků. Augustin o Isaiášovi říká, že někteří lidé v Augustinově době tohoto proroka nazývali raději evangelistou než prorokem. Isaiáš mluví takto:

„Ejhle, můj syn bude míti zdar, bude vyvýšen a mocně oslaven. Jako užasnou nad tebou mnozí, tak bude strhána od lidí tvoje sličnost a tvoje krása od mužů; tak se nad ním budou divit mnozí národové a králové stoulí svá ústa; neboť ti, kterým nebyl zvěstován, ho uzří a kteří o něm neslyšeli, ho poznají. Pane, kdo uvěřil, uslyšev nás a komu bylo zjeveno rámě Hospodinovo? Kázali jsme před ním, jako dítě, jako kořen v žíznivé zemi; nemá sličnost ani lesku. Spatřili jsme ho a neměl půvabu ani krásy; ale jeho vzhled byl beze cti, chabý nade všechny lidi. Člověk vystavený ranám a umějící nésti utrpení; protože je odvrácena jeho tvář, byl potupen a nic nevážen. Ten nese naše hříchy a pro nás trpí; a my jsme měli za to, že je navštíven nemocí a ranou a soužením.“

---

¹³¹ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 29 (s. 210–212).

¹³² Srov. Tamtéž (s. 210). Velký prorok je nazýván ten prorok, který sepsal rozsáhlý spis, malý prorok je nazýván malým pro jeho spisy krátkého rozsahu.

On však byl raněn pro nepravosti naše a ochromen pro hříchy naše. Kázeň pro náš pokoj je na něm, zsinalostí jeho my jsme uzdraveni. Všichni jsme jako ovce zbloudili, člověk sešel ze své cesty; Hospodin ho vydal za hříchy naše; a on neotevřel úst, protože byl sklíčen. Jako ovce k oběti byl veden a jako beránek je bez hlesu před tím, kdo ho stříhá, tak neotevřel úst svých. V ponížení bylo jeho právo zrušeno. Kdo dovede vylíčit jeho rod? Neboť bude vzat ze země jeho život. Od nepravostí mého národa byl veden na smrt. A dán zlosyny za jeho pohřeb a boháče za jeho smrt. Neboť nepravosti neučinil a nebylo lsti v jeho ústech; a Hospodin ho chce očistit od rány. Položíte-li za hřích svoji duši, uvidíte potomstvo dlouhověké; a Hospodin chce zprostiti bolesti jeho duši, ukázat mu světlo a vytvořit poznání, ospravedlniti spravedlivého, sloužícího dobře mnohým; a hříchy jejich ponese on. Proto on zdědí zástupy a rozdělí kořist mocných, protože byla vydána na smrt jeho duše a nechal se počítat mezi nespravedlivé; on hřích mnohých nesl a za jejich hříchy byl vydán.“ (Is, 52,13nn)

To řekl prorok o Kristu. O církvi je u Isaiáše uvedeno toto:

„Raduj se, neplodná, která nerodiš; vypukni v jásot, která neznáš porodních bolestí; neboť mnoho synů má opuštěná, více než ta, která má muže. Rozšiř prostor svého stanu a svých plachet; zatloukej kolíky, neskrbli, prodluž své provázky a své kolíky upevni, roztáhni je ještě doprava i doleva! Tvé potomstvo zdědí národy a osídlí opuštěná města. Neboj se, že jsi zahanbena, a nestyd' se, že jsi potupena; neboť na dlouhé zahanbení zapomeneš a potupy svého vdovství nebudeš pamětliva. Neboť tvým Pánem je tvůj Stvořitel, má jméno ‚Hospodin zástupů‘; a kdo tě zachraňuje, ten bude slouti ‚Izraelem veškeré země.‘“ (Is, 54,1nn)

To řekl prorok Isaiáš o církvi a patrně podle Augustina není příliš důvodů k těmto veršům nic dalšího dodávat a vysvětlovat je.¹³³

Micheáš¹³⁴

Prorok Micheáš prorokuje mimo jiné místo narození spasitele Krista, jeho rodiště Betlém.

„A ty, Betléme, dome efratský, jsi příliš maličký, abys byl mezi kmeny judskými; z tebe mi vyjde ten, jenž má být knížetem v Izraeli; a jeho vycházení je od počátku a ode dnů

¹³³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 29 (s. 211).

¹³⁴ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 30 (s. 212).

věčnosti. Proto je vydá až do času rodičky, porodí a jeho pozůstalí bratři se obrátí k synům Izraelovým. I stane a uvidí, bude pásti svoje stádo v síle Hospodinově a budou ve cti jména Pána Boha svého; neboť nyní bude zveleben až na pokraj země.“ (Mi, 5,2nn)

Micheáš o Kristu mluví jako o nějaké vysoké hoře v obrazu jeho proroctví:

„Bude v posledních dnech zjevná hora Hospodinova, zpevněná nad vrcholky hor, a bude se tyčit nad pahorky. A budou k ní spěchat davy, přijdou národové mnozí a řeknou:

„Pojďte, vystupme na horu Páně a do domu Boha Jákobova; ukáže nám svoji cestu, a budeme kráčet po jeho stezkách; neboť ze Siona vyjde zákon a slovo Páně z Jeruzaléma.“ A bude soudit mezi mnoha národy a mocné kmeny bude trestati až na věky.“ (Mi, 4,1nn)

Jonáš¹³⁵

Jonáš svým působením v břicho velryby v době tří dnů představuje in natura Krista, který taktéž pobýval tři dny v jeskyni, a jako byl prorok třetího dne vyvržen (Jon, 2,1,11) na břeh, tak také Kristus se třetího dne vrátil z hlubin pekel.

Jeremiáš¹³⁶

Jeremiáš je zahrnut do takzvaných velkých proroků, prorokoval před babylonským zajetím a pět měsíců v tomto zajetí. O Ježíši Kristu je v jeho knize Pláč řečeno: *„Dech našich úst, Kristus Pán, byl jat za naše hříchy.“ (Pláč, 4,20)* Dále v knize Baruchově:¹³⁷ *„To jest můj Bůh a jiný se mu nemůže rovnat; ten našel všecku cestu moudrosti a odevzdal ji Jakubovi, svému služebníku, a svému miláčku Izraelovi; potom byl spatřen na zemi a obcovał s lidmi.“ (Bar, 4,36nn)*

Dále stejný prorok píše: *„Hle, přicházejí dny, kdy vzbudím Davidovi potomka spravedlivého; bude vládnout jako král a bude moudrý a bude konati právo a spravedlnost po vsi zemi. Za těch dnů bude spasen Juda a Izrael bude bydleti bezpečně; a toto je jméno, kterým ho nazývati budou: náš spravedlivý Pán.“ (Jer, 23,5n)*

---

¹³⁵ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 30 (s. 212).

¹³⁶ Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XVIII, 33 (s. 216–217).

¹³⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 33 (s. 217). Baruch byl podle Augustina a jiných písařem Jeremiáše. Ponecháno tedy u Jeremiáše.

O povolání pohanů, které je dnes již vykonáno, je napsáno: „*Pane Bože můj, moje útočiště v den strastí, přijdou k tobě pohané z konce světa a řeknou: ‚Vskutku falešné modly ctili naši otcové a není v nich užítku.‘*“ (Jer, 16,19)

Nepoznání od Židů, ke kterým především Kristus přišel a kteří mesiáše zabili, je naznačeno: „*Obtížné je srdce všudy, je to člověk, a kdo ho pozná?*“ O nové úmluvě je psáno:

„*Hle, přicházejí dny, praví Hospodin, kdy dokonám nad Jakobovým domem smlouvu novou.*“ Atd. (Jer, 31,31nn)

Sofoniáš¹³⁸

Současník proroka Jeremiáše jménem Sofoniáš dává předpověď o Kristu a o povolání všech: „*Očekávej mne,*“ praví Hospodin „*v den mého vzkříšení pro budoucí čas; neboť jsem rozhodl, že shromáždím národy a seberu království.*“ (Sof, 3,8)

A dále píše: „*Hrozný bude Hospodin na ně a vyhladí všechny bohy země; klanět se mu bude muž ze svého místa, všechny ostrovy pohanů, každý na své vlastní půdě.*“ (Sof, 2,11)

„*Tehdy přeměním v národech jazyk i jeho potomky, aby vzývali jméno Páně a sloužili mu pod jedním jhem; z krajů etiopských řek mi budou přinášet oběti. V ten den se nebudeš hanbit za všechny své bezbožné počiny proti mně; neboť tehdy od tebe odejmu hříchy tvé nepravosti; nebudeš se už vypínat na své svaté hoře a ponechám mezi tebou lid tichý a pokorný; a budou se báti jména Hospodinova ti, kteří zbudou z Izraele.*“ (Sof, 3,9nn)

Zbytky Izraele jsou ti, kteří uvěří v Ježíše Krista, a o těch již mluví i prorok Izaiáš: „*Byl počet synů izraelských jako písek mořský, budou spaseny zbytky.*“ (Iz, 10,22; Řím, 9,27)¹³⁹

Daniel¹⁴⁰

V babylonském zajetí prorokuje Daniel, který patří také do skupiny takzvaných velkých proroků. U tohoto proroka dochází k určení doby, kdy má být přítomen spasitel, poslaný od Hospodina, který zachrání člověka z viny za hřích a nastolí Boží vládu nad lidmi.

---

¹³⁸ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 33 (s. 216–217).

¹³⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 33 (s. 217).

¹⁴⁰ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 34 (s. 217–218).

Tedy čas je již určen¹⁴¹ a dále je v proroctví popsána jeho moc a je popsán fakt jeho církve:

„Viděl jsem v noci ve vidění a aj s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověka; přišel až ke starci vysokého věku a před jeho zrak byl postaven; i byla mu dána moc a čest a vláda a všechny národy, kmeny i jazyky mu budou sloužit. Moc jeho je moc věčná, která nepomine, a království jeho nezajde.“ (Dan, 7,13n)

Ezechiel¹⁴²

V tom samém období babylonského zajetí, jako prorokoval Daniel, působí i prorok Ezechiel. Ten prorokuje Krista a používá při té příležitosti pojmenování Krista jako služebníka jménem David. Kristus totiž pochází z rodu krále Davida a je nazýván služebníkem pro svoji činnost, kterou vykonává v těle, které právě přijal z rodové linie krále Davida. Proroctví zní:

„A ustanovím nad ovce svými pastýře jednoho, aby je pásł, služebníka svého Davida; on je bude pásťi a on bude jejich pastýřem. Já pak, Hospodin, budu jejich Bohem a služebník můj David bude knížetem uprostřed nich; já Hospodin jsem to řekl.“ (Ez, 34,23n)

Dále:

„A král jeden bude panovat nade všemi; nebudou se více poskvrňovati svými modlami a ohavnostmi a všemi svými nepravostmi. A spasím je ze všech jejich sídel, ve kterých hřešili, a očistím je; i budou mým lidem a já budu jejich Bohem; služebník můj David bude králem nad nimi a jediného pastýře budou mít všichni.“ (Ez, 37,22nn)

Zbývající tři proroci prorokují na konci zajetí židů v Babylonii.

Aggeus¹⁴³

Aggeus prorokuje Krista a církve velmi jasně a zřetelně a stručně:

---

¹⁴¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, s. 218. Čas příchodu mesiáše lze dopočítat podle prorokování Daniela, váže se na obnovu chrámu v Jeruzalémě. Jak píše Augustin o dataci příchodu mesiáše – „a učinili to před námi mnozí jiní.“

¹⁴² Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 34 (s. 217–218).

¹⁴³ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 35 (s. 218).

„Toto praví Hospodin zástupů: „Už jen maličko zbývá a já pohnu nebem i zemí, mořem i souší; pohnu všemi národy a přijde Vytoužený všem národům.““ (Ag, 2,7n)

Pohnutí nebem a zemí je v okamžiku Kristova vtělení, kdy jsou uvedeny do pohybu jak andělé zvěstovatelé, tak i lidé, od kterých patrně tuto činnost nikdo nečekal. Pohnutí zemí je v zázraku narození Božího syna z panny, pohnutí zemí a moří je v té události, že jsou lidé po celém světě pohnuti k přijetí víry ve vtělené Boží slovo. Ve smyslu slov *„A přijde Vytoužený všech národů,“* předpokládá již pohnuté lidstvo k lásce ke Stvořiteli jako celku a očekávající Jeho příchod na konci času.¹⁴⁴

Zachariáš¹⁴⁵

Jasná identifikace, jak bude působit Kristus na okolí, je v proroctví Zachariáše:

„Plesej velmi, dcero sionská, jásej, dcero jerusalemská; aj, tvůj král ti přichází, spravedlivý a spasitel; jest chud a sedí na oslu, sedí na malém osličím mláděti; a moc jeho sahá od moře k moři, od řek až k hranicím země.“ (Zach, 9,9n)

Ježíš opravdu jede na oslátku a není příliš hmotně bohatý, toto vše je vidět při události Kristova slavnostního vjezdu do Jeruzaléma, kde má být oslaven.

Malachiáš¹⁴⁶

Tento prorok mluví již otevřeně o církvi, jak ji známe z Augustinových i z našich časů, a o roli starozákonního lidu, který spasitele Ježíše Krista nepřijal, dokonce ho potupil a zavraždil:

„Nemám zalíbení ve vás a oběti z ruky vaší nepřijmu. Neboť od východu slunce až k západu veliké je jméno moje mezi národy; na každém místě se mi bude obětovat a bude přinášena jménu mému oběť čistá; neboť veliké je jméno mé mezi národy; praví Hospodin.“ (Mal, 1,10n)

Oběť, které je čistá a bohulibá je dnes vykonávána na celém světě, a to ne podle řádu Aronova, ale podle řádu kněze Melchisedechova. Koná se vlastně neustále, podle místa a času, který právě je na daném místě, kde je tato oběť přinášena, a to všemi národy a jazyky. Augustin se ptá: *„Proč očekávají jiného Krista, když o již přišlém Kristu je*

¹⁴⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 35 (s. 218).

¹⁴⁵ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 35 (s. 218–219).

¹⁴⁶ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 35 (s. 219–220).

tolik předpovědí od svatých proroků Hospodina? ¹⁴⁷ Samotní židé mají jasná proroctví o Kristu a v rozporu se svými vlastními proroky (podle těla) očekávají jiného, svého Krista, ne toho, kterého proroci hlásali v pověření od Hospodina.

O tomto již vykonaném příchodu Krista píše Malachiáš dále: „*Měl jsem s ním smlouvu života a pokoje; dal jsem mu, aby se mne bázni bál a aby měl úctu před mým jménem. Zákon pravdy byl v jeho ústech, v pokoji a v upřímnosti chodil se mnou a mnohé obrátil od nepravosti; neboť rty kněze budou dbáti nauky a jeho úst se budou ptát na zákon; neboť je andělem všemohoucího Pána.*“ (Mal, 2,5n)

Anděl je v tomto případě někdo, kdo hlásá Boží evangelium. To Kristus dělal jako ten, který je poslán od Hospodina, a toto evangelium hlásá všem lidem a on vysílá zase svoje hlasatele evangelia, aby zvěst o spáse a vykoupení skrze obět' velekněze byla známa všem lidem po celém světě.

Druhá část: Člověk Kristus

5. Dějiny člověka po příchodu Krista

5.1. Ježíš Kristus

V této kapitole bude popsána osoba Ježíše Krista pomocí titulů, které jsou mu uděleny prostřednictvím Písma nebo dány tradicí jeho církve nebo také, jinak řečeno, společenstvím lidí vteleného do skupiny tvořící Kristovo mystické tělo. Pomocí titulů, jako je kněz, jediný prostředník, Moudrost, Slovo, bude alespoň nástinem pojmenováno, kdo je osoba Krista. Pokud by bylo nutné popsat alespoň částečně vyčerpávajícím způsobem, kdo je Kristus, na to není tato práce určena a troufám si říci, že ani nebude možné zcela vystihnout veškeré konotace a dílčí aspekty Jeho osoby a ty vtělit do celku pravdy o Slovu. Další částí kapitoly bude popis vlivu příchodu Krista na celek lidí putujících po tomto světě, a to v časové ose do příchodu Krista a v čase po příchodu Krista. Závěr kapitoly bude věnován popisu posledních událostí hmotného světa a okolností, které bude tento zlomový okamžik stvořeného světa provázet i s ohledem na Abrahámův tělesný národ.

---

¹⁴⁷ Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 35 (s. 219).

Ježíš Kristus je osoba, na kterou čekaly celé dějiny světa. Očekávali ho ti, co byli poučeni slovem Božím zapsaném nebo jinak uchovaném v Písmu svatém doby Starého zákona. Celý smysl a poučování starozákonního člověka prostřednictvím Písma je ohlášení a příchod Krista a zjevení budoucí církve a tím příchod Nového zákona.¹⁴⁸ Proces příchodu Krista probíhal podle Augustina v pěti krocích, v pěti etapách lidských dějin zahrnujících dobu Starého zákona. Šestým obdobím jsou dějiny člověka uzavřeny, naplněny v konci časů. První období je doba od Adama, prvního člověka, až k Noemu, kdy byla potopa. Druhé období je od potopy k Abrahámovi, který je vybrán za otce všech národů, kteří budou následovat jeho víru, a z něhož vzešel národ Izrael, který jediný zachovával, ještě před vznikem křesťanství, uctívání jediného Boha. Třetí věk je od Abraháma až ke králi Davidovi, čtvrtý je období babylonského zajetí, pátý věk je od tohoto babylonského zajetí až k příchodu našeho Pána Ježíše Krista. V Kristově příchodu začíná šestý věk, kdy počíná zásadní proměna lidské mysli tak, aby byl Bůh milován jen pro Něj samého, a ne již pro časný úspěch a bohatství. Jako byly starozákonní předobrazy dostatku hmotných věcí ukazatelem příklonu Hospodina k věřícímu, tak nyní po příchodu Krista je již toto příklonění Hospodina k člověku naplňováno v obnovení lidské poškozené přirozenosti, a to jediným možným způsobem, kterým je milost Boží, ve které se člověk tělesný (starozákonní) stává člověkem duchovním. Podle Augustina je nutné říci, že ve starozákonní době bylo mnoho známých jmen, které ctily Boha, ale i mnoho bezejmenných svatých, kteří se také počítají k obci Boží.¹⁴⁹

Šestý věk je věkem, ve kterém nyní žijeme, tento věk se již nachází na konci dějin a s příchodem sedmého věku dojde k ukončení a naplnění dějin, jak je nyní známe. Na úsvitu sedmého věku nastane druhý příchod Mesiáše a další dělení dějin je již nemožné.¹⁵⁰

Důvodem příchodu Krista je láska Boží k člověku. Člověk, který je pro svou pýchu zavržený a ztracený pro život věčný, je přesto milován Bohem a v této lásce je mu poskytnuta spása. Láska Boží je jediný lék na pýchu člověka, protože člověk je v této své lidské pýše uvržen do pasti ďábla a do vězení tohoto světa, který slouží sám sobě

---

¹⁴⁸ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, III, 6 (s. 16).

¹⁴⁹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, X, 25 (s. 339).

¹⁵⁰ Markus, A., R. Marius Victorinus a Augustin, s. 386.

a vede ke zkáze a k věčné smrti ve společenství s padlými anděly, již bez přítomnosti hmotnosti tohoto světa na věčnosti.

Starý zákon ohlašuje Nový zákon a v tomto Novém zákoně je Starý zákon odhalen.¹⁵¹ To znamená, že čtení, a to v podobě správného čtení, je možné až s příchodem Nového zákona, který tento Starý zákon předpovídal a uváděl ve známost. Nový zákon, tedy Kristus, přináší lásku a dává ji člověku, aby člověka v jeho zranění hříchem uzdravil. Život podle Starého zákona přináší strach z trestu, protože pokud se neotevře smysl tohoto Starého zákona v Zákonu novém, nemá tento Starý zákon moc osvobodit od jařma tohoto světa a zla v něm obsaženém. Tedy Nový zákon přinesl lásku a tento dar lásky je darován všem lidem již bez rozdílu tělesné příslušnosti k národu.

Takto v Novém zákoně je přinesená a vyjevená láska Boha, který miluje člověka. Augustin používá příměr o projevení první lásky nadřizeného k podřiznému. Tento podřizný v projevení lásky od nadřizeného ani nedoufal, a pokud tuto lásku nadřizeného přijme, sám je pohnut k lásce a z toho plynoucího pocitu štěstí, které si neuměl ani představit. Není vyšší nadřizený, než je Bůh sám. Pokud člověk neopětuje tuto projevenou lásku Nového zákona, zaprodává sám sebe mocnostem pyšným, jako je člověk sám a stává se jejím otrokem a tím se stávají tyto mocnosti člověku nadřizenými.¹⁵²

5.2. Jediný prostředník života a spásy

Úkonem přijetí těla od věčného Slova nastává situace přijetí celého člověka věčným životem v těle a tím je přijat ten, který byl v těle hříchu synem smrti. Jinými slovy, principem bytí lidí je stav člověka v čase, kdy od pádu do tělesné smrti až do příchodu Krista nemohl po své tělesné smrti nikdo povstat k životu na věčnosti u Boha.¹⁵³ Člověk po své tělesné smrti, tudíž po oddělení ducha od těla, žije v podobě nesmrtelné duše kdesi tam, kde žijí nesmrtelné stvořené věci, kde život mají od toho, kdo je nesmrtelný sám o sobě. Ne zde na zemi, tady na zemi člověk žije v těle, ale na věčnosti, kde nic hříšného nemůže žít s tělem a při tom být v blaženosti. Tedy toto platilo až do vtělení

---

¹⁵¹ Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, IV, 8 (s. 18).

¹⁵² Srov. Svatý Augustin. *O náboženském vyučování katechumenů*, IV, 7 (s. 18).

¹⁵³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*, III, IX, 26–28 (In: HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 215–216). Adam se odsoudil zhřešením k bytí na zemi, bez přístupu k vyššímu, Kristus jako vyšší přijal nižší a tímto svým milosrdenstvím nás osvobodil z hříchu. Tímto přijetím je reálná touha po vyšší věci vlastní každému člověku, správné je ovšem pouze chtění v řádu podřizení Bohu.

Božího syna, od té doby je možné pobývat s obnoveným tělem Kristovy podoby duchové podstaty¹⁵⁴ v čase posledního soudu, který ještě nenadešel.

Pokud došlo k přijetí těla od Boha, nejedná se o skutek, ke kterému je Bůh nucen, aby snad napravil svoji chybu uvrhnutím člověka do smrti. Smrt na sebe přivolal člověk samovolně v ráji ve své pýše, ve které sám o své vůli překročil Boží zákaz a nekonal pokání za svou svévolnost, a ani neměl touhu za vykonaný čin Boha odprosit.

Bůh tedy sám o svém milosrdenství zachránil člověka z jeho stavu trestu za spáchaný hřích člověkem. Otázkou zůstává, kdo je tedy člověk, že na něho Bůh myslí a spěchá za jeho záchranou. Patrně má člověk takovou cenu, jakou nám naznačuje lidské zařazení do společenství s anděly v rámci Boží obce, kdy počet dobrých andělů doplňuje, po pádu těch zlých andělů, co od milosti odpadly.

Pokud tedy Bůh přijal člověka celého a tím mu umožnil bytí s Ním v těle, jednalo se o akt plánovaný, protože Bůh je vždy celý a neměnný ve svém bytí. I když Bůh věděl o budoucím pádu člověka,¹⁵⁵ který provedl člověk svojí svobodnou vůlí již před vlastním odpadem člověka od Boha, měl a má Bůh s člověkem neměnný záměr, jak a co má být s člověkem do úkonu proměny člověka mocí Boží milosti. Bůh sám je milost.

Bůh neposlal jednoho z andělů, protože oni nemůžou být prostředníkem spásy porušené přirozenosti člověka. Ti dobří andělé jsou totiž nesmrtelní a blažení. Prostředníky mohli být zlí andělé, ti jsou totiž nesmrtelní a nešťastní, a tedy jsou v údělu člověka. Tito zlí andělé nemůžou přinést spásu, tu mohl přinést jediný prostředník, který na čas přijal lidskou smrtelnost, ale nesměl smrtelným zůstat.¹⁵⁶ Podle Augustina otázkou zůstává, kterého prostředníka člověk vezme za svého. Tomuto prostředníkovi věnuje svoji důvěru. Jestli tuto důvěru dá těm zlým andělům, kteří blaženost dát nemůžou a dále ještě prohlubují rozdvojení člověka s dobrem, nebo jestli přijme dobrého prostředníka, který sám je blažený a tuto blaženost poskytuje a ve svém úkonu přijetí člověka smiřuje s těmi, se kterými byl člověk v nepřátelském vztahu – s těmi, co jsou již blažení.

---

¹⁵⁴ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIII, 23 (s. 440–443). Duchová podstata neznamená pouze ducha, ale Augustin používá obrat „Poslední Adam je duchem oživujícím“. Při zachování masité podstaty těla je toto tělo plně podřízeno duchu. Je také tedy tělo v podobě nového Adama již zcela obnovené k přebývání u Boha. Jedná se o nové stvoření v Kristu, o nového Adama.

¹⁵⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XII, 23 (s. 414).

¹⁵⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, IX, 15 (s. 304).

Prostředníkem mezi Bohem a lidmi není samotné Slovo, ale prostředníkem je Slovo jakožto člověk Ježíš Kristus. Tento člověk má přímé účastenství na Bohu, má také přímé účastenství na našem člověčenství. Tímto účastenstvím nám dal svobodu od smrtelnosti a neštěstí a nepřivedl nás k účastenství na nesmrtelnosti a blaženosti andělů, ale k účastenství na Trojici, ze které jsou andělé blaženi.¹⁵⁷ Pokud Slovo přijalo tělo, stalo se nižším, než jsou andělé, ale Kristus tím, že je také Bohem, je výše, než jsou andělé. Bůh, který je u vyšších stvoření životem, je tedy tím samým u nižších tvorů cestou života.

Je také prostředníkem v poznání Boha, v poznání toho, kdo je neproměnný a k jehož obrazu byl stvořen. S ním není totožný, jelikož člověka stvořil Bůh, člověk nestvořil sám sebe.

Bůh hovoří s člověkem v té jeho vyšší složce, kde s ním je člověk podobný.¹⁵⁸ Pokud tedy člověk vystoupí nad tělesné i netělesné tvorstvo a uvidí ho proměnlivé, dospěje k neproměnné podstatě Boží a tak se poučí od Něho, že všechno stvořil Bůh. Bůh nemluví k člověku hmotným způsobem nebo pomocí hmotného světa nebo v představách, protože ty jsou také obrazem hmotného světa. Ale lidská mysl je zatemněna neřestmi, tady nejprve musí být očištěna vírou, ne aby byla spojena s neměnným světem, ale aby Boha vůbec snesla.¹⁵⁹ Pokud mysl člověka není očištěna a připravena, nemůže ani přijmout tak veliké štěstí vidění neměnného.

Tedy v tomto je také úloha Bohočlověka, aby obnovil a očistil lidskou mysl a připravil ji na cestu k tomuto neměnnému. To činí skrze přijaté člověčenství, které právě neměnný přijal k sobě. Prostředník je zcela jistě člověk Ježíš Kristus a prostředníkem je právě proto, že je člověkem a zároveň formou cesty poznání Boha neměnného. Pokud

---

¹⁵⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, IX, 15 (s. 305).

¹⁵⁸ ANDORKOVÁ, Marcela, BRAUNSTEINER, Gloria. *Aurelius Augustinus*. In: *Antológia – Patristika a scholastika*. Trnava: Dobrá kniha, 2009, s. 49–57. Obraz Boží je člověk tím, že je schopný být s Bohem v účasti na něm. Podle Augustina se duše dělí na několik částí. Anima je oživující princip těla, mají ji lidé i zvířata (rostliny mají také život, ale necítí, tedy nemluví se u nich o duši); animus označuje část duše lidí v protikladu k duši zvířat. V lidské duši je nejen oživující princip, ale také centrum intelektuálního a rozumového poznání; s touto částí ducha souvisí pojem mens, kde je uložen obraz Boží. Mens (mysl) je vyšší částí animus, ve které je možné se povznést až k poznání Boha a k nahlížení věčných pravd. Pravdou zůstává, že u těchto částí duše nelze mluvit o více duších v člověku, ale o jedné duši, kterou lze nazvat anima jako Boží obraz.

¹⁵⁹ LICHNER, Miloš. *Kontextuální pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustina*, s. 131. Situace lidstva je u Augustina po Adamově hříchu vyjadřována pojmy: *massa peccati*, *massa damnata*, *massa perditionis* – jednotné lidstvo je vytvořené z jedné hmoty zavržení a v tomto stavu není možné pro člověka záchrany jinak než Božím zásahem, a to obnovou (*reformatio*) lidské přirozenosti; Srov. ANDORKOVÁ, Marcela – BRAUNSTEINER, Gloria. *Aurelius Augustinus*. In: *Antológia – Patristika a scholastika*, s. 84. Postupné obnovování podoby a obrazu Boha v duši.

cíl poznání je Bůh a není jiné cesty mezi člověkem a Bohem, jak k Bohu dojít, tak nezbyvá než použít tu cestu, kterou je Kristus.¹⁶⁰ Formou cesty se postupně obnovuje poznávání Boha člověkem. Toto poznávání bylo narušeno po pádu člověka v Ráji a později pro neřesti člověka bylo téměř zcela ztraceno.

5.3. Slovo

Kristus je vtělené Slovo, Novým zákonem, vycházející od Otce stvořitele. Je naplněním zaslíbení dané Abrahámovi, věrnému Božím služebníkov, jako jedinému člověku, z něhož se zrodil národ ve víře, který uctíval, uctívá a bude uctívat jediného Boha, kdežto ostatní, co jsou mimo tento národ, budou žít tělesně podle tohoto světa, budou uctívat modly a pravého Boha nikdy nepoznají. Matka Ježíše pocházela z rodu a krve Abraháma. Kristus vzešel z rodu Abraháma, to znamená, že ten, kdo se snaží Krista napodobovat, dělá tak také ve víře Abrahámově. Podle těla se tedy Kristus narodil z potomstva Abraháma.

Vtělené slovo znamená, že Slovo přijalo tělo ze svého vlastního rozhodnutí. Neznamená to, že by se božství stalo tělem. Tělem je rozuměn celý člověk s tělem a duší, kterému nic z lidství nechybí, ovšem v případě Krista je počatý ne z žádosti těla, ve kterém se předává zatížení hříchem.¹⁶¹ Tedy Kristus počatý Duchem svatým z vždy neposkvrněné panny Marie není zatížený dědičným hříchem, který je důsledkem hříchu spáchaného prvním člověkem Adamem v rajske zahradě. Narození Krista proběhlo úkonem Ducha svatého a se souhlasem Panny Marie. Maria, matka Ježíše, ze které se Ježíš narodil, počala jako panna, neporušenou pannou vždy zůstala a jako panna zemřela.¹⁶² Pokud je psáno, že činnost početí jde na vrub Ducha svatého, tak v tomto případě se jedná o dar Boží, který není menší, než je Jeho dárce, ale je tomuto dárci roven. Duch Boží není menší, než je Otec a Syn, činnost jednoho není možné zcela oddělit od celé Trojice, od toho, kdo obdaroval, nebo od toho, kdo učinil darem sebe.

Kristus není tedy synem Ducha svatého, ale je synem Boha Otce a Panny Marie. Pokud Bůh tvoří něco, to něco tvoří celá Trojice – Bůh Otec, Syn a Duch svatý vycházející

---

¹⁶⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 2 (s. 355).

¹⁶¹ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 34 (s. 101).

¹⁶² Vopřada David, *Svatý Augustin: vánoční promluvy / David Vopřada. Promluva, 186 s.*, Praha: Krystal OP, 2015, s. 137.

z Otce a Syna.¹⁶³ Tělem vzniká Kristus z panenské matky a činu Boha a to, co je v ní, počato je dílem Ducha svatého. Příklad s tímto činem Boha je příklad stvoření světa Bohem Otcem. Přitom se neříká světu syn nebo že se svět narodil z Boha. Říkáme, že svět byl Bohem učiněn. Tak tedy Kristus je synem Panny Marie a nenarodil se z Ducha svatého jako z otce tak, jako se narodil z Marie jako matky. Augustin dává také příklad narození člověka z Ducha svatého, kdy se rodí nový člověk při křtu z vody a Ducha. Křtěnec se nestává synem vody a Ducha, ale je synem zaslíbení. Zrovna jako syn pekla není rozen peklem, ale pro peklo se připravuje, kdežto synové zaslíbení se ve křtu chystají na bytí v království zaslíbenému. To je slíbené Boží království na věky.¹⁶⁴ Tedy prostřednictvím Ducha svatého je lidství přijaté z Marie Panny, ne jako jeho syn, ale Jeho prostřednictvím a pouhou milostí v samém počátku jeho existence je Kristus přijatý v jeho přirozenosti samým Bohem. Tedy člověk Kristus je od počátku spojen v takovou jednotu osoby, že se tentýž jedinec nazývá Synem Božím a zároveň je nazýván synem člověka. Proto také přijatá přirozenost se stala samou milostí, ve které není hřích – ani žádný hřích není v této přijaté osobě přípustný. Pokud Kristus není zrozen milostí, ale je samou milostí v osobě jedné samé, tak v této jednotě osoby není možný žádný hřích. Přesto bylo Jeho tělo prohlášeno za tělo hříchu, aby bylo přineseno v duchu Starého zákona v oběť za hřích, jak říká apoštol:

„Na místě Kristově vás prosíme, dejte se smířit s Bohem!“ A následuje: *„Toho, který nepoznal hřích, kvůli nám učinil hříchem, abychom v něm dosáhli Boží spravedlnosti.“*

V oběti v Kristově těle je vyneseno ne Jeho hřích, ale hřích náš, podoba těla hříchu našeho je obnovena v těle Kristově vzkříšeném, i když On sám ve hříchu nikdy nežil, protože nebyl počat úkonem rodičů v našem starém těle hříchu.

---

¹⁶³ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 38 (s. 104). Jednota *essentia* v Trojici – co koná Syn, a to je vtělení, nekoná Otec nic, co by nekonal i Syn a Duch Svatý, a Syn nekoná nic, co by nekonali i Otec a Duch, a Duch nedělá nic bez Otce a Syna. Vtělení je záležitost celé Trojice, i když se vtělil pouze Syn. Syn je obrazem Otce, bez rozdílnosti a v úplné rovnosti. Kristus je počátkem, ale ne počátkem Otce. Syn je plozený Otcem, Otec je Synovým principem, Kristus je také principem, ale ne Otce. Duch není sám ze sebe, pochází z Otce, je rovný Otcovi, tak jako je Otec roven Synu (vše se děje mimo čas, tedy nyní). Týká se filique: možné banální vysvětlení je u Jn 20, 22 – dýchnutí Syna na učedníky. Je symbolem Ducha vycházejícího i z druhé osoby. Nejsou přeci dva duchové, ale jeden Duch vycházející z Otce i Syna. Syn vychází z Otce, není sám ze sebe, ale má vše od Něj. Duch vychází z Otce, ze kterého Syn má vše. Srov. LICHNER, Miloš. *Príspevok k poznaniu cyrilo-metodejskej teológie: Šprenszenie chápania filique z pohľadu sv. Augustína*. In: LICHNER, Miloš – MARINČÁK, Šimon – ŽEŇUCH, Peter. *Kultúrna identita gréckokatolíkov ve svetle cyrilo-metodského dedičstva I*. Trnava: Dobrá kniha, 2013, s. 14–27.

¹⁶⁴ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce* 39 (s. 105).

Syn Boha nejvyššího, Slovo, které přijalo lidské tělo – a tím je myšleno celého člověka s tělem a celou duší –, je Synem Boha Otce. Pokud je míněno a mluveno o Synu, mluvíme a míníme tímto samým i Otce a Ducha svatého. V případě Boha se nejedná o tři složená dobra, ale o jednoho dobrého Boha. Syn se nazývá Synem vzhledem k Otcí, ale není Otcem, Duch svatý není Otcem ani Synem, ale jedná se o tři osoby. Pokud by to takto nebylo, byl by ve své podstatě složený a tím nejednotný, jednoduchý a proměnný.¹⁶⁵

Skrze tohoto Boha a tímto Bohem bylo stvořeno všechno, co je. To, co je stvořené, není jednoduché, a tím pádem není neproměnné. Pokud stvořené dosáhne jisté neproměnnosti, je to participací na Bohu, který je jednoduchý, a tím pádem také neproměnný. U jednoduchých stvořených věcí je něco jiného podstata a vlastnost. Pokud se píše o Duchu moudrosti jako o mnohonásobném (Mdr, 7,22), jedná se o mnoho moudrosti, kterou v sobě Duch svatý má a kterou moudrostí je on sám¹⁶⁶ a kterou je On jediný. Pokud se píše o Synu, skrze kterého bylo všechno stvořeno, znamená to, že o stvořeném světě vše věděl, na nic nového, co by v něm nebylo, není možné v budoucnu u Něho přijít.¹⁶⁷

Pokud tedy Slovo přijalo člověka, není tím myšleno, že v člověku Slovo doplnilo to, co se nazývá moudrostí, a tím z Ježíše udělal mudrce. Celý Bůh přijal celého člověka a tento člověk se stal nositelem Boží moudrosti jako osoby. Pokud nazýváme hlavou církve onoho člověka, jehož přijetím se Slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi, ostatní svatí se stávají jeho tělem a jednotlivými údy tohoto těla. Tělo církve vnímá soustředěně ve své hlavě zrakem, sluchem, čichem, chutí a hmatem v ostatních údech pouze hmatem. Hlava církve je nahoře a tím ukazuje svoji nadřazenost a úlohu vést celého člověka. Toto tělo církve je jako každý člověk oživováno Duchem. To také znamená, že člověk Ježíš Kristus byl přijatý Slovem v jiné kvalitě a vznešenosti, než jsou přijati ostatní svatí, a to pokud je Ježíš hlavou společenství církve. Pravdou je tedy, že o duchovních duších lze říci, že mají v sobě Slovo Boží, skrze něž je všechno

---

¹⁶⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 10 (s. 363).

¹⁶⁶ LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície, 5. Homília*, 11, s. 303. Persofinikovaná Moudrost byla ve Starém zákoně osobou, která umožňovala správný život člověka. Podle Augustina je veliké tajemství přítomnost této moudrosti jako Moudrost proroků a svatých, která způsobila spásu mnohých ještě před příchodem vtěleného Slova. Moudrost měla ve Starém zákoně za poslání být s člověkem a dělat z něho přítele Boha a andělů. Moudrost, jako někdo, kdo není člověk, je jiné přirozenosti. V plnosti času jejím posláním bylo, aby Slovo se stalo člověkem. Moudrost a Slovo jsou konstituční prvky spásy SZ i NZ.

¹⁶⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XI, 10 (s. 365).

stvořeno, ale pravda není, že o komkoliv jiném lze říci, že u nich se stalo Slovo tělem a přebývalo mezi námi. To lze říci pouze o Pánu Ježíši Kristu, který ve své církvi se svými věrnými setrvává až do konce časů jako jejich hlava, ve které jsou všichni věřící soustředěni.¹⁶⁸

5.4. Kněz

S rolí prostředníka mezi člověkem a Bohem velmi úzce souvisí Ježíšova role kněze. Kněz totiž vykonává prostřednictví mezi Bohem a lidmi, které kněz zastupuje před Bohem, který mu tuto roli kněze propůjčil nebo udělil. Kněz umožňuje provádění komunikace s Bohem a také po pádu člověka do hříchu za tento hřích přináší oběť na odpuštění trestu za tento hřích. Bohoslužba nebyla v Ráji potřebná,¹⁶⁹ alespoň není o ní zmínka v Písmu. První bohoslužba je vedená až po spáchání prvního hříchu Adamem. Tuto bohoslužbu, první, o které je zmínka v Písmu, provádějí bratři Kain a Ábel, jeden správným způsobem a bohulibě, tu konal Ábel, druhý bohoslužbu konal neupřímně a nedobře, to byl jeho starší bratr Kain. Bohoslužbu lze tedy vykonávat dobře, nebo špatně. Komunikace s Bohem ještě v době Kaina a Ábela probíhala napřímo a bezprostředně. Vždyť Bůh napomíná Kaina bez prostředníka, ovšem Kain stejně na slova Boha nedbal a své smýšlení nenapravit.

Zpět k roli kněze u Krista jako prostředníka mezi lidmi a Bohem. Pokud je Kristus člověkem, může být prostředníkem a knězem, pokud je však Slovem, není prostředníkem, protože je roven Bohu.¹⁷⁰ „*On vlastní Syn Boha, sám sebe obětoval a přitom nedbal, že je rovný Bohu. Stal se služebníkem a byl poslušný až k smrti a to smrti na kříži.*“ (Flp, 2,6) „*On jediný mezi mrtvými svobodný, má moc život dát a má moc si jej zase vzít.*“ (Jn, 10,18)

Tedy Kristus přinesl sám sebe jako zástupnou oběť za hřích člověka, a to tím způsobem, že tento zákrok Boha ve prospěch člověka chtěl. Je tedy knězem i obětí vítěznou, obětí

---

¹⁶⁸ Srov. Svatý Augustin. *O křesťanském boji*, XX, 22 (s. 166).

¹⁶⁹ LICHNER, Miloš. *Teologická analýza diela De correptione et gratia a možnožné nové chápanie problematika milosti*. In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1, s. 48. Vlastní Bohoslužba v Ráji spočívala v udělení milosti Adamovi, v udělení milosti neodvrátit se od Boha. Bohoslužba měla mít podobu pokory před Hospodinem, aby člověk chválil Boha, a ne sebe. Jinými slovy, lidé měli vyznávat pravdu o Stvořiteli, že on je jediný Bůh spravedlivý a Pravda sama. Adam měl v žití tuto ctnost pokory pěstovat. Pokora tedy podle Augustina není nutností následkem hříchu, ale pochází z ráje a je chválou Boha od člověka, že stvořitel je Bůh a že stvořil člověka.

¹⁷⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XXI, 25 (s. 372).

smírnou a tímto svým prostřednictvím v oběti z lidí v otroctví ubohosti dělá syny Nejvyššího a dědice věčné blaženosti.

Ježíš je ten, který jediný přináší bohulibou oběť, a to sebe sama. Všechny starozákonné oběti byly náznakem této budoucí oběti za hřích. Staré oběti totiž neodpouštěly hřích, ale o hříchu svědčily těm, kdo je přinášeli, a těm, za koho byly přinášeny. Ježíš Kristus sám vymazal naše hříchy svou vlastní obětí sebe na kříži. Pokud se tato zvěst dostane k člověku, že je vymazán jeho hřích v této Kristově oběti, je povinností takto poučeného a chápajícího člověka nevracet se ke starému způsobu života ve světě. Augustin tuto záležitost odejmutí ze světa a žití v novém způsobu bytí udává v příkladu příchodu pohanských mudrců k novorozenci Kristu, kteří po setkání s Kristem jsou Bohem ve snu vyzíváni k nenávratu k Herodovi, tedy k odejítí od starého pohanského života.¹⁷¹

5.5. Obec oslavená po Kristu

Obec oslavená sestavená ze svatých lidí a je přidružená k svatým andělům přebývající ve věčné blaženosti u Boha, ze kterého tuto blaženost dostává, a to již v nemožnosti o tuto blaženost přijít nebo tuto blaženost jiným způsobem umenšit. V nebi není žádný zlý, nemůže z nebe žádný odpadnout od té doby, kdy dobrý Bůh rozdělil dobré anděly od těch zlých. Ty zlé svrhl do temné propasti podsvětí a dal je střežit, aby byli tito zlí andělé na konci času spolu se svými následovníky z řad lidí odsouzeni do věčného trápení.

Zakladatelem Boží obce, která je nyní složená z andělů a lidí, je Bůh. Andělé pobývají v Boží obci od počátku, co byli stvořeni, a po pádu těch zlých jsou si ti dobří andělé jisti svým bytím z Boha a u Boha. Lidé jsou fyzicky přičleněni k této andělské Boží obci po provedení vtělení Slova a přijetí lidské osoby Kristem, to je po jeho oběti kříže a usmíření člověka s Bohem v okamžiku vítězné oběti kříže. Do té doby nebylo možné, aby zlí lidé přebývali v již utvořené Boží obci svatých. Výrazem zlí lidé je myšleno to, že i přes svou spravedlnost před Hospodinem ještě nebyla faktická možnost přebývání u Boha kvůli zkažené lidské přirozenosti, která nešla jiným způsobem napravit, nežli zásahem Boží milosti skrze Krista, a skrze tohoto Krista lidská přirozenost byla obnovena jako celek člověka.

---

¹⁷¹ Vopřada David, *Svatý Augustin: vánoční promluvy / David Vopřada*. Praha: Krystal OP, 2015, s. 258.

Starozákonní spravedliví lidé tedy museli být v očekávání osvobozujícího zákroku od Bohočlověka Ježíše Krista, který je jediným prostředníkem lidské spásy. Tuto spásu nikdo jiný není schopen provést, jedná se výlučnou schopnost toho, kdo je zároveň člověk a zároveň Bůh v jednotě jedné osoby.

Přebývání člověka ve společenství andělů je možné, pokud v těchto lidech není zlo, jak bylo již řečeno. Člověk rozený již zatížený dědičným hříchem nemůže mít společenství se svatými v nebi, jelikož jeho přirozenost ani po křtu není zcela napravena, a pokud je uschopněn k přebývání s Bohem a u Boha, jedná se o milost pocházející od toho, kdo jediný může tuto milost dát a dává. Toto se týká tedy také již i novozákonních spravedlivých lidí, protože přirozenost člověka je neustále zasažena, potřeba obnovy je stále aktuální.¹⁷²

Blaženost těchto všech svatých lidí, kteří jsou milostí boží u Boha, je ovšem jistě vyššího řádu, než byla blaženost prvních lidí v Ráji. Lidé v Ráji byli blažení, nestárnoucí, bez viny, ale neměli jistotu setrvání v tomto stavu, ve kterém se nacházeli. Jistota těch, co jsou nyní u Boha na věčnosti, je založena na nemožnosti odklonu od dobra. Tuto jistotu první lidé neměli, ti si jistí svým neodpadnutím od dobra nebyli.¹⁷³

5.6. Obec putující po Kristu

Křest

„Všichni, kteří jste byli v Kristu pokřtěni, Krista jste oblékli.“ (Gal. 3,27)

Výrok pro připodobnění Kristu v těch, kteří jsou na to předurčení: *„Pro připodobnění k obrazu Syna Božího.“ (Řím, 8,29)* Ve křtu je odpuštěn prvotní hřích a je obnovována identita člověka postupným způsobem cestou připodobnění se Kristu.¹⁷⁴ Platí to jistě o výroku: *„Nepřipodobňujte se tomuto světu, ale přeměňte se obnovou své mysli.“*

---

¹⁷² LICHNER Miloš, De fide et operibus – O viere a skutkoch, Augustinovo hladanie teologickej harmonie v roznorodosti textov Svätého Písma. In NEMEC, Rastislav – LICHNER, Miloš – CHABADA, Michal – ANDOKOVÁ, Marcela, *Pluralita myslenia v tradícii krasťanského staroveku a stredoveku*. Trnava: Dobrá kniha, 2014, str. 57–58. Jediný člověk, který obnovu nepotřeboval, byla a je Boží Matka, která je bez hříchu počatá. Ostatní lidé, a to dokonce i po provedení křtu, jsou do konce svých dní na zemi nuceni neustále bojovat se zlými náklonnostmi a pokorně požadovat Boží pomoc. Augustin totiž odmítá koncept lidské bezhříšnosti, tuto nauku precizoval v kontaktu s dobovými herezemi, jako je například Pelagianismus a další.

¹⁷³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XXI, 12 (s. 366).

¹⁷⁴ LICHNER, Miloš, *Kontextuálny pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustina*, s. 150. Křest ničí podstatu dědičného hříchu, ovšem zůstává duchovní slabost (*infirmetas*). Tato slabost se umenšuje Božím milosrdenstvím, tato milost je člověku Bohem projevována bezzáslužně.

(Řím, 12,2) Křesťan se nemá připodobňovat tomuto světu, ale v přijaté pravé identitě člověka ve křtu má vrůstat do Kristovy podoby, a to postupně; jedná se o cestu ctnosti končící v nebi, kde bude naše podoba s novým Adamem dokonána. Tato podoba Krista se může týkat vnitřního člověka nebo (a to jistě nastane) naprosté podobnosti vzkříšeného těla při posledním soudu v podobě Kristova těla budou všichni přítomni v tento den u soudu, jedni určeni ke spáse a druzí k trestu, ale již k trestu věčnému.

Ve křtu je nám tedy vymazána skvrna prvotního hříchu, ta poskvrna, kterou jsme zdělili prostřednictvím plazení od svých rodičů. Ve křtu je odpuštěn tento prvotní hřích prarodičů celého lidského rodu, ale i všechny další získané hříchy. Ale každý člověk, ať je sebe spravedlivější, potřebuje nadále úkon odpouštění hříchů, jelikož už Boží dítě žije tento smrtelný život a je v zápase se smrtí. K tomuto vlastnění hříchu dochází faktem pobytu ducha v těle, které je podrobno zkáze. Podle Augustina tedy platí, pokud některý svatý žijící v těle řekne: „*Jsem bez hříchu*“, tak i kdyby dodržoval svatý život, vlastně nevědomky lže.¹⁷⁵

Křesťan u všedních hříchů je schopen dosáhnout odpuštění při každodenní modlitbě Otče náš.¹⁷⁶ Jediná zábrana, ta největší, je mít v nenávisti svého dlužníka (druhého člověka). Pokud existuje tato nenávist, tak podle Augustina všechny ostatní kající skutky a boj křesťanského válečníka vyjdou vniveč. Odpuštění těžkých hříchů je dáno exklusivně do kompetence katolické církvi jejím zakladatelem Ježíšem Kristem. Křesťan i po spáchání těžkého hříchu může být i oddělen od těla Kristova. V rámci katolické církve má možnost dojít odpuštění těchto hříchů nebo hříchu. Příslušná autorita stanoví délku pokání za zločin, aby se zadostiučinilo v církvi. Mimo církev není možné dojít odpuštění těžkých zločinů, neboť pouze ona církev dostala záruku Ducha svatého, bez nějž se žádné hříchy neodpouštějí.¹⁷⁷

Křest je činnost apoštolů, kterou poskytují již věřícím¹⁷⁸ na základě příkazu Pána Ježíše Krista: „*Ježíš přistoupil, promluvil k nim a řekl: ‚Byla mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy, učňte ze všech národů učedníky a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat vše, co jsem vám předeepsal.‘“* (Mt, 28,18nn)

---

¹⁷⁵ Srov. Svatý Augustin. *Enchiridion, Příručka o víře, nádeji a lásce*, 64 (s. 301).

¹⁷⁶ Vopřada David, *Svatý Augustin: Promluvy o modlitbě Páně / David Vopřada*. Praha: Krystal OP, 2019, s. 61.

¹⁷⁷ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 65 (s. 118).

¹⁷⁸ LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. Aurelius Augustin. In: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície, prolog díla De Trinitate, epištola 174, I, 4, s. 299*. Počátek vymanění ze z omylů a bludu vidí Augustin ve víře ve zjevenou Pravdu, víru si cení více jak poznání, které víru následuje.

Křest je dán jako vstupní brána k učení církve a užívání prostředků spásy, které má katolická církev v plnosti. Ve křtu člověk podstupuje v Kristu smrt hříchu na kříži, jedná se o moment odpuštění hříchu. Tak, jako se v Kristu uskutečnila skutečná smrt, jsou křtenci skutečně odpuštěni hříchy.¹⁷⁹ Pokud křest nastává v dospělosti, jsou křtenci odpuštěni i všechny nasbírané hříchy, jejichž původcem je prvotní hřích, ze kterého všechny hříchy pocházejí. Ve křtu jsou odpuštěny i ty hříchy, ze kterých by podle lidského soudu neexistovala možnost odpuštění.¹⁸⁰ Pokud jsou tedy odpuštěny všechny hříchy, proč jsou křtěny i malé děti? Vždyť malé děti ještě skutečných hříchů nemají?¹⁸¹ Otázka je spíš položena, proč by malé děti neměly zemřít hříchem? Vždyť každý člověk dědí hřích od Adama, od něhož začal veškerý hřích a tato zátěž odsouzení ke smrti je jim předávána při vzniku jejich života. Pokud ve křtu umíráme ve starém těle hříchu spolu s Kristem, který vstal k životu, tak i my máme v novém Kristově těle vstoupit na cestu nového života.¹⁸² Vždyť ten, kdo zemřel, je již vysvobozen z moci hříchu. Jak samotným aktem smrti, tak i účastí na Kristově vstání z mrtvých, kdy v těle bude žít u Boha, a to skrze Ježíše Krista, který první v těle skutečně vstal.¹⁸³

Tedy křtem je plněno Kristem dané nařízení o provádění tohoto úkonu apoštoly. Druhým úkolem daným při jeho nanebevstoupení je v předávání nauky pohanským národům, ale i upevňování nauky uvnitř obce Boží.

Zajímavé je v tomto bodě vyzařování samotné identity církve, od které odstupují všechny hereze, se kterými církev zápasí od svého prvopočátku.¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 52 (s. 110).

¹⁸⁰ Srov. Svatý Augustin. *Kázání ke katechumenům o Vyznání víry*, VI, 15 (s. 76). „Cokoliv jsi udělal, zabil jsi snad Krista? Nic totiž není horší než tento čin, protože není nic lepší než Kristus. Židé jej přece zabili, ale mnozí z nich v něj potom uvěřili a pili jeho krev.“

¹⁸¹ Srov. LICHNER, Miloš, *Kontextuální pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustina*, s. 141. Augustin se přiklání k udělení křtu dětí po narození i vzhledem k liturgické praxi africké církve, argument: „*Svědectvím je matka věrně pospíchající do chrámu s dítětem, aby bylo pokřtěné.*“ Jedná se o hlas věřících (vox populi) ve prospěch udělení křtu nezávisle na neexistenci získaných hříchů u novorozence. Pozn. aut.: Matka sama ukazuje na svém postoji ke křtu dítěte pokoru vůči udílené milosti ve křtu.

¹⁸² ANDORKOVÁ, Marcela, *Rečnické umenie sv. Augustina v kázňach k stupňovým žalmom*. 1. vydání. Bratislava: Iris, 2013, s. 9. „*Představ si, že jsi voják. Když máš znamení svého vojevůdce v rámci vojska, tvoje služba je bez jakýchkoliv problémů. Ale jak máš křest a jsi mimo vojska, nejenže takové znamení není k užítku, ale ještě pro něj budeš potrestán pro dezerci.*“ (původní citace: *Tract. In Ioh. Eu.* 6, 15, CCL 36, s. 61). Křest sám o sobě nestačí pro spásu, ale pobyt ve stavu milosti v rámci obce sice putující, ale určené k záchraně ano.

¹⁸³ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 52 (s. 111).

¹⁸⁴ Srov. Svatý Augustin. *Kázání ke katechumenům o Vyznání víry*, VI, 14 (s. 76).

Církev

Existence církve je mnohokrát a jasněji předpovězena, než je předpovězena existence Krista Spasitele. Podle Augustina je mnohem namáhavější vidět předobraz Krista v obětovaném Izákovi než předobraz existence vyvoleného národa, kterého bude počet jako hvězd na nebi v příslibení Abrahámovi. Existence církve se neváže pouze na novozákonní dobu, ale v Augustinově podání církev existovala i v počtu vyvolených Božích spravedlivých, jak v rámci židovského národa, tak i v počtu všech spravedlivých lidí starozákonní doby. Jedná se o participaci na Abrahámově víře: *Ecclesia ab Abraham*, ale i v zaslíbení Ábelovi: *Ecclesia ab Abel*.¹⁸⁵

Boží obec putující po tomto světě není zcela bez výjimky totožná s viditelnou církví.¹⁸⁶ I mezi pokřtěnými jsou lidé, kteří spásy nedojdou.¹⁸⁷ Asi nejlepší příměr je u Augustina uveden v příkladu, jaký má křesťan základ. Jestli základem lidského života je Kristus, nebo jiné věci. Pokud by například při posledním soudu byl katolický křesťan shledán, že dával přednost lásce k pozemským věcem nedovoleně a miloval pozemsky, nebude spasen. „*Kdo miluje otce nebo matku více než mne, není mne hoden; a kdo miluje syna nebo dceru nade mne, není mne hoden.*“ (Mt, 10,37) To znamená, že pokud někdo miluje i tělesně a vážně někoho jiného, ale ne tak, aby jej miloval více než Krista, tak bude spasen. Pokud dá přednost těmto pozemským věcem, je zavržen.¹⁸⁸ To samé platí samozřejmě i u manželky a náklonnosti k ní, i když se jedná o dovolený způsob náklonnosti, ale přednost Kristu je platná i zde. Tuto záležitost je třeba podle Augustina mírně upřesnit.¹⁸⁹ Pokud katolický křesťan miluje svoji manželku v chorobné

---

¹⁸⁵ Srov. LICHNER, Miloš, *Kontextuální pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustína*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2015, s. 155–156. Dále srov. Sv. Augustin, *Starostlivosť, ktorú máme preukazovať zosnulým*. Překlad, monografická studie, poznámky a indexy LICHNER, Miloš. Trnava: Dobrá kniha, 2020, str. 32. Duše zemřelých jsou součástí církve.

¹⁸⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 47 (s. 233). Platí i o lidech mimo viditelnou církev, kteří přitom jsou občany Boží obce, například starozákonní Job a další; nebo pohanská věštkyně Sibilla prorokující Krista. Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XVIII, 23 (s. 204).

¹⁸⁷ LICHNER Miloš, *De fide et operibus – O viere a skutkoch, Augustinovo hľadanie teologickej harmonie v roznorodosti textov Svätého Písma*, str. 48, 54–58. Smíšení dobrých a zlých v církvi je jeden z atributů pravosti katolické církve. Oddělení kroužku od zrna, ryb dobrých a špatných, dojde až při soudu.

¹⁸⁸ LICHNER Miloš, *De fide et operibus – O viere a skutkoch, Augustinovo hľadanie teologickej harmonie v roznorodosti textov Svätého Písma*, str. 43–53. Jasně stanovisko očistování ohněm u křesťana bylo vyslovené při příležitosti kontaktu s názory těch křesťanů, kteří prosazovali přijetí i veřejného hříšníka do katolické církve s odůvodněním pozdějšího možného napravení takto rozhodnutého člověka nadále dodržovat Boží přikázání i v momentu udělení křtu. Augustin nedoporučoval křest hříšníka, pokud se z hříšníka nestal kající. Základem spásy tedy není jenom křest, ale život podle Krista a v Kristu jako životního základu křesťana.

¹⁸⁹ Pozn. aut.: Augustin byl i biskupem, a měl tedy na starosti pastorační starostlivosť o věřící ve své diecézi i v konkrétních „všedních“ věcech.

žádostivosti a smyslně jako pohané, tak i toto je připuštěné jako věc odpustitelná. Pokud takovýto křesťan má za základ Krista a nedává takové náklonnosti přednost před Kristem, i když na tomto základu Krista staví ze sena a slámy, bude spasen skrze oheň. Takový oheň může být na tomto světě ovdovění nebo jinak podstoupená ztráta tohoto objektu žádostivosti.¹⁹⁰ „*Jestliže dílo na tom základě postavené přetrvá, obdrží dělník mzdu; shoří-li mu dílo, utrpí ztrátu; on sám bude zachráněn, ale jako by prošel ohněm.*“ (1. Kor, 3, 14n)

Podle Augustina lepší je podstoupit patrně tento oheň na tomto světě než trpět bolestmi ztráty nezřízenosti na věčnosti na místě k tomu určeném a tam být očišťován od nezdravé vázanosti k časným věcem.¹⁹¹

Církev dále hlásá Boží slovo, je hlasatelkou a znamením přítomnosti Boží milosti pro všechny lidi. „*Ale slovo Tvé, Pane, jest pramen věčného života a nepomine; a abychom se od Tebe nevzdálili, zadržuje nás, volajíc: „Nepřipodobňujte se tomuto světu.““* (Řím, 12,2)¹⁹² Pokud tedy člověk věřící je účasten na církvi Kristově, je odtržen od mentality tohoto světa.¹⁹³ Hodnoty, které tento svět uznává a po nichž baží, jsou pro věřícího prachem, nebo spíše věřící se snaží správně věci vezdejší uspořádat v přirozeném řádu lásky. Augustin připodobňuje vnitřní hnutí (neboli lásky k něčemu) v člověku k divokým zvířatům, která jsou krocena napodobováním svatých hlasatelů živého Krista. Tyto divá zvířata (špatné náklonnosti) zůstávají v člověku, ale již jako krotká a obezřetná sloužící již rozumu v užitečnosti.¹⁹⁴

Prostřednictvím církve také dochází vzhledem k přítomnosti Ježíše Krista¹⁹⁵ k prvnímu vzkříšení z mrtvých. „*Amen, amen, pravím vám, že přichází hodina a jest tady, kdy*

---

¹⁹⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží Obci II*, XXI, 26 (s. 374).

¹⁹¹ Srov. Sv. Augustin. *Starostlivost, kterou máme preukazovat zosnulým*, VII, 9 (Překlad, monografická studie, poznámky a indexy LICHNER, Miloš, s. 113). Tento očišťovací trest nebo ztráta je milostí od Boha, kdy je člověk souzen v tomto světě, aby nebyl odsouzen s tímto světem v okamžiku posledního soudu. Augustin rozlišuje mezi časným trestem (*corripere*) a věčným trestem (*damnare*) s odvoláním na apoštolovo: „*Kdybychom sami sebe soudili, nebyli bychom souzeni. Avšak Pán nás soudí a tak napravuje, abychom nebyli odsouzeni s tímto světem.*“ (1. Kor 11, 31–32)

¹⁹² Srov. Augustinus, Aurelius. *Vyznání*, XII, 21 (s. 498).

¹⁹³ LICHNER, Miloš, *Kontextuální pohled na svíatosť krstu v sermones svatého Augustina*, s. 161.

Podle Augustina je katolický křesťan pouhým poutníkem na cestě do své vlasti, to je u Boha na věčnosti, pokud hledá svůj domov zde na zemi je nutné očišťování od tohoto vázání se na hmotné věci.

¹⁹⁴ Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*. In: AUGUSTINUS, Aurelius. *Říman-člověk-světce*, I, XV, 32–33 (s. 148–150). Věčný zákon nařizuje odvrátit svoji lásku od dočasných věcí a takto očištěnou lásku zaměřit k záležitostem věčným, jinak je jisté, že tyto nižší věci se podle Augustina stávají jakousi součástí duše člověka.

¹⁹⁵ BRUNING, Bernard. *Existuje protiklad mezi komunitním a aktivním životem?* In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1, str. 18. Augustin popisuje církev jak Kristovo tělo. Zmrtvýchvstalý Kristus je

mrtví uslyší hlas Syna Božího a kteří ho uslyší, živi budou. Jako má totiž Otec život sám v sobě, dal tak i Synu, aby měl život sám v sobě.“ (Jan, 5,25n) Slyšení hlasu Syna Božího znamená uposlechnutí, dále uvěření Jeho hlasu a zajisté vytrvání v tomto stavu víry v toho, kterého slyší, a to až do konce.¹⁹⁶ Pokud mrtví uslyší jeho hlas, jistě to není ten, který je již fyzicky zesnulý, ale jedná se o člověka jako takového, který ještě žije na tomto světě.

První vzkříšení znamená probuzení toho, kdo je mrtev – ne jenom svým smrtelným tělem, ale je mrtev duševně. To jsou všichni lidé, pokud neposlechnou slova toho, který jediný zemřel za hříchy lidí, ač byl sám bez hříchu. Augustin říká:

*„Tedy všichni nevyjímajíc vůbec nikoho zemřeli za hříchy, buďto na hřích dědičný, nebo také na dobrovolný vlastní, buďto nevěděli, co je spravedlivé, nebo to věděli, ale nekonali; a za všechny mrtvé zemřel jediný živý, tj. jediný zcela bezhříšný.“*¹⁹⁷

Toto první vzkříšení se týká lidí, kteří jsou určeni k účasti na věčné blaženosti.¹⁹⁸ První vzkříšení je provedeno skrze křest a je realizováno ve víře a lásce.¹⁹⁹ Druhé vzkříšení se týká všech lidí bez rozdílu v poslední den soudu, kde bude konána spravedlnost.

6. Završení časů v eschatonu

V posledních časech, a to je ten čas, kdy dojde k proměně země a nebe, nadejde událost posledního soudu, kde budou od sebe odděleny s konečnou platností obě obce, obec Boží a obec zavržených. Pořádek událostí, ke kterým dojde v době soudu, je tento:

- příchod proroka Eliáše,
- obrácení Židů,
- pronásledování od Antikrista,
- soud,

---

pramenem našeho společenství, který nás nabádá žít v lásce. Kristus jako hlava, která oživuje celé Tělo, vnímá dění celého těla jak ve vertikálním směru, tak také působí horizontálním směrem a tak oživuje vztahy mezi jednotlivými údy církve. To jsou jednotliví věřící. Totiž platí, že Kristus je oživující duší celého těla a tím celý působí v jednotlivcích jako sjednocující princip svojí účastí, v každém věřícím celý.¹⁹⁶ Srov. Augustinus, Aurelius. *O svobodném rozhodování*. III, III, 6–8 (In: A HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*, s. 200–203). O uschopnění vůle k slyšení, uvěření a vytrvání vůlí ve víře.

¹⁹⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 6 (s. 292).

¹⁹⁸ Srov. Augustin, svatý. *Vyznání*, VI, 3 (s. 142). Augustin katolickou církev vnímá jako matku rodící děti pro Boží království, viditelně se členem katolické církve stává člověk prostřednictvím křtu.

¹⁹⁹ LICHNER, Miloš, *Kontextuální pohled na svatost křtu v sermones svatého Augustina*, s. 162. Realizace víry a lásky je nejlépe umožněna a posilována posvěcováním člověka v rámci společenství církve a účasti na jejích svátostech, v církvi je také přítomna pravda o člověku.

- vzkříšení mrtvých,
- rozloučení dobrých a zlých,
- spálení světa,
- obnova světa.

K tomuto pořádku Augustin se přiklání, ale pořadí může být podle Augustina i jiné.²⁰⁰

6.1. Příchod Eliáše a obrácení Židů

Před vlastním příchodem Krista k provedení posledního soudu je předpovězen příchod proroka Eliáše, který obrátí Židy od tělesného chápání Zákona k chápání duchovního smyslu Zákona. „*Hle, já vám pošlu proroka Eliáše, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a slavný; on obrátí srdce otcovo k synovi a srdce člověka k jeho bližnímu, abych snad při svém příchodu neranil zemi veskrze.*“ (Mal, 4,5n)

Podle Augustina to znamená, že Židé budou rozumět Písmu, jako Písmo chápali jejich otcové, to jsou proroci, mezi které také patřil i Mojžíš. Obrácení srdce synů k otcovi znamená sblížení těchto jmenovaných potomků, kteří Zákon chápali tělesně,²⁰¹ a těch, kteří byli proroci v jejich národu. Nebo je také možné toto chápat jako příklon Židů ke svému bližnímu Kristu, který se stal člověkem a tím naším bližním. Protože Židé pochopí lásku Otcovu k jeho Synu Kristu. Pokud by k tomuto nedošlo, to znamená k příklonu Židů ke Kristu, došlo by k ranění země, což jsou všichni tělesní Židé.²⁰²

6.2. Pronásledování od Antikrista

Před posledním dnem soudu, který nastane v poslední čas, kdy Kristus přijde z nebe, je předpovězena etapa dějin lidstva, kdy budou spravedliví lidé zakoušet pronásledování a útrapy, jakých od začátků nebylo. Podle zjevení sv. Jana k tomuto trápení spravedlivých dojde po obrazném období tisíce let, kdy byl ďábel svázán. „*A uviděl jsem anděla, an sestupuje z nebe, maje klíč od propasti a řetěz ve své ruce. I uchopil draka, toho hada starého, který se jmenuje ďábel a satan; a svázav ho na tisíc roků, uvrhl ho do propasti a zavřel ho a zapečetil shora, aby už nesváděl národů, dokud by neskončilo tisíc let; potom má být na krátký čas rozvázán. A uviděl jsem stolce a ty, kdo na nich seděli, a konal se soud. A duše těch, kteří byli zabiti pro svědectví Ježíšovo*

²⁰⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 30 (s. 337).

²⁰¹ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 28 (s. 331).

²⁰² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 29 (s. 333).

a pro slovo Boží, i těch, kteří se neklaněli šelmě ani obrazu jejímu, ani nepřijali znamení na své čelo či ruku. Kralovali s Ježíšem po tisíc roků; ostatní neožili, dokud by neskončilo tisíc let. Toto vzkříšení je první. Blažen jest a svatý, kdo má účast na tomto prvním vzkříšení. Nad nimi druhá smrt moci nemá, nýbrž budou kněžími Božími a Kristovými a budou s ním kralovat po tisíc roků.“ (Zj, 20,1nn)

Augustin podává následující exegezi textu. Tisíc roků je doba, která nejspíše znamená plnost věku, to znamená doba až k něčemu, co znamená plnost nebo konec. Svržení draka znamená pád zlého anděla do srdcí bezbožných, ve kterých vládne a podněcuje nenávisť vůči svaté církvi. O co víc satan vládne bezbožným, o to míň může svádět a lhát těm, co jsou Kristovi. Zapečetěný shora, aby nesváděl národy, znamená, že má zákaz svádět celé národy, ze kterých národů je tvořena svatá církev. Zapečetěný také může znamenat tajemství, že není známo, kdo patří k obci satanově a kdo nikoli. Potom bude na krátký čas rozvázán, neznámá to, že bude církev zničena nebo poškozena, vždyť platí: „*Zná Pán ty, kdo jsou jeho.*“ (2. Tim, 2,19)²⁰³ Ale bude pokoušena celou odvázanou mocí zlého. Také toto odváznání neznámá, že by po celou tu dobu tisíce let nepokoušel svaté, ale v této poslední době bude svádět a lhát celou svojí mocí. Kdyby nebyl odváznán, nebyla by známa jeho zlobná moc, méně by se osvědčila věrná trpělivost svaté obce. Potom bude zcela zjevné, jaká je moc v nesmírné slávě Vykupitele, svého pomocníka, a jak silného protivníka obec Boží přemohla. „*Kdo vchází do domu silákova, aby mu pobral nádobí, leč prve siláka sváže?*“ (Mt, 12,29) V uvedené větě „kdo vejde do domu siláka, aby mu pobral nádobí, leč prve siláka sváže“ je slovní hříčka ve slově „kdo“. Ten vchází, kdo má moc nad svázaným i rozvázaným.²⁰⁴ V této době pronásledování bude velmi těžké doplňovat řady Boží obce o nové věřící, i když i tato milost obrácení bude jistě uchována a noví bojovníci z řad bezbožníků budou zachráněni milostí Boží.

6.3. Soud

„A viděl jsem mrtvé, velké i malé, i otevřeli se knihy; otevřela se ještě jedna kniha, kniha života jednoho každého; a mrtví byli souzeni podle zápisů v těch knihách, podle svých skutků.“ (Zj, 20,12)

---

²⁰³ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 8 (s. 297).

²⁰⁴ Srov. Tamtéž, (s. 299).

Exegeze textu podle Augustina následuje. První knihy jsou knihy Zákona, ve kterých jsou posvátná nařízení, a druhá neboli ta jedna je osobní záznam každého jednotlivého člověka, jak tato posvátná nařízení uchovával. V okamžiku bude člověk vidět ve své mysli všechny svoje skutky, dobré i zlé, aby ho svědomí buď obvinilo, nebo ho svědomí omluvilo – a tak budou souzeni všichni v jednom čase.

Dále je uvedeno: „*Moře vydalo mrtvé, kteří v něm byli, a smrt i podsvětí vydaly své mrtvé, které v sobě chovaly.*“ (Zj, 20,13) Mořem je vykládáno místo, které znamená tuto zemi. V čase soudu tedy vydá tato země ty, co budou v čase soudu ještě přítomni na světě v těle, tedy nezakusí tělesné smrti jako takové.²⁰⁵ Pokud je řečeno o těchto lidech, že jsou mrtví, platí Kristovo prohlášení o lidech, i když jsou dobří: „*Neboť jste mrtvi a život váš je skryt s Kristem v Bohu.*“ (Kol, 3,3) A když mluví k lidem, kteří jsou zlí: „*Nech mrtvé pochovávat jejich mrtvé.*“ (Mt, 8,22)

S živými lidmi pobývajícími na zemi jsou k soudu povoláni i ti, co již tělesnou smrt zakusili, a tito jsou rozděleni na ty, co jsou již v pekle, a na ty, kteří v pekle nejsou a pobývají u Všemohoucího.²⁰⁶ To je řečeno ve slovech: „*A smrt i podsvětí vydaly své mrtvé.*“ U Všemohoucího již pobývají ještě před soudem ti, co patří k obci svatých. K této obci byli přičleněni i starozákonní svatí po prolítí krve beránka, smírcí oběti za hřích. Tito svatí starozákonní lidé nemohli pobývat v nebi do té doby, než byla oběť vykonána. Pobývali sice v pekle, ale zcela odděleni od zavržených s jejich tresty a mukami v tomto místě mučireň. Z tohoto místa byli vyvedeni Spasitelem a byli usazeni v blízkosti Otce, s Nímž se věčně radují. Novozákonní věřící již toto dočasné místo v pekle ani neznají.

Soud tedy spočívá v dostavení se k jednání ve vzkříšeném duchovním těle před Boha a skrze Syna bude provedena spravedlnost spočívající v rozdělení na svaté, ti mohou jít do věčné blaženosti na místo jim připravené od počátku světa, a na ty, které čeká věčné zavržení.

6.4. Vzkříšení mrtvých

Člověk jako celek má v současnosti tohoto světa tělo a duši v jakosti těla chovajícího oživující duši. Tato těla se podle Augustina nazývají živočišná, protože nemají ještě

---

²⁰⁵ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 18 (s. 311).

²⁰⁶ Srov. Svatý Augustin. *Vavřincova příručka o víře, naději a lásce*, 109 (s. 144).

v dominanci oživujícího ducha. Ta druhá těla určená ke vzkříšení z mrtvých budou masité podstaty, ale díky připodobnění se ke Kristovu zmrtvýchvstalému tělu nebudou těžkopádná a nebudou podléhat žádnému porušení.²⁰⁷ Ne že by nebyla stvořena ze země, ale jejich podstata bude taková, aby mohla obývat nebe. Bude tedy změněna jejich jakost tak, aby toto nebe mohla obývat.²⁰⁸ „*Rozsévá se v porušitelnosti, vstane v neporušitelnosti, rozsévá se v potupě, vstane ve slávě; rozsévá se v slabosti, vstane v síle; rozsévá se tělo živočišné, vstane tělo duchovní.*“ (I. Kor, 15,42nn)

První člověk Adam měl tělo živočišné a tím také všichni jeho synové mají těla živočišná. Poslední Adam má tělo duchovní a tím je Kristus, který již vstal z mrtvých tak, aby již nemohl zemřít. Tím, že Kristus přijal tělo skutečného člověka, narodil se z ženy, pobýval zde na zemi ve skutečném těle z masa a kostí a v tomto těle byla přijatá celá osoba člověka, je umožněno, aby všichni lidé vstali z mrtvých v podobě toho, který již z mrtvých vstal a pobývá v nebi.²⁰⁹

Historie těla je taková, že člověk měl tělo živočišné od počátku svého stvoření a toto živočišné tělo nemělo poznat smrt, pokud by Adam neodpadl od Boha. Toto tělo již v trestu smrti za hřích přijal druhý Adam, to je Kristus, a svým zmrtvýchvstáním se stal prvním tělem, které je již duchovní. A v tomto těle již oslaveném se všichni lidé dostaví k životu na věčnosti. Taková je kvalita člověka, být tím, kdo žije na věčnosti v těle, a to zásluhou druhého Adama, který nahradil prvního, který zemřel bez možnosti vstát z mrtvých sám o sobě.

6.5. Rozloučení dobrých a zlých

Podle svatého Augustina je podle vykonaného soudu, který proběhne po posouzení skutků vykonaných za života člověka, a pokud je zapsán tento člověk od Stvořitele v knize života, tak tento svatý omilostněný Boží spravedlností bude určen k pobývání na lepším místě, než byly stará země a nebe. Tato země a nebe vezmou za své a bude vytvořena země a nebe takové kvality, aby byly přiměřené kvalitě duchovních nesmrtelných těl člověka. „*A viděl jsem nové nebe a zemi novou. Neboť první nebe a země pomínuly a moře již není.*“ (Zj, 21,1) Ve slově moře je značen patrně zánik tohoto světského hmotného moře, nebo je ve významu, že již tohoto hmotného světa,

---

²⁰⁷ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XXII, 13–21 (s. 408–416).

²⁰⁸ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XIII, 22–23 (s. 439–443).

²⁰⁹ Srov. Svatý Augustin. *O křesťanském boji*, XXV, 27 (s. 169).

jak jej dnes známe, není. Protože mořem je míněn tento svět zmítaný zmatkem a vířením tohoto smrtelného života.²¹⁰

V případě posouzení skutků u člověka, kdy je shledán k zavržení a v údělu spolu s padlými anděly, je trest člověka a zlých andělů popsán: „*A Ďábel, který je sváděl, byl uvržen do jezera ohně a síry.*“ Dále je uvedena trochu nezřetelná záležitost: „*Tam, co i šelma a nepravý prorok.*“ O lidech je již zcela zřetelně připojeno: „*A o kterých se shledalo, že nejsou zapsáni v knize života, byli uvrženi v ohnivě jezero.*“ (Zj, 20,15)

Knih života není něco, co pomáhá Bohu, aby nic nezapomněl, a tím u Něho nedošlo k zmýlení se v záležitosti života člověka, ale je to záležitost předurčení každého omilostněného člověka, kterému bude dát věčný život.²¹¹

Po takto provedeném posledním soudu a po konečném oddělení dobrých²¹² od zlých již nebude možné změnit úděl jedněch i druhých. „*Chval, Jeruzaléme, Hospodina, chval svého Boha, Sione; vždyť upevnil závory tvých bran, požehnal tvým synům v tobě, on, jenž učinil tvým koncem pokoj.*“ (Žl, 146, 12nn)

Úděl svatých je tedy dobro, které se nazývá pokoj, nebo také věčná blaženost – tento stav již bude konečný a neměnný. V tento čas bude platit:

„*Aby byl Bůh všechno ve všem.*“ (1. Kor, 15,28)

Závěr

Dílo, které Augustin sepsal a které nazval *O Boží obci*, je dílo, které uceleně popisuje dějiny člověka putujícího zde na zemi. Je psáno z pohledu antického člověka nacházejícího se uprostřed změn, které ve 4. (resp. 5.) století po Kristu probíhaly. Dílo popisuje dvě obce tvorů obdařených rozumem, kteří vedle sebe koexistují a jsou určeny v předzvěděni samotného Boha, který si některé lidi chystá k oslavě a druhé ponechává ve volném způsobu života, které vede člověka v jeho porušené přirozenosti k odklonu od Boha. Jedna skupina lidí sebe sama zapře a i přes svoji narušenou přirozenost vyzná

---

²¹⁰ Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 15 (s. 308).

²¹¹ Srov. Tamtéž, (s. 309).

²¹² Srov. Augustinus, Aurelius. *O Boží obci*, XX, 16–18 (s. 309–312). Nyní již dobří jsou zcela správně nazváni dobrými, jelikož jsou omilostněni definitivním způsobem od Hospodina, a to pokud se jedná o člověka. U andělů je již rozdělení jisté od počátků. Dobří jsou lidé jak ti, co již jsou dobrými u Boha, tak i ti, co smrti nezakusili na svém těle a k Bohu přistoupili v již v duchovém těle u příležitosti posledního soudu, aniž by před tímto soudem patně museli zesnout.

Boha jako svého Tvůrce. Druhá skupina lidí i přes poskytnutou milost Boží Boha zapře a sama sebe uctívá, nebo se dokonce klaní sobě nižším stvořeným věcem.

Písmo, ze kterého Augustin vychází, se skládá z části Starého zákona a Nového zákona. Starý zákon připravuje příchod Nového zákona, ve kterém je Starý zákon završen, nebo také je smysl Starého zákona odhalen. Tímto Novým zákonem je příchod Mesiáše Ježíše Krista. V osobě Ježíše Krista je celý starozákonní člověk přijat a pouze v tomto Mesiáši a přijetím Nového zákona je porušená lidská přirozenost obnovována a napravována. Náprava lidské přirozenosti je realizována formou cesty, která končí a je završena na konci časů. Celý člověk a každý jeden člověk byl Bohem v okamžiku vtělení Slova přijatý ve své přirozenosti, stran Boha v Bohočlověku Ježíši Kristu, do svého společenství. Přijetí člověka neznamena jistou pozitivní odpověď každého jednotlivce tomu, kdo jej přijal a člověk má tuto možnost nápravy a tím také bytí s Bohem v posledku odmítnout.

Dějiny lidí jsou tedy tvořeny dvěma proudy a dvěma skupinami lidí. Od praotce všech lidí Adama dědíme pokaženou lidskou přirozenost, která bez poskytnuté milosti Boží končí příklonem celého lidského rodu ke zlu. To nám ukazuje Písmo v příklonu lidstva jako celku k neuspořádané lásce k pozemským věcem v souvislosti nutnosti vyhlazení lidstva mimo praotce lidí Noema. Nebýt milosrdného Boha, nebyla by tedy možná další existence lidí na tomto světě. Jen pro svoji Boží vědomost o možnosti výskytu dobrých lidí ospravedlněných, ponechává lidskou populaci na světě pro svou velikou lásku k celému stvoření.

Je tedy vytvořena obec Boží, kde se nacházejí andělé, kteří od Boha neodpadli, a lidé, kteří milostí Boží jsou k těmto andělům a Bohu připojeni. Hlavou této obce je Kristus.

Zprávu o příchodu Božího království a možnosti nápravy lidstva přináší a rozhláší katolická církev. Tuto církev založil Syn Boží a syn člověka, Ježíš Kristus. Církev počítá ke svým svatým všechny ospravedlněné od praotce Adama, kteří očekávají vzkříšení těla u Boha v bytí podstaty duchové, ale již v jistotě neodpadnutí od dárce blaženosti. Zakladatel církve Ježíš Kristus poskytuje věřícím putujícím tímto světem poznamenaným hříchem člověku svátosti jako očišťující a posilující lék k jistotě doputování do nebeské vlasti.

„Já jsem brána. Vchází-li někdo skrze mne, bude zachráněn; bude vcházet i vycházet a nalezne pastvu.“ (Jan 10,9)

Druhá obec bezbožných je zde na zemi doma, tento domov považuje za definitivní a po jiném ani tolik zjevně netouží. Zvěst o možnosti záchrany skrze Krista je přinesena ke každému člověku radostná zpráva o Kristu, který touží po spáse každého jednotlivce, ovšem na tuto nabídku není vždy nutně náležitá odpověď ze strany občana pozemské obce.

„Ježíš jim řekl: ‚Kdyby byl Bůh váš Otec, milovali byste mě, neboť z Boha jsem vyšel a přicházím; nepřicházím sám od sebe; ale poslal mě on.‘“ (Jan, 8,42)

Zprávu o spáse člověka přináší církev, ta je v předobrazu archy Noa sama předobrazem místa, kde jsou soustředěni tvorové, kteří jsou a budou zachráněni pro další život po obmytí země. Archa ve Starém zákoně byla tvořena praotcem Noem celých sto dvacet let. Byla vidět, bylo slyšet, jak ji lidé vyrábí, byla znamením možné záchrany pro všechny, kteří by uvěřili v tuto možnost spásy. To samé v Novém zákoně činí katolická církev, když hlásá evangelium světu a tímto evangeliem žije. Nesmíme zapomenout, že veliké překvapení, které nám Bůh připravil, je v samotném bytí v Bohu, na věčnosti. Až toto bytí člověka v Něm a s Ním lze nazvat životem v plnosti, všechno ostatní je jenom částečná podoba nebo příprava na něj nebo cesta k Němu.

Na konci časů bude země proměněna tak, aby se dalo na ní žít lidmi, kteří dosáhnou podoby Kristovy, a to v definitivním a neměnném smyslu bytí. Příchodem nové země je tedy završená epocha života na této staré zemi. Jako byla stará země přeměněna vodou, tak tato země, na které nyní žijeme, bude přeměněna také, ale podle Písma jiným živlem, a to je ohněm. Aby nekončila tato práce ohněm, i když tuto obnovu stvoření v naději a s nadějí očekáváme, připojuji vyznání Augustina, které Bohu vznesl ve svých *Soliloquia*:

„Ta a mnohá jiná dobrodíní jsi pro mne učinil, Pane Bože můj, živote duše mé, o nichž by mi bylo sladko vždycky mluvit, vždy o nich přemýšlet a Tobě díky činit: abych Tě mohl za všechna Tvá dobrodíní chválit a milovat Tě celým srdcem svým, celou duší svou, celou myslí svou, ze vší síly své, ano i všemi niternými silami a náklonnostmi srdce svého i složením všech kloubů svých, ó blahoslavená sladkosti, Pane Bože můj, i všech, kteří se v tobě nalézají.“²¹³

---

²¹³ Sv. Augustin. *Rozhovory duše s Bohem*, XIV (s. 40).

V této citaci je vyřčena veškerá pravdivá naděje a radost bytí člověka, který je na cestě k Bohu.

Seznam literatury

Prameny

Svatý Augustin. *Vyznání*. 2. Vydání. Překlad KOUPIL, Ondřej – KYRALOVÁ, Marie – MAREŠ, Pavel. Úvod, poznámky, nadpisy a mezititulky VOPŘADA, David. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021.

Svatý Augustin. *Katechetické spisy*. 1. vydání. Překlad KYRALOVÁ, Marie – MAREŠ, Pavel – KOUPIL, Ondřej. Praha: Krystal OP, 2005.

AUGUSTINUS, Aurelius. *O nesmrtelnosti duše*. 1. vydání. Překlad, úvod a komentář k textu KARFÍKOVÁ, Lenka. Praha: OIKOYMENH, 2013.

AUGUSTINUS, Aurelius. *O velikosti duše*. 1. Vydání. Překlad, úvod a komentář k textu KARFÍKOVÁ, Lenka. Praha: Vyšehrad, 2019.

AUGUSTINUS, Aurelius. *O Boží obci I a II*. Přetisk prvního vydání. Překlad NOVÁKOVÁ, Julie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007.

AUGUSTINUS, Aurelius. *O lži a jiné úvahy*. 1. vydání. Překlad NYKEL, Ivan. Třebíč: Akcent, 2000.

HOŠEK, Radislav. *Aurelius Augustinus. Říman-člověk-světec*. 1. vydání. Úvodní studie HOŠEK, Radislav. Praha: Vyšehrad, 2000.

Sv. Augustin. *Enchiridion, příručka o viere, nádeji a láske*. Překlad, monografická studie, poznámky k textu LICHNER, Miloš. Trnava: Teologická fakulta Trnavské univerzity, 2016.

Sv. Agustin. *Rozhovory duše s Bohem*. Překlad P., A. Praha: Cyrilo-Methodějské knihkupectví Gustava Francla, 1935.

Sv. Augustin. *Starostlivosť, ktorú máme preukazovať zosnulým*. Překlad, monografická studie, poznámky a indexy LICHNER, Miloš. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2020.

Svatý Augustin. *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Překlad Verzich, Maurus O.S.B. Úvod a poznámky napsal Vodička, Timotheus. Olomouc: Krystal, 1948.

Sv. Augustin. *O zasvatenom panenstve*. Překlad KRUPA, Ján. Bratislava: Karmelitánske nakladateľstvo, 2015.

VOPŘADA, David. *Svatý Augustin: Vánoční promluvy*. Překlad, úvod, poznámky k textu VOPŘADA, David. Praha: Krystal OP, 2019.

VOPŘADA, David. *Svatý Augustin: Promluvy o modlitbě Páně*. Překlad, úvod, poznámky k textu VOPŘADA, David. Praha: Krystal OP, 2019.

Sekundární literatura

ARMSTRONG, H., A. (vyd.). *Filosofie pozdní antiky*. 1. vydání. Překlad POKORNÝ, Martin. Praha: OIKOYMENH, 2002.

ANDORKOVÁ, Marcela – BRAUNSTEINER, Gloria. *Aurelius Augustinus*. In: *Antológia – Patristika a scholastika*. Trnava: Dobrá kniha, 2009.

ANDORKOVÁ, Marcela, *Rečnické umenie sv. Augustina v kázňach k stupňovým žalmom*. 1. vydání. Bratislava: Iris, 2013.

BROWN, Peter. *Augustin z Hipponu*. 1. vydání. Praha: Argo, 2020.

BROWN, Peter. *Tělo a společnost*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000.

BRUNING, Bernard. *Existuje protiklad medzi komunitným a aktívním životom?* In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1.

Benedikt XVI. *Otcové církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Filosofie Augustinova mládí*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2016.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2006.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Čas a řeč*. 1. Vydání. Praha: OIKOYMENH, 2007.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Duše zrcadlo: Studie ke Kappadočanům, Augustinovi a Abélardovi*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2016.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Studie z patristiky a scholastiky II*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2003.

LICHNER, Miloš. *Kontextuálny pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustina*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2015.

LICHNER, Miloš. *Timor mortis* – kresťan a strach zo smrti: Pohľad svätého Augustína na problematiku kresťana zoči-voči smrti. In: *Teologický časopis*, roč. XI, 2013, č. 1.

LICHNER, Miloš. *Teologická analýza diela De correptione et gratia a možnožné nové chápanie problematika milosti*. In: *Teologický časopis*, roč. X, 2012, č. 1.

LICHNER, Miloš. *Príspevok k poznaniu cyrilo-metodejskej teológie: Spresnenie chápania filique z pohľadu sv. Augustína*. In: LICHNER, Miloš – MARINČÁK, Šimon – Žeňuch, Peter. *Kultúrna identita gréckokatolíkov ve svetle cyrilo-metodského dedičstva I*. Trnava: Dobrá kniha, 2013.

LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2017.

LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. *Vybrané pohľady na latinských autorov kresťanského staroveku III*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2016.

MARROU, Henri. *Svatý Augustin*. Překlad Ž., A. Řím: Křesťanská akademie, 1979.

NEMEC, Rastislav – LICHNER, Miloš – CHABADA, Michal – ANDOKOVÁ, Marcela. *Pluralita myslenia v tradícii kresťanského staroveku a stredoveku*. 1. vydání. Trnava: Dobrá kniha, 2014.